شمارهٔ (۲)

فهرست نسخه‌های خطّی فارسی

کتابخانهٔ انجمن ترقی اردو ـ دهلی نو

مرکز تحقیقات فارسی

رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، دهلی نو

بسم الله الرحمن الرحيم

□ فهرست نسخه‌های خطّی فارسی کتابخانهٔ انجمن ترقی اردو ـ دهلی‌نو

□ تهیه کننده، مرکز تحقیقات فارسی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، دهلی‌نو

□ طرّاحی روی جلد، مجید احمدی

□ نشر اوّل، ۱۳۷۷ ه/۱۹۹۹ م

□ چاپخانه، پریس ورکس، ۳۰ پارکینگ سینتر، مال رود، دهلی ۱۱۰۰۵۴

□ بها ۵۰۰ روپیه

* * *

کرده است. در حال حاضر انجمن دارای دو نشریه است یکی هفته نامه‌ای تحت عنوان «هماری زبان» و دیگری به نام «اردو ادب» که هر سه ماه یک بار به صورت فصل‌نامه منتشر می‌شود.

درکنابخانهٔ **انجمن ترقی اردو** نسخه‌های خطی قابل توجهی به زبانهای فارسی، عربی و اردو وجود دارند که تعداد آثار فارسی آن همانطور که گفته شد به ۳۵۰ نسخه بالغ می‌شود و در کتاب حاضر از طرف **مرکز تحقیقات فارسی** فهرست توصیفی آنها صورت گرفته است.

ضمناً این انجمن دارای یک آرشیو مجهز می‌باشد که در آن ۱۵۰ هزار فقره از نامه‌های نادر و نایاب به زبان اردو نگهداری می‌شود که از تمامی آنها نیز فهرست تهیه شده است.

روش کار

طبق آنچه گفته آمد روش کلی کار این فهرست و همچنین فهرستهای بعدی بر همان روش و سیاق فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان تنظیم یافته که ذیلاً بیان می‌شود:

۱- شناخت اثر: پس از رعایت ترتیب الفبایی عنوان اثر و نام مؤلف یا مترجم همراه با لقب، تخلص، خطاب و شهرت، طبق اصل نسخه شناسانده شده و به دنبال آن سال وفات و احیاناً تولد و زمان نگارش مشخص گردیده، آنگاه چنانچه کتاب دارای ابواب و فصولی بوده است به این نکات نیز اشاره شده و سپس آغاز کتاب آمده است.

۲- کتابشناسی: منابع و فهارسی که توسط آنها از نسخهٔ مورد نظر شناسایی بیشتری به عمل آمده است، احمالاً در متن نقل گردیده و در این زمینه توجهٔ عمده بر فهرست مشترک بوده و درکنار آن از فهرست نسخه‌های خطی فارسی موزهٔ ملی کراچی پاکستان، فهرست نسخه‌های خطی فارسی که نگارنده آن آقای احمد منزوی است، فهرست نسخه‌های خطی گنج بخش، موزهٔ سالار جنگ، کتابخانه خدا بخش، ایوانف، حبیب‌گنج، پارس، مولانا آزاد علیگر، فیروز و... استفاده شده تا زمینهٔ وسیع‌تری برای ارتباط دادن و مشترک ساختن نسخه‌های موجود در شبه قارهٔ هند فراهم گردد، ضمن اینکه کتب فهرست دیگری همچون کشف الظنون و الذریعه وغیره مورد نظر بوده است که ذکر تمامی این منابع در متن فهرست مندرج است.

۳- نسخه یابی: در سراسر کتاب یک شماره ردیف در آغاز هر نسخه داخل قلاب ذکر شده است تا خواننده بر مجموعهٔ نسخه‌های فهرست شده اطلاع حاصل کند و یک شمارهٔ ردیف دیگر نیز در متن

خوشبختانه فهرست نسخه‌های خطی فارسی متعلق به‌کتابخانه‌های عمومی پتیالا و آرشیو پتیالا که سالها پیش توسط استاد منزوی در هند تهیه شده و اخیراً با زحمات فراوان در مرکز تحقیقات فارسی تایپ و تصحیح و چاپ گردیده است راهنمای عملی بسیار مغتنمی است که نحوهٔ انجام کار را به خوبی نشان می‌دهد.

نکتهٔ قابل تذکر اینکه نگارنده از آنجا که به حکم ضرورت مسؤلیت امر تدوین فهرست حاضر و سایر فهرست نگاریهای در دست اقدام را به عهده دارد همواره سعی کرده است تا مطابق راه و رسم فهرست مشترک عملاً اصول این فن را مراعات کند و از این بابت البته خود را مدیون مؤلِف و طراح آن می‌داند، مع الوصف چنانچه صاحبنظران به ویژه خود ایشان در زمینهٔ تدوین متن و شناساندن خصوصیات نسخه‌ها و شرح و توصیف آنها نقایص و ضعفهایی را مشاهده کردند و بدون تردید فهرست حاضر از لغزشها و اشکالات خالی نیست، بزرگوارانه تذکر دهند تا در آینده همه نقیصه‌ها مرتفع گردد و اثری کاملاً پیراسته از عیب و ایراد پیشکش اهل تحقیق شود.

در این فهرست جمعاً ۳۵۰ نسخهٔ فارسی توصیف شده و با استفاده از منابع و فهارس در دسترس و موجود در مرکز تحقیقات فارسی و بیش از همه بهره‌مندی از فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان کوشش فراوان به‌کار رفته است تا از نسخه‌های مورد نظر نشانی دقیقی ارائه گردد. نسخه‌های توصیف شده تماماً متعلق به‌کتابخانهٔ انجمن ترقی اردوی هند می‌باشند.

انجمن ترقی اردوی هند (اردو گهر)

انجمن ترقی اردوی هند در سال ۱۹۰۳ م در این کشور تأسیس گردید و به دنبال آن دانشمند و ادیب نامدار هند علامه شبلی نعمانی به عنوان نخستین دبیر انجمن برگزیده شد. سپس شخصیتهای برجستهٔ فرهنگی دیگر هند به ترتیب عزیز میرزا، مولوی عبدالحق، قاضی عبدالغفار، آل احمد سرور به مقام دبیری انجمن انتخاب شدند و در حال حاضر آقای دکتر خلیق انجم که نویسندگان اردو زبان با کارهای ادبی ایشان کاملاً آشنا هستند این سمت را به عهده دارد.

هدف از تشکیل انجمن ترقی اردو، انجام تحقیقات گوناگون در زمینهٔ زبان و ادب اردوست. این انجمن تاکنون آثار فراوانی را به چاپ رسانده و سمینارهای مختلف و جلسات ادبی متعددی را برگزار

نکتهٔ آخر اینکه از جناب آقای دکتر خلیق انجم که با گشاده رویی تمام زمینهٔ استفاده از کتابخانهٔ **انجمن ترقی اردو** را برای **مرکز تحقیقات فارسی** فراهم ساختند و زنده یاد حبیب خان متصدی کتابخانهٔ انجمن که همواره کمکهای شایانی به اعضای مرکز تحقیقات می‌نمود و اخیراً به رحمت ایزدی پیوست و امید است خدماتش مورد قبول خداوند قرار گیرد، صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

مسلماً بدون همیاری و مشارکت یکایک افراد یاد شده این اثر به انجام نمی‌رسید.

والحمدلله اولاً و آخراً

سید باقر ابطحی
مدیر مرکز تحقیقات فارسی
رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ـ دهلی‌نو

به لاتین قید گردیده تا نسخه‌های مکرر به دست داده شود و به دنبال آن شمارهٔ اصلی نسخه آمده است. همچنین در این فهرست نوع خط، تعداد صفحات و سطور و اندازهٔ بیرونی نسخه مشخص شده و در صورتی که نسخه مورد نظر کاتب داشته است نام وی و سال و محل کتابت نیز آمده است.

۴- با توجه به اینکه برخی از نسخه‌ها فاقد عنوان بوده است پس از بررسی‌های لازم، البته با قید احتیاط کامل نامی برای آن انتخاب گردیده و در غیر این صورت نسخه‌هایی این چنین تحت عنوان (ناشناخته) معرفی شده‌اند.

۵- نکتهٔ قابل ذکر دیگر این است که عنوان فهرست حاضر دارای شمارهٔ (۲) می‌باشد. این شماره‌گذاری برای این است که نشان دهد مجموعهٔ فهرستهایی که از طرف مرکز تحقیقات فارسی منتشر می‌شوند شماره‌های مشخص دارند و با این توضیح شماره ردیف یا مسلسل (۱) را باید فهرست نسخه‌های خطّی فارسیِ کتابخانه‌های عمومی و آرشیو پتیالا (پنجاب، هند) منظور نمود که بوسط اسناد احمد منزوی تهیه گردیده و همانطور که گفته شد در مرکز تحقیقات فارسی تایپ و تصحیح و چاپ شده است.

تشکر و قدردانی

در پایان نگارنده بر خود واجب می‌داند از تلاشهای مداوم و صادقانهٔ آقای لطیف طالبی که در تهیهٔ فهرست با دستیاری آقای یوسف زی نقش قابل توجهی را به عهده داشته است از هر دو صمیمانه تقدیر نماید. همچنین در این فهرست رحمات دانشجویان دکتری بخش فارسی دانشگاه جواهرلعل نهرو و دانشگاه دهلی، آقایان سید غلام نبی احمد و واصف احمد و محمد سعید دهلوی که در اصلاح متن و استخراج اعلام سهم بسزایی داشته‌اند و آقایان عبدالرحمٰن قریشی و محمد آصف علی که با دقت تمام تایپ و صفحه آرایی متن را به انجام رسانیدند و نیز آقای محمد حسن حدّادی که مسؤلیت بخش چاپ را به عهده داشته، موجب تشکر و قدردانی است.

از جناب آقای دکتر راوِنْدَرْ گارگیتس استاد زبان شناسی دانشگاه دهلی و آقای دکتر سیّد محمد یونس جعفری استاد پیشین زبان فارسی در ذاکر حسین کالج نیز نظر به اینکه قبول زحمت فرموده و ترجمهٔ متن انگلیسی پیشگفتارهای شمارهٔ (۱ تا ۵) مجموعهٔ این فهارس را به عهده گرفته‌اند صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

علایم اختصاری

آزاد	*Catalogue of the Persian Manuscripts in the Maulana Azad Library*, Aligarh Muslim University, Athar Abbas Rizvi & Dr. Mukhtaruddin Ahmad, Aligarh, 1981.
آصفیه	فهرست مشروح بعضی کتب نفیسهٔ قلمیهٔ کتابخانهٔ آصفیه سرکار عالی حیدرآباد (جلدهای مختلف)، ۱۳۵۷ هـ.
اشارات بینش	تألیف سید مرتضی بینش، چاپ مدراس، ۱۲۶۸ هجری.
ایضاح المکنون	ایضاح المکنون فی ذیل علی کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون للعالم...، اسماعیل باشا بن محمد امین بن میر سلیم البابانی عنی بتصحیحه و طبعه علی نسخه المولف العبد...، محمد شرف‌الدین، دو مجلد، ۱۳۶۴ هـ/۱۹۴۵ م.
ایوانف	*Concise Descriptive Catalogue of the Persian Manuscripts in the Collection of Asiatic Society of Bengal*, Wladimir Ivanow, Calcutta, 1924.
بانکی‌پور	*Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Khuda Bakhsh Oriental Public Libarary*, Patna, 1993.
بنارس	*A Descriptive Catalogue of the Persian Manuscripts in the Banaras Hindu University Library*, Amrit Lal Ishrat, Varanasi.
تاریخ صفا	تاریخ ادبیات در ایران (چهار جلد)، دکتر ذبیح الله صفا، تهران، ۱۳۳۶-۱۳۴۷، ۱۳۵۲ هـ ش.
حبیب	*Catalogue of Manuscripts (Habib Ganj Collection) in the Maulana Azad Library*, Aligarh Muslim University, M.H. Razvi & M.H. Qaiser Amrohavi, Aligarh, 1981.

ملاّ فیروز	*Catalogue Raisonne of the Arabic, Hindustani, Persian and Turkish Manuscripts in the Mullah Firoze Library*, Edward Rehatsek, M.C.E., 1873.

موزه	فهرست نسخه‌های خطّی فارسی موزهٔ ملّی پاکستان، کراچی، سیّد عارف نوشاهی، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام‌آباد (پاکستان)، ۱۹۸۳ م.

ندوه	فهرست نسخه‌های خطّی فارسی کتابخانهٔ ندوة العلما لکهنو، مرکز تحقیقات فارسی رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران، دهلی‌نو، فروردین‌ماه ۱۳۶۵ ه‍ ش/آوریل ۱۹۸۶ م.

نسخه‌ها	فهرست نسخه‌های خطّی فارسی (جلد اوّل تا ششم)، احمد منزوی، مؤسّسهٔ فرهنگی منطقه‌یی، تهران، ۱۳۴۸-۱۳۵۳ ه‍ ش.

* * *

ذریعه	الذریعه الی تصانیف الشیعه (جزءهای مختلف)، العلامه الشیخ آقا بزرگ الطهرانی، بیروت (لبنان)، چاپ سوّم ۱۴۰۳ هـ ق.
سالار	*A Concise Descriptive Catalogue of the Persian Manuscripts in the Salar Jung Museum and Library*, Haji Mualana Mohammad Ashraf, Hyderabad, 1980.
شیفته	فهرست مخطوطات (ذخیرهٔ شیفته) مولانا آزاد لایبریری علیگره مسلم یونیورستی، سیّد محمود حسن قیصر امروهوی، علیگره، ۱۹۸۲ م.
علمای هند	تذکرهٔ علمای هند، رحمان علی، مطبع نولکشور، لکهنو، چاپ دوّم ۱۹۱۴ م.
فرهنگ نفیسی	فرهنگ نفیسی، دکتر علی اکبر ناظم الاطباء، باهتمام سعید نفسی، تهران، پنج مجلد، ۱۳۱۷-۱۳۳۴ هـ ش.
کرزن	*Concise Descriptive Catalogue of the Persian Manuscripts in the Curzon Collection, Asiatic Society of Bengal*, Wladimir Ivanow, Calcutta, 1926.
کتسف الظنون	کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، للعالم الفاضل الادیب والمورخ الکامل الاریب مصطفی بن عبدالله الشهیر بحاجی خلیفه و بکاتب چلبی، بیروت (لبنان).
کلیات بیدل	کلیات ابوالمعانی میرزا عبدالقادر، چاپ کابل، ۱۳۴۲.
گنج	فهرست نسخه‌های خطّی فارسی کتابخانهٔ گنج بخش (چهار مجلد)، احمد منزوی، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام‌آباد (پاکستان)، ۱۳۵۷ هـ ش.
مرآة العلوم	فهرست مخطوطات خطّی فارسی خدا بخش اورینتل پبلک لائبریری مسمّی به مرآة العلوم (جلدهای مختلف)، بانکی‌پور، پتنا، ۱۹۲۵، ۱۹۴۲، ۱۹۶۷ م.
متسار	فهرست کتابهای چاپی فارسی (جلدهای مختلف)، گردآورنده خانبابا مشار، چاپ تهران، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۵ هـ ش.
مشترک	فهرست مشترک نسخه‌های خطّی فارسی پاکستان (چهارده مجلد)، احمد منزوی، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام‌آباد (پاکستان)، ۱۳۶۲-۱۳۷۵ هـ ش.

فهرست موضوعات

بخش دوم

تجوید

[۵]

● **رسالهٔ مقصودالقاری**

از: **ملا نورالدّین محمد قاری**. وی ابن اثر را به خواهش معزالدّین مخاطب به قاضی خان و به نام جهانگیر پادشاه (۱۰۱۴-۱۰۳۷ ه). در علم قرائت طبق شیوهٔ شاطبی و محمد جزری، نگاشته و دارای یک «مقدمه» و شش «فصل» و یک «خاتمه» است. مقدمه در مخارج حروف ۲۹ گانه و بعضی از ضروریات، فصل ۱- در الله و اللهم، ۲- لام ساکن، ۳- میم ساکن، ۴- نون ساکن، ۵- رای متحرک، ۶- مد حروف.

آغاز: بعد الحمد و الصلاة. این چند اوراق در بیان مخارج حروف تهجی و بعضی...

(ن. ک: گنج ۱: ۱۰۷، متسنرک ۱: ۱۳۶، کرزن: ۲۴۸).

005 - [م $\frac{۲۹۷۶۱۱۲}{۳}$] نستعلیق، ۱۶ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

❊

003 - [م ۲۹۷۶۷/۹] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۶ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۱×۳۱.

[۴]

● **مواهب علیه:** تفسیر حسینی

از: **کاشفی بیهقی، کمال‌الدّین حسین بن علی سبزواری، واعظ شهر هرات** (م: ۹۱۰ ه/۵-۱۵۰۴ م).

به نام **میر علیشیر نوایی** که آن را در محرم ۸۹۶ هجری آغاز و در ۸۹۷ هجری به انجام رسانده است.

خود وی از آن به نام «مواهب علیه» یاد می‌کند. ولی «به تفسیر حسینی» معروف است.

آغاز: بعد از تمهید قواعد محامدالهی و تاسیس ثنا خوانی حضرت رسالت پناهی...

(ن. ک: مشترک ۱: ۷۴، نسخه‌ها ۱: ۶۲، گنج ۱: ۵۹، ندوه: ۱۶ و ۲۴، سالار ۷: ۴۰، فَیروز: ۲۰۶، بانکی‌پور ۱۴: ۱۲).

004 - [۲۹۷۶۱۱۲/۲] نستعلیق پخته، عناوین و نشانها شنگرف، چارچوب، مطلاّ و مذهّب، این مجلد تا سورهٔ کهف می‌باشد، ۶۰۰ ص، ۲۷ س، اندازه: ۱۸×۲۹.

*

بخش سوم

حدیث

[۶]

● ترجمهٔ چند حدیث نبوی (ص)

از: **ناشناس**. در این کتاب ۳۶ حدیث نبوی (ص) همراه با ترجمهٔ فارسی به نظم کشیده شده است.

آغاز: خصلنان لایجتمعان فی المومن: البخل و سؤالخلق...

بذل کن مال و خوی نبکو ورز/راه ایمان اگر همی پویی، زان که در هیچ مؤمنی باهم/نشود جمع بخل و بد خویی...

006 - [$\frac{۲۹۷۶۲}{۲}$] نسخ و نستعلق، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه، ۱۲ ص، ۸ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۰.

[۷]

● عجالهٔ نافعه

از: **شاه عبدالعزیز دهلوی** (۱۱۵۹-۱۲۳۹ ه). رساله‌ای است در علم حدیت که مؤلف آن را به خواهش سید قمرالدّین حسینی نگاشته است. با عنوانهای «فصل»: فصل ۱- فواید و غایات علم حدبث، فصل ۲- در ذکر سند علم حدیث، خاتمه، در علامات صحت و کذب حدیث.

آغاز: الحمدلله وکفیٰ و سلام علی عباده الذین اصطفی، ... اما بعد، این رساله‌ای است رایعه و عجاله‌ای است نافعه ...

(ن.ک: گنج ۴: ۲۴۱۳، مشار ۳: ۳۴۹۴، ندوه: ۴۶ و ۴۷، مشترک ۱۴: ۳۳۸).

007 - [$\frac{۲۹۷}{۹}$] نستعلیق، **انجام افتاده**، ۱۵۴ ص، ۸ س، اندازه: ۱۴×۱۹/۵.

※

بخش چهارم

کلام و عقاید

[۸]

● تحقیق الفتوی فی ابطال الطغا

از: **فضل حق خیرآبادی**، معروف به **فاضل خیرآبادی** (۱۲۱۲-۱۲۷۸ ه‍/۱۷۹۷-۱۸۶۱ م). نگاشته شده در ۱۲۴۰ هجری در رد «تقویة الایمان» مولوی اسماعیل دهلوی در چهار «مقام».

آغاز: حامداً والیه، متضرعاً ... چه می‌فرمایند علمای شرع متین و مفتیان مخلص ...

(ن. ک: مشترک ۲: ۱۰۶۰، علمای هند: ۱۶۲).

008 - [۲۹۷/۵] نستعلیق شکسته و خوانا، ۲۰۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۲×۱۷/۵.

[۹]

● تکمیل الایمان و تقویة الایقان

از: **شیخ عبدالحق محدث دهلوی** (۹۵۸-۱۰۵۲ ه‍). در باب کلام به روش اهل سنت، و شرح مانندی است از «عقاید نسفی» با آوردن عبارتهایی به عربی و شرح آنها به فارسی روان.

آغاز: حمدله ... اما بعد می‌گوید فقیر حقبر شیخ عبدالحق بن سیف‌الدّین ...

(ن. ک: مشترک ۲: ۱۰۶۸، مشار ۲: ۱۴۱۳، نسخه‌ها ۲: ۹۲۵، ایضاح مکنون ۱: ۳۱۶، ندوه: ۱۳۹، شیفته: ۴۴، سالار ۷: ۲۵۹، کرزن: ۲۶۱، بانکی‌پور ۱۴: ۱۳۲).

009 - [۲۹۷/۱۴] نستعلیق، کتابت سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه‍، ۱۵۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱×۱۵.

[۱۰]

● رساله در بیان امامت

از: **ناشناس**. رساله‌ای است دربارهٔ امامت که وی به سه طریق به قرار زیر بحث کرده است. طریق اول - از روی وصایت؛ طریق دوم - از روی وراثت؛ طریق سوم - از روی اجماع. مؤلف در آغاز رساله از شخصی به نام خواجه ذوالفقار یاد می‌کند.

سربندهای «دیگر خبر ده مرا»، «مسئله دیگر».

آغاز: حمدله در خبر است جابر بن عبدالله روایت می‌کند از قبیل و روایت می‌کند از ابن عباس...

(ن.ک: مشترک ۲: ۱۲۰۵، گنج ۲: ۵۴۲، ندوه: ۸۲۱).

013 - [م ۰۰۰/۱۳] نستعلیق خوانا، شیخ غلام محیی‌الدّین، ۲۲ ماه ذی‌الحجه ۱۲۳۴ هـ، عناوین شنگرف، ۷۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۶.

*

آغاز: در مجلس شریف رفیع عالی خواجه ذوالفقار، برگزیده دادار جهاندار، محرم راه کلام قدسی و اخبار، شارح مراتب...

010 - [۲۹۷۶۷/۲۳] نستعلیق، ۵۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۱.

[۱۱]

● **کتاب عقاید و کلام**

از: **منشی نورالدّین حسن دهلوی**، موسوم به **ضیاءالاسلام**. کتاب مشتمل است بر یک «مقدمه» در اثبات وجود خداوند به طریق فلسفی و کلامی سپس شرح چند مسأله فقهی و وجوبِ احکام و مسایل شرعی آنها چون: طهارت: صلواة، زکات، حج، تقوی و احسان، طبق نظر حنفی.

آغاز: حمد و ستایش مرخدای راست که به ذات مقدس خود موجود است، و اشیاء به ایجاد او تعالی موجودند...

011 - [م ۲۹۷۶۳/۶] نستعلیق، مظفر علی، ۱۲۹۲ هـ/۱۸۲۹ م، گجرات، ۱۶۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵×۱۴

● **مسایل اعتقادی ← منافع القلوب**

[۱۲]

● **منافع القلوب**: مسایل اعتقادی

از: **ناشناس**. رساله‌ای است در مسایل اعتقادی و امور شرعی و احکام فقهی از جمله نماز، وضو، تیمم، روزه و حج در دو «قسم»: ۱- مسایل اعتقادی، ۲- احکام شریعت. مؤلف در دیباجهٔ خود از سلطان محمود خان فرمانروای سند (۹۸۲ هـ/۱۵۷۴ م) نام برده و او را ستایش کرده است.

آغاز: حمد بیحد و ثنای بی‌عدد مر آفریدگاری را که به صنع قدیم و حکمت مستقیم خویش...

(ن. ک: مشترک ۲: ۱۱۸۰).

012 - [۲۹۷/۲] شبیه به نسخ، سده‌های ۱۲-۱۳ هـ، ۱۰۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۶×۲۰.

[۱۳]

● **هزار مسئله**

از: **ناشناس**. داستان اسلام آوردن یهودی معروف به عبدالله بن سلام با هفتصد تن از یهودیان خیبر که با هزار مسأله از تورات و زبور و انجیل نزد پیامبر (ص) می‌آیند و پرسشهای خود را یکایک در میان می‌گذارند و جبرائیل که کنار پیامبر جای گرفته بود پاسخها را می‌دهد و حضرت بازگو می‌فرمایند. با

بخش پنجم

فقه

[۱۴]

● **ارشادالموسوسین**

از: **ناشناس**. در مسایل شرعی، و ردّ خیال و سواس، به‌کمک احادیث و دلایل عقلی.

آغاز: چون می‌فرمایند علمای دین و مفتیان شرع متین، در این مسأله که شخصی هر روزه بالمره در وضو و غسل و نماز، به سبب شدت و سواس...

014 - [۲۹۷/۷] نستعلیق، ۱۱۷۵ هـ، ۲۲ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۱.

[۱۵]

● **اساس المصلی**

از: **بدرالدّین مخدوم، رکن‌الدّین بدر مذکر سندی** (زنده در ۹۵۸هـ). در آداب و احکام نماز و روزه و سایر فرایض و واجبات سنن و مستحات در دو «باب». ۱- در احکام وضو، ۲- در بیان احکام نماز و هر باب در چند «فصل» نگاشنه شده است.

آغاز: حمدله. صلاة ... بدانکه اسعدک الله فی الدارین، در فتاوی ظهیری، و در فتاوی کبیری، و در فتاوی ناصری...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۲۴۷ و ۲۳۴۰ و ۱۴: ۳۹۵، سالار ۷: ۱۸۲، موزه: ۸۱۲، گنج ۴: ۲۱۷۴).

015 - [م ۲۹۷۶۳/۲] نستعلیق شکسته، ۱۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

016 - [م ۲۹۷۶۳/۷] نستعلیق، آغاز همان، **انجام افتاده**، ۱۵ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

[۱۶]

● **اصول ابراهیم شاهی**

از: **شهاب‌الدّین عمر زادانی دولت‌آبادی، قاضی شهاب‌الدّین احمد بن شمس‌الدّین** (م ۸۴۹هـ/۱۴۴۵م). در اصطلاحات علم اصول فقه است و مؤلف طبق نظر حنفی اصول فقه را چهار

آغاز: بدان ایدک الله تعالی فی الدارین که در کتب فقه مذکور است هرکه فرایض نماز را نداند نماز او باطل و فاسد شود...

020 - [م $\frac{\circ\circ\circ}{۸}$] نستعلیق سدهٔ ۱۲-۱۳ ه، ۳۱ ص، ۱۱ س، اندازه: ۷/۵×۳/۵.

[۲۰]

● **رسالهٔ جان فقه**

از: **ظفر**. در سر عنوان به نام جان فقه یاد شده اما در هیچ جای آن چنین نامی نیامده است. اتر پیرامون مسایل فقهی است به نظم، در قالب متنوی و بروزن (فا علاتن مفاعلن فع لن).

آغاز: حمد معبود مبدع الاشباح /جاعل اللیل و فالق الاصباح...

021 - [م $\frac{۲۹۷۶۳}{۲}$] نستعلیق، ۱۰۹۲ هجری، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

[۲۱]

● **رسالهٔ جهاد**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است شامل وعظ و ارشاد، در سی «فصل» که بیشتر آن به جهاد مختص است و در چند فصل آن به حج، جمعه و اتفاق مسلمین می‌پردازد. در پایان مؤلف می‌گوید که وعظها را در کتابی تحریر کرده است.

آغاز: الحمدلله رب العالمین... ای گروه مردمان، به‌گوش دل بشنوید و بدان عمل نمایید ...

022 - [م $\frac{۲۹۷}{۱۹}$] شکسته ناخوانا، سیدالدّین، سدهٔ ۱۰-۱۱ ه، انجام کرم خورده، ۱۰۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۵×۲۱.

[۲۲]

● **رساله در بیان احکام نماز**

از: **محمد... بن محمد علی**. در احکام نماز شامل هشت «باب» به‌گونهٔ سؤال و جواب.

آغاز: حمد متوافر و ثنای متکاثر، مر حضرت بی‌نیازی راکه انعام او عام است و اکرام او علی‌الدوام...

023 - [م $\frac{۲۹۷۶۳}{۷}$] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۲۱.

[۲۳]

● **سندالاسلام**

از: **سید فتح الله بن سید باقر حسین سیکری**، کتابی است در پنج «باب» و هر باب در چندین «فصل» که

قسم می‌داند: ۱-کتاب، ۲- سنت، ۳- اجماع، ۴- قیاس.

آغاز: حمدی که اصول محکمهٔ آن، به احکام انعام عام ایزدی استحکام گیرد...

(ن.ک: مشترک ۱۴: ۳۷۶، گنج ۴: ۲۳۹۸).

017 - [۲۹۷۶۳/۳] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۴×۲۲/۵.

[۱۷]

● پنجاه و یک قانون

از: **ناشناس.** دارای ۵۱ قانون است که حکام انگلیسی، در زمان تسلط خود بر هند این قانون را به سال ۱۷۹۲ م، در شهرهای عظیم آباد، جهانگیرنگر و مرشدآباد به اجرا گذاشته‌اند. این مجموعه به دستور محمد شرف‌الدّین بهادر در سال ۱۲۴۳ هجری قمری نوشته شده است و قوانینی است، دربارهٔ اراضی، دیوانهای عدالت، مالکان، مملوکان، قضات و....

آغاز: قانون در باب تقریر بعضی دفعات مندرجه اشتهار نامهٔ مصدوره بیست و دوم مارچ سنه ۱۷۹۳ عیسوی به طریق قانون...

018 - [م ۰۰۰/۱۵] نستعلیق شکسته، قمرالدین، ۱۲۴۳ هـ، ۱۰۷۶ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۵×۲۹.

[۱۸]

● تیسیرالاحکام

از: **شهاب‌الدّین شمس عمر دولت آبادی، قاضی شهاب‌الدّین احمد بن شمس‌الدّین** (م ۸۴۹هـ). در احکام دین، نماز و سایر واجبات که به ابراهیم شاه هدیه شده است. اثر دارای فصول متعدد در شرایع دین است که گاهی به‌گونهٔ سؤال و جواب وگاهی به‌گونهٔ شرح آمده است.

آغاز: حمد وافر و ثنای متکاثر حضرت صمدیت ذوالجلال جلّ جلاله را که اساس دین حنفی را به تأسیس بنا و علم بنیاد نهاد...

(ن.ک: مشترک ۱۴: ۴۶۴، ایوانف ۲: ۴۵، سالار ۷: ۱۷۹، ندوه: ۶۵، گنج ۴: ۲۲۰۵، موزه: ۸۲۱، علمای هند؛ ذیل شهاب‌الدّین دولت‌آبادی).

019 - [۲۹۷۶۳/۱] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۸۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۲.

[۱۹]

● رسالهٔ احکام

از: **ناشناس.** در احکام عبادات، وضو، غسل، تیمم و واجبات نماز...

[۲۶]

● کتاب السعادات فی معرفت العبادات

از: **محمود طاهر غزالی** که در آداب فرایض، نماز، روزه، نیت، ادعیه و احکام تألیف شده است. در چهار «فصل» مؤلف گوید: ... این رساله را نگاشتم، تا عوام مسلمانان از آن سود برند ... وی در تهیهٔ این اثر از کتب علمای فقه بهره گرفته است.

آغاز: حمدله... می‌گوید بندهٔ ضعیف، امیدوار رحمت پروردگار... فرایض و واجبات و سنن... جمع کردم...

(ن.ک: فرهنگ نفیسی ۲: ۷۵۵، موزه: ۸۴۴، مشترک ۱۴: ۶۸۶).

027 - [م ۲۹۷۶۳/۲] نستعلیق، عناوین شنگرف، ۱۷ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

[۲۷]

● مفتاح الصلوٰة

از: **فتح محمد برهان پوری بن عین العرفا شاه محمد عیسی جندالله** (م: ۱۰۸۰ ه). که آن را در ۱۰۶۱ هجری برای خواهر زاده‌اش شیخ احمد بن شیخ سلیمان نگاشته است. اثر حاوی مسایل نماز است با عنوانهای «مسئله» و «فصل».

آغاز: حمدله... بدان که نا نیک بخت کند تو را خدای تعالی که دانستن فرض بر هر مکلف فرض است...

(ن.ک: مشترک ۱۴: ۷۵۰، علمای هند: ۳۷۴، سالار ۷: ۱۷۶، شیفته: ۴۱، کرزن: ۲۵۶، گنج ۴: ۲۳۰۷، موزه: ۸۵۱).

028 - [۲۹۷۶۳/۵] نسخ خوانا، ۲۱ رجب ۱۳۳۷ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۷۵ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۷×۲۹.

[۲۸]

● ناشناخته (عربی-فارسی)

از: **ناشناس**. مشتمل بر احادیث مختلف در مسایل فقهی. مطالب جسته، گریخته و نابسامان است.

آغاز: فی الکامل لایکره الکلام عنداللذان بالاجتماع ای للسامع...

029 - [۲۹۷/۴] نسخ ناخوانا، سده‌های ۱۰ و ۱۱ ه، ۹۶ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۰/۵×۲۱/۵.

در سال ۱۰۶۲ هجری نگاشته آمده و منابعی که بدانها استشهاد شده عبارت‌اند از: نفسبر فدوری، تفسیر زاهدی، تفسیر صاحبیه، تفسر کسابی، نفسبر کبیر، صحیح ترمذی، کنزالدقایق، هدابه و شرح هدایه، شرح وقایه و حاشیه شرح وقابه.

آغاز: حمدله... فیقول العبدالضعبف النحف درویش باب الله. این کنابسست مسمی به سندالاسلام در بیان علم فقه...

(ن.ک: موزه: ۸۳۱، ندوه: ۸۵، متسترک ۱۴: ۵۶۹).

024 - [۲۹۷۶۳/۱] نستعلیق، سدهٔ ۱۱-۱۲ ه، عناوین و نشانها شنگرف، چارچوب نذهیَب، ۶۷۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۱۹/۵.

[۲۴]

● **فقه بابری**

از: **نورالدّین بن قطب‌الدّین بن احمد بن زین‌الدّین خوافی** که آن را به دسـور بابر شاه در سال ۹۲۵ هجری نگاشته و به نام او موسوم نموده است. متستمل بر ینح «کتاب»: ۱- طهارب، ۲- صلوٰه، ۳- زکات، ۴- صوم، ۵- حج و نبز هرکتاب شامل چند «باب» و هر باب دارای چند «فصل» است

آغاز: مندوب‌ترین فرضی که ففهای دن‌پرور که سالکان مسالک سعی و احتهاداند.

(ن.ک: مشترک ۱۴: ۶۴۳، بانکی‌پور ۲۴: ۸۶، سالار ۷: ۱۶۸).

025 - [م ۲۹۷۶۳/۴] خوشنوبس، فلندر خان، ۱۲۷۶ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۷۰۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۴×۲۰/۵.

[۲۵]

● **فی احکام الصلوٰة**

از: **محمد اکرم عرف محمد** که دربارهٔ صفت ابمان، احکام نمار و فرایض الهی، روره، حج و... اسب و به‌گونهٔ سؤال و جواب آمده.

آغاز: حمد مر خدایی راکه انعام او عامست و اکرام او علی الدوام و درود معظم .. اگر پرسد که احکام صلوات چیست...

026 - [م ۲۹۷۶۳/۲] نستعلبق شکسته، محسن، بیسم ربع التانی ۱۰۴۶ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۳۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

بخش ششم

فلسفهٔ عملی

[۳۰]

● آغاز موعظت

از: **ناشناس**. دارای چندین پند که ترجمه و اقتباسی است از احادیث نبوی (ص) و نویسنده آن را برای یادشاه و امیران زمان خود تدوین کرده است.

آغاز: رساله با حذف اسانید، و نرک ذکر اسامی صنادید آن ترجمه و حدیث نبی (ص) **مختار... اما** التساعیات دو چیز است که زشت‌نر از آن نیست شرک به یزدان...

031 - [م ۸۹۱۶۵۵۲۶/۶] نستعلیق، سهم ذی‌الحجه ۱۲۶۱ ه، عناوین شنگرف، ۱۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

[۳۱]

● ابواب الجنان

ار. **میرزا رفیع‌الدّین محمد قزوینی، متخلص به واعظ** (م: ۱۰۸۹ ه/۱۶۷۸ م) در هشت «باب» و یک «مقدمه» و هر باب دارای جند «فصل» و «مجلس» که وی آن را به طریق وعظ و ارشاد نگاشته است

آغاز: بهنرین مقالی که سرخیل کاروان فنون محاورت تواند بود، و خوشترین کلامی که‌شادابی لآلی کلماتش تیغ زبان...

(ن. ک: مشترک ۴: ۲۲۱۰، نسخه‌ها ۳: ۱۵۱۸، ذریعه ۱: ۷۶، مشار ۱: ۱۴۵، بنارس: ۱، کرزن: ۳۵۵، بانکی‌پور ۹: ۲۰۷، گنج ۲: ۸۸۰، موزه: ۲۹۰).

032 - [م ۸۹۱۶۵۵۲۶/۵] نستعلیق خوش، عناوین شنگرف، تذهیب کاری، ۸۷۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۲.

● اخلاق جلالی ← لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق

[۲۹]

● **نورالهدایه**

از: **ناشناس.** کتاب با حمد و ثنای الهی آغاز گردیده و پس از آن دربارهٔ فضیلت علم و آموختن سخن می‌گوید. آنگاه پیرامون احکام مسایلی چون اصول دین و فروع آن بحث مجمل و مختصری دارد.

آغاز: الحمدلله رب العالمین... بدان اسعدک‌الله تعالی فی الدارین که در کشف الاسرار آورده: اول چیزی که بعد از بلوغ بر بنده فرض است...

030 – [م $\frac{۲۹۷}{۱۵}$] نستعلیق، ۵۲ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۲×۱۹/۵.

*

به شرح و توضیح آن پرداخته است. متن مشحون است از عبارات ادبی نظم و نثر.

آغاز: ... زیراکه دنیای فانی را زندان مؤمنان و بستان کافران ساخته و در دار آخرت، هر یکی را برعکس این نواخته...

035 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۲۲}$] نستعلیق خوش، ۱۲۵۷ ه، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵×۱۱.

● **توزک تیمور ← ملفوظات تیمور**

[۳۵]

● **رسالهٔ وصیت‌نامه**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است دربارهٔ طریقت و تهذیب نفس و ترک دنیا، آمبخته به زبان فارسی و عربی (نظم و نثر) که مؤلف از کلام بزرگان عرفان، احادیث و قرآن مجبد بهره جسته است.

آغاز: الحمدلله رب العالمین و العاقبة للمتقین... طریقت، اول آنکه که الله به زبان گوید ...

036 - [م $\frac{\circ\circ\circ}{۷}$] نستعلیق شکسته، **انجام افتاده**، ۱۵ ص، ۱۳ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۳۶]

● **رسالهٔ وصیت‌نامهٔ حضرت رسالت پناه**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است کوتاه در آداب مقاربت با زنان، نگهداری نفس خویشتن و آدابی چند، چون: ناخن گرفتن، حمام رفتن، طعام خوردن و...

آغاز: در وصیت‌نامهٔ حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم، علی کرّم الله وجه... یا علی جماع مکن بعد از نماز پیشین...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۴۹۲، گنج ۲: ۹۸۹).

037 - [م $\frac{\circ\circ\circ}{۱۱}$] نستعلیق هندی، ۱۲ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۱×۹/۵.

● **سراج منیر ← سراج المنیر**

[۳۷]

● **سراج المنیر:** سراج منیر

از: **قاضی شریف‌الدّین محمد بن شمسس‌الدّین محمد شیرازی، متخلص به کاشف (۱۰۰۱-۱۰۶۰ ه/ ۱۵۹۳-۱۶۵۰ م).** در بیست «لمعه» و یک «خاتمه». ۱- شرایط ادب، ۵- محامد احسان، ۱۰- محاسن

[۳۲]

● **اخلاق ناصری**

از: **خواجه نصیرالدّین طوسی** (۵۹۷-۶۷۲ ه/۱۲۰۰-۱۲۷۳ م). برای ناصرالدّین ابوالفتح عبدالرحیم بن منصور، در زندان قاین قهستان، به سال ۶۳۳ هجری در بخش حکمت عملی شامل «مقاله» و «فصل»ها.

آغاز: حمد بیحد و مدح بیعد لایق حضرت عزت مالک الملکی باشد...

(ن. ک: متسار ۱: ۲۰۰، مشترک ۴: ۲۲۲۸، ذریعه ۱: ۳۸۰، نسخه‌ها ۲: ۱۵۳۴، بانکی‌پور ۹: ۱۹۰، بنارس: ۶، شیفته: ۶۳، کرزن: ۳۴۹، فبروز: ۲۱۶، گنج ۲: ۸۹۰، موزه: ۲۹۳).

033 - [م $\frac{۸۹۱۶۵۵۲۶}{۴}$] نستعلیق خوش، سده‌های ۱۱ و ۱۲ ه، کرم خورده، ۳۸۲ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۲.

[۳۳]

● **اخلاق همایون:** اخلاق همایونی

از: **قاضی اختیارالدّین حسن بن غیاث‌الدّین حسینی تربتی هروی** (م ۹۲۸ ه/۱-۱۵۲۲ م). اثر تلخیص و ترجمه ایست از کتابهای طهارة الاعراق، اخلاق ناصری و قانون السیاسة که صفات و اخلاق همایون در آن بحث شده و در آن از تهذیب اخلاق، چون عدالت، حکمت، عفت و شجاعت و مملکت داریَ سخن رفته است.

آغاز: طغرای سعادت خسروان، دارالملک سخن طرازی و منثور کرامت شه سواران بلاغت پردازی، جولان دادن...

(ن. ک: مشترک ۴: ۲۴۴۶ که در آنجا اخلاق همایونی را به نقل فرهنگ نفیسی از آثار همین مؤلف دانسته است، کرزن: ۳۵۲).

034 - [$\frac{۹۵۵}{۹}$] نستعلیق، روز دوشنبه، سنهٔ ۳۴ جلوس همایون، ۷۲ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۲.

● **اخلاق همایونی ← اخلاق همایون**

[۳۴]

● **انیس المسجونین**

از: **ناشناس**. بر مبنای حدیث «الدنیا سجن المؤمن و جنّة الکافر» در پیرامون مسایل دنیاست که مؤلف

بهادر خان سلطان اوزون حسن بیگ آق قوینلو و سلطان جلیل پسر او در سه «لامع» و هر لامع در چند «لمعه» نگاشته است. لامع اول: اندر تهذیب اخلاق. لامع دوم: اندر تدبیر منزل. لامع سوم: اندر تدبیر مدن و رسوم پادشاهی.

آغاز: افتتاح کلام به نام واجب الأعظام سلطانی سزد که به امر نافذ ازلی جنود مجنده...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۴۳۸، ذریعه ۱۸: ۳۵۹، مشار ۱: ۱۹۳، کشف‌الظنون ۲: ۱۵۶۷، فیروز: ۲۱۷).

041 - [۸۹۱۶۵۵۲۶/۲] نستعلیق، مظفر علی هاپوری، روز جمعه بیست و چهارم ذی‌القعده ۱۲۶۵ هق، شاهجهان‌آباد، ۴۷۸ ص، ۹ س، اندازه: ۱۴×۲۰.

[۴۱]

● **ملفوظات تیمور**: توزک تیمور

متن ترکی آن که هیچگاه دیده نشده، منسوب به **امیر تیمور گورگان** (۷۷۱-۸۰۷ه). ترجمه از **ابو طالب حسینی تربتی** که برای شاهجهان به سال ۱۰۴۷ هجری در آداب کشورداری و سپاهیگری و قواعد نگاهداشت سلطنت نگاشته و به نوزکات تیموری و تزوک تیموری نیز یاد شده درد و «مقالت». ۱- ندبیرها و کنکاشها، ۲- خطاب به فرزندان و نوادگان خود.

آغاز: مقالت اول فی تدبیرات و کنکاشها نزوک و کنکاش امور ملک گیری و جهانداری و لشکر شکنی و دشمن را به دام آوردن...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۲۸۵، مرآة العلوم ۳: ۳، مشار ۱: ۱۴۴۵، آزاد ۱: ۴۴، بانکی‌پور ۶: ۱۷۳، سالار ۱: ۱۸۸).

042 - [۲۹۷۶۸۱/۳] نستعلیق پخته، صمد امیر محمد، ۱۲۳۲ ه، ۹۲ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۴/۵.

[۴۲]

● **منهاج العابدین**

منن عربی آن منسوب به **امام محمد غزالی طوسی** (۴۵۰-۵۰۵ه). ترجمه از ناشناس و از یوسف بدهه خوارزمی ایرچی صوفی چشتی هندی (م: ۸۳۴ه/۳۰-۱۴۳۱م) دانسته شده است.

آغاز: حمد مر خدایی راکه ملک حکیم است و جواد کریم است، عزیز رحیم است آنک بیافرید...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۴۶۹، مشار ۴: ۵۰۳۶، علمای هند: ۲۵۶، مرآة العلوم ۳: ۲۳۷، موزه: ۲۷۸، گنج ۲: ۸۳۲).

043 - [۲۹۷۶۷/۲۸] نستعلیق خوش، ۲۴۳ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۰.

❋

شجاعت، ۱۵- ذل طمع، ۲۰- ملامت حسد.

آغاز: ... معیت را بخوان، مغفرت صلا داده و متاع خطیه را نقد عطیه در بهار فرستاده، طوطی مقال شکسته بال...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۳۶۵، سالار ۳: ۲۶۴، ذریعه ۱۲: ۱۶۱، نسخه‌ها ۲: ۱۶۲۸، مشار ۳: ۲۹۵۵، ندوه: ۲۳۳).

038 - [۸۹۱۶۵۵۲۶/۷] نستعلیق، سده‌های ۱۱ و ۱۲ هـ، **آغاز و انجام افتاده**، ۹۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۰×۱۳/۵.

[۳۸]

● قانون تجارت شریفه

از: **الهی بخش اکبرآبادی، متخلص به شوق** (م: نیمه سدهٔ سیزدهم هـ). در سال ۱۲۲۱هـ/۱۸۰۶م در یک «مقدمه» و هفده «قانون» و یک «خاتمه» و هر قانون در چند «دفعه». در سیاق اداره کردن کارهای بازرگانی، علم مساحت، اوزان، مفادبر و جز آنها.

آغاز: سنابتر و نیایش به جناب معمی سرد که انعام عامتش مذمومان را تشریف حاصهٔ...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۴۰۶، ذریعه ۹: ۵۴۸).

039 - [م ۰۰۰/۱۳] نستعلیق پخته و خوانا، شیخ غلام مُحیی‌الدّین، ۲۷ ماه ذی‌الحجّه ۱۲۳۴هـق، عناوین شنگرف، ۲۱۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۶.

[۳۹]

● کیمیای سعادت

از: **ابو حامد محمد غزالی طوسی** (۴۵۰-۵۰۵هـ/۱۰۵۸-۱۱۱۲م). ترجمه‌ای است از «احیاء علوم‌الدّین» که خود او میان سالهای ۴۹۰-۵۰۰ هجری در یک «مقدمه» و چهار «رکن» نگاشته است.

آغاز: شکر و سپاس فراوان به عدد ستارهٔ آسمان و قطره‌های باران و برگ درختان و ریگ بیابان...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۴۲۳، نسخه‌ها ۲: ۱۶۶۷، فیروز: ۱۲۱، سالار ۸: ۱۰۶، ۲۰۳، ذریعه ۱۸: ۲۰۱، ندوه: ۱۵۹، ۲۵۸ و ۲۶۰، کشف الظنون ۲: ۱۵۳۴، منزوی ۴: ۴۱۸۴، بانکی‌پور ۱۶: ۲).

040 - [۸۹۱۶۵۵۲۶/۱] نستعلیق خوش، ۱۲۶۹هـ، ۵۷۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۸×۲۷.

[۴۰]

● لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق: اخلاق جلالی

از: **جلال‌الدّین محمد بن السعد صدیقی دوانی** (دوان ۸۳۰-۹۰۸هـ/۱۴۲۷-۱۵۰۲م) که آن را برای

بخش هفتم

فلسفه

[۴۳]

● خلاصهٔ موجودات

از: **خوب محمد چشتی حسینی** (م: ۱۰۲۳ ه). دربارهٔ وجود و ذات و موجودات.

آغاز: حمد موجودی را که خلاصهٔ موجودات را از قوت به فعل آورد، و مولود او در هر مرتبه...

(ن.ک: مشترک ۲:۹۵۵).

044 - [۲۹۷۶۷/۵۰] نستعلیق، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۳ ص، ۲۷ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۴۴]

● دانشنامهٔ جهان نما

از: **غیاث‌الدّین علی بن علی امیران اصفهانی** (زنده در سال ۹۰۸ ه). پیرامون حکمت نظری و شمه‌ای از مسایل پزشکی و ادبی بحث می‌کند، در ده «فصل»، بیست «اصل» و چهار «نتیجه» و «خاتمه» ای.

آغاز: ... مجملاً تحقیق این سخن آن است که چون مبداء مکّونات به اقتضای ذاتی خود که نزد...

(ن.ک: مشترک ۱: ۴۳۳، نسخه‌ها ۱: ۴۲۲، ذریعه ۸: ۴۶، موزه: ۵۸، بانکی‌پور ۹: ۱۳۸، مشار ۲: ۲۰۲۷، فیروز: ۱۱۷).

045 - [۵۳۰/۱] نستعلیق شکسته، حافظ محمد منصور علی، شانزدهم جمادی‌الاول ۱۲۵۵ ه، ۲۸۹ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۲.

[۴۵]

● رساله در باب چهار عالم

از: **میر شاه ظهورالدّین محمد کرم الله حسینی**. خود وی می‌گوید که از مریدان شاه نورالدّین و نعمت الله کرمانی است. این رساله در بیان ناسوت می‌باشد و جلوهٔ آن مظهر همه بدیها است و نفس اماره ناسوتی بوده و از ناسوت سرچشمه می‌گیرد. وی در این اثر از ناسوت تاملکوت و از ملکوت تالاهوت بحث می‌کند.

بخش هشتم

ریاضی

[۴۹]

● **خجسته قواعد**

از: **پندت مهتاب رای**. در علم حساب در یک «مقدمه» و چهارده «باب» و یک «خاتمه».

باب اول: در اعمال حساب صحاح؛ ۲- در بیان اعمال کسور؛ ۵- در بیان علم هندسه؛ ۷- در استخراج مجهولات.

آغاز: حمد بی‌حد مراحدی را که اعداد متوالیه افضالتش از هندسهٔ وهم و خیال زاید... اما بعد خاکسار عجز گزای پندت مهناب رای...

050 - [$\frac{۵۱۱}{۱}$] نستعلیق، ۱۲۵۲ ه‍/۱۸۳۶ م، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۳۰ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۵×۲۷/۵.

[۵۰]

● **دستور حساب**: دستورالحساب

از. **اندر من منشی** که در شاهجهان‌آباد (دهلی) می‌زیسته و این اثر را به سال (۱۱۸۰ ه‍/۱۷۶۶ م) نگاشته است. در یک «مقدمه» و پنج «مقاله و «خاتمه»‌ای در حساب.

آغاز: حمد ببعد ذات ابزدی را که در صورت علم حساب به انتظام و گرد آوری افراد در عالم پرداخته و دور از شمار و احدی را که...

(ن.ک: مشترک ۱: ۲۰۲، نسخه‌ها ۱: ۱۷۲، بانکی‌پور ۱۱: ۵۶).

051 - [$\frac{۵۱۱}{۲}$] نستعلیق زیبا، شانزدهم ماه رجب ۱۱۹۷ ه‍، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۷۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

● **دستورالحساب** ← **دستور حساب**

*

آغاز: حمدله... اما بعد حمد حضرت رب الغفار و ثناء رسول مقبول شافع دارالقرار...

046 - [م ۲۹۷۶۷/۲۳] نستعلیق، ۱۵ صفرالمظفر ۱۳۲۱ ه، ۱۰ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۱×۱۴/۵۰.

[۴۶]

● رساله در عوالم سه گانه

از: **محمد وفا**، دربارهٔ عوالم سه گانه: عالم بالا، متوسط و پایین و دنیا و مذمت آن و حقیقت عبادت سخن می‌گوید. این رساله از زبان اردو به فارسی برگردان شده است.

آغاز: این سطور مسطور خلاصهٔ شرحی است که محمد وفای مرحوم جمع نموده است...

047 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق شکسته، ۲ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۴۷]

● رسالهٔ سؤال و جواب

از: **ناشناس**. به طریق سؤال و جواب با عنوان «س» و «ج» یک بخش آن، پیرامون حکمت و عرفان بوده و از حدوث و قدم، غیب هویت، احدیت ذات و امور اعتباری بحث می‌کند و در بخش دیگر آن دربارهٔ شریعت، طریقت، حققت و معرفت سخن رفته است.

آغاز: لااله الاالله، محمد رسول الله (ص) بدان که ای عزیز، اول هیچ نبود، نه آسمان، نه زمین، نه عرش، نه کرسی، نه شمس و نه قمر «کان الله ولم یکن معه شیء» خود به خود بود که ظهور هم نبود...

048 - [م ۲۹۷۶۷/۹] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۲ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۱×۳۱.

[۴۸]

● رسالهٔ ناشناخته

از: **ناشناس**. رساله‌ای است در چند صفحه، پیرامون فلسفه و عرفان.

آغاز: ذات هر چیزی متبدل نمی‌شود، اگر متبدل بشود، ذات را انقلاب خواهد شد...

049 - [م ۲۹۷۶۷/۳۲] نستعلیق خوانا، ۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۱×۱۸.

*

بخش نهم

ستاره شناسی

[۵۱]

● **رسالهٔ اختر شناسی و زیج** (فارسی ـ عربی)

از: **ناشناس**. در بروج دوازده گانه، نشانه‌ها و خصوصیات و آثار آنها صحبت می‌کند با جداول اختر شناسی و نجوم قدیم.

آغاز: حمدله... بدان اسعدک الله فی الدارین که حکمای مقدم مشورت نموده‌اند و قانون مرتب کرده‌اند که اگر خواستی که طالع کسی را بدانی ..

052 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق شکسته، ۷ ص، ۲۴ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۵۲]

●**رساله در بیان استخراج تفاوت اوقات**

از: **صدرالدّین علی بن میر غیاث**. در بیان استخراج تفاوت اوقات شب و روز، به حسب اختلاف طلوع و غروب آفتاب در هر شهر. مؤلف نصف النهارِ چند شهر مختلف و نیز زمان طلوع و غروب خورشید را در آنها آورده است.

آغاز: اما بعد حمد و صلوات، بیانی است از میر صدرالدّین علی بن میر غیاث‌الدّین علی خان غفرالله ذنوبهما. در دانستن قاعدهٔ استخراج تفاوت اوقات لیل و نهار....

053 - [۵۲۰/۱] نستعلیق پخته، ۱۲۵۷ ﻫ، عناوین و جداول شنگرف، ۱۰ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۰×۱۵/۵.

[۵۳]

● **زبدة الهیئة**: الزبده فی الهیئة

از: **خواجه نصیرالدّین طوسی، محمد بن محمد** (۵۹۷-۶۷۲ﻫ/۱۲۰۱-۳-۱۲۷۴م). مؤلف نخست این اثر را به عربی نگاشته، سپس خود آن را به سال ۶۵۸ هجری به فارسی برگردانده است. موضوع آن در علم هیئت و استکشاف احوال افلاک و اجرام و معرفت اوضاع و حرکات کواکب می‌باشد که وی آن

بخش دهم

ادعیه و اوراد

[۵۵]

● آداب زیارت مدینه

از: **ناشناس**. مؤلف بعد از حمد خداوند، آیاتی از قرآن مجید را می‌آورد. پس از آن، شهر پر برکت مدینه را با شرایط و خصوصیات آن شهر، باغهای اطراف و نیز منبر حضرت رسول (ص) را توضیح می‌دهد آنگاه به ثنا و مدح پیامبر گرامی (ص) و ائمه اطهار (ع) می‌پردازد و در پایان اسم اعظم پروردگار را با چهل یک اسم می‌آورد. بخشی از دعاها به فارسی برگردان شده است.

آغاز: ...الیمنی و یوخّرالیسریٰ و یقول: اللهم اغفرلی ذنوبی و افتح لی ابواب...

056 - [$\frac{۲۹۷}{۱۳}$] نسخ پخته و زیبا، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۳۶ ص، ۷ س، اندازه: ۱۲×۲۰.

[۵۶]

● ادعیهٔ محمد سراج‌الدّین

از: **محمد سراج‌الدّین**. رساله‌ایست در ثنا و نعت پیامبر، امیرالمومنین، حسنین علیهم السلام و چهار خلیفه و منقبت غوث اعظم عبدالقادر گیلانی.

آغاز: اللّهمّ صلّ علی محمد (ص) و اهل بیته (ع) صاحب التاج و المعراج...

057 - [۲۹۷] نستعلیق پخته، ۱۲۵۶ هـ، ۳۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۰×۱۷.

[۵۷]

● دعای درود اکبر (فارسی - عربی)

از: **ناشناس**. در این رساله دعایی ذکر شده که به درود اکبر یا معظم معروف است. مؤلف در آن در فضیلت و خواص این دعا بسیار نوشته و اقوالی نیز در جهت تأکید و تأییدِ مجرب بودن آن ذکرکرده است.

آغاز: اسناد دعا درود اکبر چنین آورده‌اند به اخبارهای صحیح، هر آن بنده که این درود معظم را بخواند...

058 - [$\frac{۲۹۷}{۱۱}$] نستعلیق و نسخ، ۲۸۷ ص، ۹ س، اندازه: ۱۱/۵×۲۰/۵.

را به اختصار در ۳۰ «باب» توضیح داده است.

آغاز: ...باب اول: در آنچه در این علم دانستنی است، هرچه قابل اشارت حسی بود، اگر به هیچ نوع قسمت پذیر نبود، آن را نقطه خوانند...

(ن.ک: مشترک ۱: ۲۷۲، نسخه‌ها ۱: ۳۰۹، ذریعه ۱۲: ۲۹۱، مشار ۳: ۳۱۳۶).

054 - [۵۲۰/۲] نستعلیق، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۹۰ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۳×۱۹/۵.

● **الزبده فی الهیئة ← زبدةالهیئة**

[۵۴]

● **شرح بیست باب در معرفت تقویم**

متن از: **نظام‌الدّین عبدالعلی بیرجندی** (م: ۹۳۴ ه/۷-۱۵۲۸ م). شرح از مظفر گنابادی، مظفر بن محمد قاسم (۹۹۵-۱۰۳۷ ه) ستاره شناس شاه عباس یکم به سال ۹۶۶ یزدگردی/۱۰۰۵ هجری در ۲۰ «باب» در علم کواکب.

آغاز: حمد و ثنای بی‌ریب و ریا قدیری را سزاست که کلک صنعت او اوراق افلاک...

(ن.ک: مشترک ۱: ۲۴۸، فیروز: ۷).

055 - [۵۲۰/۳] نستعلیق، ۱۱۰۵ ه، عناوین و جداول شنگرف، ۱۶۴ ص، ۲۵ س، اندازه: ۱۷×۲۹/۵.

*

بخش یازدهم

علوم غریبه

[۶۱]

● تعبیر خواب

از: **ناشناس**. کتابی است مشتمل بر ۳۴ «فصل» که در هر فصل رؤیت چیزی را در خواب توضیح می‌دهد.

آغاز: حمدله... این چند کلمه در تعبیر خواب از عبدالله بن جعفر بن محمد صادق رضی الله علیهم اجمعین...

062 - [$\frac{ooo}{۱۹}$] نستعلیق شکسته، احتمالاً در سده‌های ۱۱ و ۱۲ ه، ۴۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۱.

[۶۲]

● رسالهٔ اوراد و وظایف

از: **ناشناس**. ذکر براورادی است برای بیمارانی که در روزهای مختلف هفته بیمار شده‌اند. وی در این رساله، ادویه و ادعیه‌ای تجویز می‌کند، و هر بیماری را مختص به عاملی نموده و دوا و دعای آن را از حضرت سلیمان (ع) نقل قول می‌کند، در هفت «باب».

آغاز: اگر کسی روز شنبه بیمار شود، آن روز مشتری است...

063 - [$\frac{۲۹۷}{۱۸}$] نستعلیق شکسته، ۱۱۷۶ ه، ۵۴ ص، ۹ س، اندازه: ۱۰×۱۷.

[۶۳]

● رساله در تأثیر اسم اعظم

از: **ناشناس**. در تأثیر اسم اعظم و بدیع العجایب. مؤلف در آغاز از حساب جمل و اعداد استفاده می‌کند و بعد به توضیح هر کدام می‌پردازد.

آغاز: ...مطلوبات و فتوحات از وی چون خواهد که مطلوب...

064 - [م $\frac{ooo}{۸}$] نستعلیق هندی، سدهٔ ۱۲ یا ۱۳ ه، ۳۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۳/۵×۷/۵.

[۵۸]

● رسالهٔ ادعیه

از: **ناشناس.** در این رساله مؤلف، پیر خود غوث الاعظم عبدالقادر گیلانی را منقبت می‌کند و به او تمسک می جوید؛ سپس به مدح حضرت علی (ع) می‌پردازد و خاصیت دعاهایی را که ایشان فرموده اند، بر می شمرد.

آغاز: السلام علیکم یا قطب الهانی، یا غوث القمرانی...

059 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق شکسته، محمد ابو تراب عرب قریشی هاشمی، ۷ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۵۹]

● رسالهٔ استخاره و ادعیه

از: **حاجی عبدالله ناگوری.** رساله‌ای است کوتاه دربارهٔ نماز استخاره و دعا.

آغاز: ...نماز استخاره نقل است از حاجی عبدالله ناگوری...

060 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق، ۱۹ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۶۰]

● رسالهٔ خواجه نصیرالدّین محمد طوسی (فارسی - عربی)

منسوب به **خواجه نصیرالدّین محمد طوسی** (۵۹۷-۶۷۲هـ/۱۲۰۱-۳-۱۲۷۴م). این رساله در شأن و علّو مرتبت و منقبت دوازده امام (ع) است.

آغاز: شرح دوازده امام علیهم السلام. چنین گوید قبلة الحکما...

061 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق شکسته، محمد ابو تراب عرب قریشی هاشمی، ۸ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱

*

حکیم بود...

068 - [م ــــ/۱۱] نستعلیق هندی، ۶ ص، ۱۸ س، اندازه: ۹/۵×۲۱.

[۶۸]

● فالنامهٔ عشره مبشّره

از: **ناشناس**. منسوب به حضرت رسول (ص). وی می‌گوید «هرکه را مهمی یا مشکلی پیش آید، بدین فالنامه مشورت کند، تا حقیقت احوال خود بداند...» در این فالنامه چگونگی روش بازگو شده و آغاز فال با عنوانی بدین گونه می‌آید: اگر یک برآید، اگر دو برآید، و بدون هیچ توضیح دیگر، به پایان می‌رسد.

آغاز: فالنامهٔ عشره مبشره: حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده‌اند...

069 - [ــــ/۱۸] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۵ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۱.

*

[۶۴]

● **رسالهٔ شیخ شرف‌الدّین یحیی منیری** (فارسی ـ اردو)

منسوب به **شرف‌الدّین یحیی منیری** (م: ۷۸۲هـ). در فال زدن با آداب خاص، چون: وضو، خواندن فاتحه و اخلاص است و آن به صورت تک بیتی (= مفردات) و به زبان فارسی - اردوست.

آغاز: این فالنامهٔ حضرت شیخ شرف‌الدّین یحیی منیری (قدس الله سره) باین که اول وضو کند...

065 - [م $\frac{\text{°°°}}{۷}$] نستعلیق شکسته، صمد میر امجد، دوازدهم ذی‌القعده ۱۲۰۳ هـ، عَناوین و نشانها شنگرف، ۵ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۶۵]

● **رسالهٔ ناشناخته**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است در باب رمل و تأثیر خوراندن چیزها بر رفتار و سکنات آدمی، و نعلیم آنها.

آغاز: بعد الحمد و الصلوة این چند ورق در بیان...

066 - [م $\frac{۲۹۷۶۱۱۲}{۳}$] نستعلیق شکسته، ۱۴ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۶۶]

● **رسالهٔ هارون الرشید**

از: **ناشناس**. ترجمه به فارسی در تفأل و منسوب به هارون الرشید است نا در سفر و حضر همراه او باشد. در آغاز اثر جدولی است ۶×۶ خانه که در هر کدام به ترتیب، با ابن عناوین نوشته شده: یکی و یکی، یکی و دو، یک و سه، ... و پس از اولین جدول، فال به‌گونهٔ رباعی زده می‌شود. ابن فال نو اسب با سعادت/اقبال تو زو شود زیادت، این حاجت تو روا شود زود/همواره با خدای زیادت (کذا).

آغاز: ...در دیدن فال، این فالی است. .

067 - [م $\frac{\text{°°°}}{۷}$] نستعلیق شکسته، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۶ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵

[۶۷]

● **فالنامه**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است کوتاه، دارای یک فالنامهٔ نجومی و یک فالنامهٔ حافظ که در پایان آن نیز اشعاری پراکنده و جود دارد.

آغاز: حمدله... بدان که این کواکب تصنیف شدهٔ دست سلطان سکندر که بر ایشان به صد و هشتاد

بخش دوازدهم

پزشکی

[۶۹]

● **تذکرة الهند:** یادگار رضایی

از **حکیم رضا علی خان بن حکیم محمود خان حیدرآبادی (م: ۱۲۳۵ ه).** وی از روی یادداشتهای پدرش که پراکنده و به عربی بوده ابن اثر را در سه «تذکره» و یک «خاتمه» نگاشته است.

آغاز: سبحان الذی علم الانسان علاج الابدان لشفاءالاسقام...

(ن. ک: مشترک ۱: ۵۲۹، نسخه‌ها ۱: ۶۱۱، مشار ۱: ۱۲۵۸).

070 - [۶۱۰/۱] سنعلیق، احتمالاً کاتب سید شاه محمد عبدالله رفاعی قادری، ۱۲۸۰ ه، اندکی کرم خورده، عناوین شنگرف، ۳۹۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۸×۲۶/۵.

[۷۰]

● **تشریح الابدان:** تشریح منصوری؛ التشریح بالتصویر

از: **منصور بن محمد بن احمد بن یوسف بن الیاس شیرازی (م: ۸۰۹ه/۱۴۰۶م).** به‌نام پیر محمد بهادر خان که آن را در سال ۷۹۸ هجری در یک «مقدمه» و پنج «مقاله» و «خاتمه»ای نگاشته است. مقدمه در تعریف و تقسیم اعضا. مقاله: ۱- ذکر عظام، ۲- ذکر عصب، ۳- عضله‌ها، ۴- اورده و شعب آنها، ۵- شراسن. خاتمه در اعضای مرکبه و جنین با تصویر اندامها.

آغاز: شکر و سپاس بی‌حد پادشاهی را سزد و حمد و ثنای بی‌قیاس... امّا بعد بر نظر اصحاب بصیرت...

(ن. ک: مشترک ۱: ۵۳۱، موزه: ۸۲، ذریعه ۴: ۱۸۴، مشار ۱: ۱۳۵۱، نسخه‌ها ۱: ۵۰۸).

071 - [۶۱۰/۳] نستعلیق خوانا، ۱۳۰۰ ه، ۷۲ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۸/۵×۲۷.

● **التشریح بالتصویر ← تشریح الابدان**

● **تشریح منصوری ← تشریح الابدان**

بخش سیزدهم

چند دانشی

[۷۴]

● **تحفة الهند**

از: **میرزا محمد خان بن فخرالدّین محمد**، که آن را در عهد اورنگ‌زیب برای شاهزاده معظم شاه، در باب فنون مختلف آن دوره در یک «مقدمه» و هفت «باب» نگاشته است. باب اول: در علم عروض اهل هند، ۲- در علم قوافی، ۳- در علم بدیع و بیان، ۴- در علم عاشقی و معشوقی، ۵- در علم موسیقی، ۶- در علم معرفت اقسام زن و مرد، ۷- در علم قیافه شناسی.

آغاز: حمدله... چنین گوید مست بادهٔ هذیان بی‌حد، میرزا خان بن فخرالدّین محمد، در عهد میمنت مهد خدیو کشورستان...

(ن. ک: مشترک ۱: ۸۰۹، بانکی‌پور ۹: ۱۵۰، ایوانف: ۱۶۳، ندوه: ۸۰۰).

075 - [$\frac{\circ\circ\circ}{۱۴}$] نستعلیق، **انجام افتاده**، ۳۸۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۷×۲۵.

[۷۵]

● **رسالهٔ ابوالیمین:** شرح و بیان آثار ظهوری: مقدمات ثلاثهٔ ظهوریه

از: **ابوالیمین عبدالرزاق بن محمد اسحاق حسینی سورتی** که در سه بخش به سال ۱۲۱۲ هجری تدوین شده است. کتابشناسان انجمن ترقی اردو نام این رساله را سه نثر ظهوری نامیده‌اند که سهو است، زیرا مؤلف در آخر کتاب می‌گوید: سه دیباچه، پنج رقعه و مینا بازار ظهوری را شرح کردم. بخش اول: شرح زندگی ظهوری ترشیزی، بخش دوم: موسیقی ایرانی و دوازده «مقام» آن در هند، بخش سوم: آرایه‌های لفظی و معنوی، همراه باگواه بیت.

آغاز: الحمدلله الذی تعالی... رباعی: ای آن که به سعی، نظمی و نثاری /مشکل که به نام گنجی از بسیاری، نظم از تومردّف و مقفّی معذور /نثر از تو مرجّز و مسجّع عاری...

(ن. ک: مشترک ۵: ۸۶، نسخه‌ها ۵: ۳۴۹۵).

[۷۱]

● رسالهٔ ادویه

از: **ناشناس**. رساله‌ای است کوتاه در تجویز ادویه و رفع بعضی امراض.

آغاز: ...هر که این چهار شانزده (کذا) ادویه متفرق نوشد...

072 - [م ۰۰۰/۱۱] نستعلیق هندی، **آغاز افتاده**، ۸ ص، ۱۸ س، اندازه: ۲۱×۹/۵.

[۷۲]

● رسالهٔ علفیات

از: **ناشناس**. این رساله دربارهٔ گیاهان طبّی و تأثیر شفا بخشی آنهاست.

آغاز: نسخهٔ جوارش نعناع که اشتها آورد ... آب انار شیرین نیم پاو...

073 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق، ناخوانا، ۱۹ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۷۳]

● شرح و ترجمهٔ صیدنه

از: **ابوبکر بن علی بن عثمان الکاسانی** که به نام ابوالفتح ایلتتمش (۶۰۷-۶۳۳ هـ). نگاشته است. متن اصلی از ابو ریحان بیرونی (۳۶۲-۴۴۰ هجری).

آغاز: ...آبنوس معرّب ابانس، یونانی است، و گویند به رومی ایکسیلن نامند و به فارسی و هندی آبنوس، اصل او در حبشه پیدا می‌شود...

(ن.ک: مشترک ۱: ۶۱۳، نسخه‌ها ۱: ۵۰۱، ذریعه ۱۵: ۱۰۷).

074 - [۶۱۰] نسخ خوانا، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۲۸ ص، ۲۸ س، اندازه: ۲۹×۲۰.

● یادگار رضایی ← تذکرة الهند

*

بخش چهاردهم

عرفان

[۷۷]

● **ارشادالطالبین**

از. **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری، متخلص به سالک** (زنده در سال ۱۲۸۹ ه)، فرزند حضرت سید حسینی، پادشاه قادری چشتی بن حضرت سید شاه نورالله، واقف اسرار قادری چشتی بخاری. در باب مسألهٔ وحدت وجود، عینیت، غیربت و جبر و قدر است.

آغاز: حمد بی‌منتها و ثنای لا احصی، مرموجود حقیقی را لایق که از یک وجود بحث به این صور معدده جلوه فرمود...

(برای نام نگارنده ن. ک. فهرست کتابهای فارسی چاپ سنگی و کمیاب کتابخانهٔ گنج ۱: ۱۴۹).

078 - [$\frac{۲۹۷۶۷}{۴}$] نستعلیق شکسته، عناوین و نشانها شنگرف، ۷۶ ص، ۱۰ س، اندازه: ۱۹×۱۴/۵.

[۷۸]

● **ارشادنامه**

از: **سید کمال‌الدّین شاه** در عرفان به زبان اردو ـ فارسی که در بخش فارسی آن پیرامون کلمهٔ طیبه و ده فرض آن سخن رفته است.

آغاز: اشهدان لااله الاالله وحده لاشریک له و اشهد ان محمداً عبده و رسوله، اعتقاد صوفیه...

079 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۳۲}$] خط اردو، عناوین و نشانها شنگرف، ۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۸×۱۱.

[۷۹]

● **اسرارالمشایخ**

از: **جهانگیر یوسف، معروف به سید خطاب حسینی**. کتابی است دربارهٔ عرفان در ۹ «فصل» مشحون از آیات شریفهٔ قرآن، احادیث، عبارات و اقوال عارفان. ۱- در یافتن درویشی،... ۵- دریافتن تن،... ۹- دریافتن اسرار عشق.

076 - [م ۸۹۱۶۵۵۲/۲] نستعلیق، مظفر علی هایوری، ۱۲۶۳ ه، عاوین و نشانها شنگرف، ۴۲ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۵/۵×۲۲.

● **شرح و بیان آثار ظهوری ← رسالهٔ ابوالیمین**

[۷۶]

● **غزلان الهند**

از: **میر غلامعلی حسینی واسطی بلگرامی**، متخلص به **آزاد** (۱۱۱۶-۱۲۰۰ ه/۱۷۰۴-۱۷۸۶ م) وی نخست به سال ۱۱۷۷ ه «سبحة المرجان فی آثار هندوستان» را در چهار «مقصد» در تاریخ هند و صنایع بدیعی هند به عربی نگاشته است. سپس به خواهش میر عبدالقادر اورنگ‌آبادی متخلص به «مهربان» و لچهمی نراین اورنگ‌آبادی متخلص به «شفیق» به سال ۱۱۷۸ ه دو «مقصد» آخر آن (سبحه) را به فارسی برگردانده است با عنوان غزلان الهند. در یک «مقدمه» و دو «مقالت» در عروض و بدیع و صنایع شعری. مقالت یکم: صنایع بدیعی چهار «فصل». مقالت دوم. در بیان نایکاهند «چهار فصل»

آغاز: سر آمد محسنات کلام، ستایش صانعی که ... اما بعد، التماس فقیر آزاد حسینی واسطی بلگرامی شنیدنی است...

(ن.ک: موزه: ۴۶۱، سالار ۳: ۲۳۹، ندوه: ۶۴۳، مشترک ۱۳: ۲۴۲۳)

077 - [۸۹۱۶۵۲۳/۴] نستعلیق، غلام محی‌الدّین، بیست و نهم رمضان المبارک ۱۱۹۷ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۷۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۱×۲۰/۵

● **مقدمات ثلاثهٔ ظهوریه ← رسالهٔ ابوالیمین**

❊

ترجمه شده است. در هفت «مرتبه». ۱- مرتبهٔ تعین و اطلاق، ۲- تعین اول، ۳- مرتبهٔ تعین ثانی، ۴- مرتبهٔ ارواح، ۵- مرتبهٔ عالم مثال، ۶- مرتبهٔ عالم اجسام، ۷- مرتبهٔ جامع.

آغاز: المرتبة الاولی، مرتبهٔ لاتعین و الاطلاق والذات البحت... مرتبهٔ اول، لاتعین و اطلاق و ذات بحت است...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۳۴۰، نسخه‌ها ۲: ۱۵۶۱، علمای هند: ۸۳، فیروز: ۱۹۵).

083 - [۲۹۷۶۷/۱۰] نستعلیق خام. نسخ پخته، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۰ ص، ۲۷ س، اندازه: ۳۰/۵×۲۰/۵.

[۸۳]

● **ترجمهٔ انسان کامل**

از: **جمال‌الدّین قادری** که «انسان کامل» **عبدالکریم بن ابراهیم جیلی قادری** (۷۶۷-۸۳۲ه) را در سال ۱۲۰۹ ه برگردان کرده است، در دو «مفدمه» و ۶۳ «باب». ۱- ذات، ۲- اسم مطلق، ۳- صفت مطلق، ۴- الوهیت، ۵- احدیت، ۶- واحدیت، ۷- رحمانیت و... از این دست.

آغاز: حمدله... آغاز می‌کنم برای انجام این کتاب نیکوفر جام. ثنا و ستایش از ارواح و اجساد...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۲۸۹، کشف الظنون ۱: ۱۸۱، نسخه‌ها ۲: ۱۰۵۰).

084 - [۲۹۷۶۷/۴۳] نستعلیق، میر اسدالله ولد عبدالخالق، ۱۲۷۹ ه، ۶۶۸ ص، ۲۰ س، اندازه: ۲۱×۳۷

● **ترجمهٔ شرح نما ← امواج خوبی**

[۸۴]

● **جام جهان نما**

از: **شمس‌الدّین محمد بن عزالدّین بن عادل بن یوسف تبریزی**، مشهور به **محمد شیرین** متخلص به «**مغربی**» (۷۴۹-۸۰۹ه). در توحد و مراتب وحود در دو «دایره»: دایرهٔ اول ـ احدیت و وحدت و اعتبار وجود، دایرهٔ دوم ـ در ظاهر وجود و ظاهر علم

آغاز: حمد بی‌حد و شکر بیعد سزای ذاتی که وحدتش منشأ احدیت و واحدیت شد...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۳۷۶، نسخه‌ها ۲: ۱۱۰۷، ایوانف: ۱۲۹۹، کرزن: ۳۳۶)

085 - [۲۹۷۶۷/۱۵] نستعلیق خام، عناویں و نشانها شنگرف، ۱۸ ص، ۲۷ س، اندازه: ۳۰/۵×۲۰/۵.

[۸۵]

● **جنونیه**

از: **خواجه محمد وفا**، معروف به **محمد صالح** دربارهٔ پاره‌ای مسایل عرفانی مثل سخن درست و بحا

آغاز: حمدله... بدان که درویشی، نوری است از انوار الهی که هردلی را نیست...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۲۶۱).

080 - [۲۹۷۶۷/۱۹] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۲/۵.

[۸۰]

● **امواج خوبی:** خوب ترنگ: ترجمهٔ شرح نما

از: **خوب محمد چشتی حسینی** (م: ۱۰۲۳ ه‍/۱۶۱۴م). دربیان اثبات وجود احدیت، دربیان مرانب روح و قلب قوس، در بیان این که خلق پیش از ظهور، عین حق بود و حق بعد از ظهور، عیں عالم؛ دربیان صفات عبد و حق، در بیان قلب و متال، دربیان مراقبه؛ در بیان مرتبهٔ غیرت و... که با عبارات زیبا و حکایاتی لطیف و دلنشبن همراه است

آغاز: .. اول بشناس که موجودات جند نوعند، یکی موجود وجودی که هستی وی بر هستی کسی نیست؛ و آن موجود وجودی به ذات حود قایم است...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۲۸۸، نسخه‌ها ۵: ۳۴۴۱، سالار ۸: ۱۷۸).

081 - [۲۹۷۶۷/۳۰] نستعلیق، ۹۸۹ه‍، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شگرف، ۲۸۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۴.

[۸۱]

● **برهان المقصود فی اثبات الوحدة الوجود**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «سالک» که یاد او در «ارشادالطالبین» همن بخش آمد. دربارهٔ اتبات وحدب وجود است که برخی از سالکان این وحدت را ىفی کرده ىودند و مؤلف در رد آنها با استناد کتابهایی از حمله: تفسیر حسبنی، مشارق الانوار، عین العلم، مشکوة و... ثابت کرده است.

آغاز: جمله حمد و تنا که از ظهور و کترت او بر می‌آید، مر واحد حقیقی را لایق که او از لوازم و آلات و صورت بتسریت فایق...

082 - [۲۹۷۶۷/۶] نستعلیق، ۱۲۸۷ ه‍، عناوین و نشانها تسگرف، ۷۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۱۹.

[۸۲]

● **تحفة المرسله**

از: **عبدالغفور** که به دسور **شیخ محمد بن شیخ فضل الله برهانپوری** (زاده ۹۵۲ه‍). گرد آوری، گزیس و

[۸۸]

● **راحت القلوب**

از: **خواجه نظام‌الدّین اولیا (۶۳۴-۷۲۵ هجری)**. که ملفوظات شیخ فریدالدّین مسعود گنج شکر را گردآوری نموده و در ۱۵ رجب ۶۵۵ هـ نگاشته است. موضوع اثر دربارهٔ عرفان، آداب سلوک، شرایط مرید و خرقه پوشی.

آغاز: بعد سپاس و منت آفریدگار و درود بر سرور آفرینش و محمل دانش و بینش...

(ن ک: مشترک ۳: ۱۴۶۹، علمای هند ۲۴۰، مرآة العلوم ۱: ۲۲۱، ۲: ۱۹ و ۳: ۲۰-۲۱۷، ندوه: ۲۱۱، نسخه‌ها ۲: ۱۱۵۵، بانکی‌پور ۱۶. ۱۸)

089 - [۲۹۷۶۷۱/۲] نستعلیق پخته، ۲۵ جمادی الثانی ۱۲۳۴ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۶۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۵×۲۳

[۸۹]

● **رسالهٔ چار پیر:** چهار پیر

از: **ناشناس**. این رساله دربارهٔ چهار پیر طریقت سخن می‌گوید. ۱- امام حسن (ع)، ۲- امام حسین (ع)، ۳- حسن بصری، ۴- کمیل بن زیاد.

آغاز: اول محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم خرقه پهنی..

090 - [م ۰۰۰/۷] نستعلیق، ۱ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۲/۵×۲۱

[۹۰]

● **رسالهٔ حاشیه**

از: **ناشناس** دارای «باب»هایی که با عنوان حاشیه یاد شده است: حاشیهٔ وجود وحدت، حاشیهٔ نقطهٔ وحدت، حاشیهٔ تجلی انوار الهی، حاشیهٔ امرالله و

آغاز: مراد از کلام قدیم، صور علمیه است که آنها را نفس رحمانی می‌گویند، مراد از باطن متکلم حقیقی...

091 - [۲۹۷۶۷/۳۳ و ۳۴] نستعلیق شکسته و خوانا، سید علی بن شاه قاسم انوار، ۱۲۵۷ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۲ ص، ۱۳ س، اندازه ۱۳/۵×۲۰/۵

گفتن و این که خرافات، باطل است و... از این دست که از اشعار و کلام بزرگان عرفان، آیات شریفهٔ قرآن و احادیث بهره جسته است.

آغاز: حمدله... می‌گوید پا بستهٔ حرص و هوا، گرفتار ماسوا، محمد وفا...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۳۸۶، موزه: ۲۱۲).

086 - [۲۹۷۶۷/۴۱] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۴×۲۰.

● **چهار پیر** ← **رسالهٔ چار پیر**

[۸۶]

● **خاتمهٔ آداب المریدین**

خاتمه و تکمله از: **سید محمد گیسو دراز** (۷۲۰-۸۲۵ھ). متن از علی بن سلطان محمد سهروردی معروف به ملاّ علی قاری (م ۱۰۱۴ ھ/۱۶۰۶ م) که جهت سالکان در مسایل عرفانی و آداب و اعمال عبادی نوشته شده است.

آغاز: ...از رسوم مستمره و عادات ملترمه دوام و ضوست، عوام و خواص ایشان بی‌وضو می‌باشند؛ مگر به حالت مرض یا عرض که ازروی حکمت استعمال، آب زیانکار آبد...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۲۲۱، سالار ۸: ۱۴۹).

087 - [۲۹۷/۳] نستعلیق خوانا، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ھ، **آغاز افتاده**، ۲۲۹ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۱/۵×۱۸/۵.

● **خوب ترنگ** ← **امواج خوبی**

[۸۷]

● **دلیل العارفین**

از: **خواجه قطب‌الدّین محمد بختیار اوشی کاکی** (م: ۶۳۳ھ) که سخنان پیر خود معین‌الدّین حسن سجزی چشتی اجمیری راگرد آوری کرده است. در دو «فصل»: ۱- در فقه، صلوة و مکتوبات، تسبیح و اوراد و جز آن. ۲- در سلوک و فوابد آن.

آغاز: این صحیفهٔ علوم ربّانی و این تحفهٔ فقه مبانی، ازکلمات... معین‌الدّین حسن سجزی ادام الله تقواه- شنوده می‌آید و جمع کرده شد، در این مجموعه که نام اوست دلیل العارفین...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۴۵۸، نسخه‌ها ۲: ۱۱۴۷، کرزن: ۳۲۲).

088 - [۲۹۷۶۷۱/۱] نستعلیق پحته، بیست و پنجم جمادی الثانی ۱۲۳۶ ھ، ۷۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۵×۲۳.

آغاز: بدان ای عزیز که ذکر خفی مرتبهٔ ذات مطلق اوست. سبحانه و تعالی که او خود را در قدیم القدیم...

096 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۲۳}$] نستعلیق، ۱۵ صفرالمظفر ۱۳۲۱ هـ، ۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۱×۱۴/۵.

[۹۵]

● **رساله در طریق نقشبندیه**

از: **ناشناس**. مؤلف در این رساله، طریقهٔ مشرف شدن را در سلسله نقشبندیه به دست مراد توضیح می‌دهد و می‌گوید که مراد باید چه کارهایی برای جذب قلوب مریدان انجام دهد.

آغاز: در بیان توجه که طریقهٔ نقشبندیه، ادام الله تعالی، یوم القیامة، مستعمل است، از زبان هدایت بیان...

097 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۲۳}$] نستعلیق، ۱۶ ص، ۱۱ س، ۱۵ صفرالمظفر ۱۳۲۱ هـ، اندازه: ۲۱×۱۴/۵.

[۹۶]

● **رسالهٔ درویشی**

از: **ناشناس**. رساله‌ای است که به‌گفتهٔ مؤلف، هر فقیر پس از ختم قرآن مجید، باید آن را بخواند و به‌گونهٔ سؤال و جواب است.

آغاز: این رسالهٔ درویشی بعد از ختم قرآن، حضرت رسالت پناه، صلی الله علیه و آله و سلّم از درگاه ربّ العزة عنایت شده...

098 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۴۹}$] نستعلیق خوانا، میر اشرف، بیست و یکم صفر ۱۱۷۷ هـ، ۱۴ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۹۷]

● **رسالهٔ فقرنامه**

منسوب به **ابوالحسن خرقانی بسطامی، علی بن جعفر** (م: محرم ۴۲۵ هـ/۱۰۳۳ م). در ۹ «باب» ۱- ارادت آوردن، ۲- نوبه دادن، ۳- مقراض راندن، ۴- کلاه پوشیدن، ۵- خرقه پوشیدن، ۶- میان بستن، ۷- سجاده و قندیل و زنبیل و علم، ۸- جاروب دادن، کجکول گردانیدن، ۹- در چهل مقام فقر را دانستن.

آغاز: حمدله... بدان که اسعدک الله تعالی فی الدارین که کتاب تصنیف شیخ المشایخ شیخ ابوالحسن

[۹۱]

● رسالهٔ حق نما

از: **محمد داراشکوه** (۱۰۲۴-۶۹-۱۰۷۰ هـ). فرزند شاهجهان. رساله‌ایست عرفانی در مورد حضرات خمس شامل ده «مطلب».

آغاز: حمدله... بعد حمد بی‌غایت و صلوات بی‌نهایت، معتقد صاف اهل صفا، خاک راه محمد مصطفی (ص)...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۴۱۵، مرآة العلوم ۱: ۲۲۰ کرزن: ۳۱۱).

092 - [۲۹۷۶۷] نستعلیق، ۲۲ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۱۸.

093 - [۲۹۷۶۷/۴۶] نستعلیق شکسته، ۱۳۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۱۸.

[۹۲]

● رساله در بیان چهار کلمه

از: **شاه وجیه‌الدّین علوی** (۹۱۱-۹۸۸ هـ) مؤلف از چهار کلمه که مبنای ظهور و تجلی حق بر دل سالک است، سخن می‌راند و هر یک از آنها را نام می‌برد و به اجمال شرح می‌کند: (آثاری، افعالی، صفاتی و ذاتی).

آغاز: بدان که ظهور حق بر دیدهٔ سالک از روی کلمه، چهار نوع است...

094 - [م ۲۹۷۶۷/۹] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۲ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۱×۳۱.

[۹۳]

● رساله در بیان مراتب فنا و وصول الی الله

از: **محمد بن ابو سعید حسینی**، پیرامون فنا و اقسام آن: (فناء فی الصفات و فناء فی الذات).

آغاز: می‌گوید فقیر حقیر دل شکسته و از خود رسته، محمد بن ابو سعید الحسینی که این رساله‌ای است، در بیان مراتب فنا و وصول الی الله...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۹۰۰، نسخه‌ها ۲. ۱۳۰۲، سالار ۸: ۱۸۸، کرزن: ۳۲۵، ندوه: ۲۱۷ و ۳۰۰).

095 - [م ۲۹۷۶۷/۹] نستعلیق خام، نشانها شنگرف، ۴ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۰/۵×۳۰/۵.

[۹۴]

● رساله در توضیح و تشریح ذکر خفی و جلی

از: **ناشناس**. رساله‌ای است کوتاه که در پیرامون اذکار قلبی و زبانی بحث می‌کند.

آغاز: ...نماز شریعت یعنی نماز پنج وقتهٔ مفروضهٔ واجب و سنت مؤکده... نماز طریقت یعنی دل را از ذکر و فکر و مشاهده و مراقبه و حضور و محبت و معرفت مشغول دارد...

103 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۴۰}$] نستعلیق خام، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۴ ص، ۱۲ س، اندازه: ۲۰/۵×۱۳/۵.

[۱۰۱]

● **رسالهٔ ناشناخته**

از: **ناشناس.** رساله‌ایست عرفانی دربارهٔ حالات باطنی پیر و خصوصیات لازمه برای پیر و آداب ظاهر و باطن.

آغاز: حمدله... فصل اول در بیان پیری و مریدی کامل؛ پیر آن است که در او سه چیز باشد...

104 - [م $\frac{۰۰۰}{۷}$] نستعلیق شکسته، ۲۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱×۱۲/۵.

[۱۰۲]

● **رسالهٔ ناشناخته**

از: **ناشناس.** رساله‌ای است دربارهٔ عرفان در چند صفحه و بی‌نام و نشان.

آغاز: سبحان الذی فی هو... یعنی آن سلطان ازل احد. .

105 - [$\frac{۲۹۷۶۷}{۳۲}$] نستعلیق خوانا، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۱×۱۸.

[۱۰۳]

● **رسالهٔ یونسیه**

از: **ناشناس.** در مسایل عرفانی، فلسفی و دینی با استناد به آیه‌های قرآن، احادیث و کلام بزرگان، بویژه در اعتقاد صوفیه به این که وجودیه باشند، یا شهودیه

آغاز: اشهدان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمداً عبده و رسوله، اعتقاد صوفیهٔ صافیه، خواه وجودیه باشند یا شهودیه، این است که حق سبحانه...

106 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۳۲}$] نستعلیق خوانا، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۱×۱۸.

[۱۰۴]

● **رمزالعشاق**

از: **خواجه عبدالله امروهی** (زنده در ۱۲۶۷ هـ). در رموز عشق و معانی و اصطلاحات صوفیان با استناد

خرقانی رحمة الله علیه. که ابن رساله در بیان نوبه و ارساد...

(ر ک: مشترک ۳: ۱۷۴۹، کرزن. ۳۴۱).

099 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۹}$] نستعلیق، ۱۵ صفرالمظفر ۱۳۲۱ ه‍، ۳۲ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۱×۱۴/۵.

100 - [م $\frac{۰۰۰}{۸}$] نستعلیق، سده‌های ۱۲ و ۱۳ ه‍، آغاز برابر نمونه، ۴۴ ص، ۱۲ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۳/۵.

[۹۸]

● رسالهٔ فقرنامه

ار ناشناس. رساله‌ای است عرفانی در ببان چهار کلمه: شربعت، طربقت، حقبقت و مَعرفت؛ و چهار عالم: ناسوت، ملکوت، جبروت و لاهوت.

آغاز: حضرت رسالت بناه، احمد مجتبی مصطفی، صلی الله علبه و آله و سلم فرمودند هر درویش که ار ابن چهار کلمه و چهار مقام خبر ندارد، منافق اسب...

(ر ک: مشترک ۳: ۱۷۵۵، گنج ۲ ۹۵۴)

101 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۲۳}$] بستعلیق، ص ۹، ۱۱ س، اندازه: ۲۱×۱۴/۵.

[۹۹]

● رسالهٔ قطبیه

ار: **محمد قطب‌الدّین جمند میر خیل** کتابی اسب که برخی از آیات با احادیث را می‌آورد و به‌گونه عرفانی شرح و بوضیح می‌دهد و خود می‌گوید: .. ابن رسالهٔ قطبیه، ابن الفرآن باشد؛ چراکه ام الکتاب قرآن است.

آغاز: افرأ باسم ربک الذی خلق، بخوان قرآن را در وقتی که افتتاح کننده باشی، به‌نام پروردگار، آن خدایی که آفریده، همه چیز...

102 - [$\frac{۰۰۰}{۱۲}$] نستعلیق خوش، شیخ ظهورالدّین، ۱۲۰۸ ه‍، ۱۹۰ ص، ۱۳ س، عناوین و نشانها شنگرف و تذهیب، اندازه: ۲۵/۵×۱۶.

[۱۰۰]

● رسالهٔ مجموعهٔ طریقت و شریعت

ار: **ناشناس**. رساله‌ایسب عرفانی در چهار رکن سلوک شربعت، طریقت، حقیقت و معرفت و نیز نماز، روزه، زکات، کلمه و وضو.

[۱۰۸]

● **رموزالعاشقین:** وجودالعاشقین

از: **سید محمد گیسو دراز** (۷۲۰-۸۲۵ه). گفتاری است عرفانی، به نثر آمیخته به نظم، در عشق و عاشق و معشوق، با گواه آوردن از آیتها و سخنان عارفان بزرگ.

آغاز: سپاس بی‌حد و ستایش بی‌عدد، قادر مطلق و حاکم بر حق و جانان عاشق..

(ن.ک: مشترک ۳: ۲۰۹۸، نسخه‌ها ۲. ۱۴۸۱، مرآة العلوم ۱: ۲۳۱).

111 - [۲۹۷۶۷/۳] نستعلیق، احتمالاً سدهٔ ۱۱-۱۲ ه، ۱۶ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۱×۲۰/۵.

[۱۰۹]

● **شرح تسمیه**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «سالک» (که یاد او در ارشادالطالبین گذشت) در تفسیر بسمله به طریق اهل تصوف.

(ن.ک: رموزالتوحید، رموز اعظم، علم نکته، مخزن الاشغال از همین مؤلف در این بخش).

آغاز: به نام آن که در هر اسم مخفیست/به هر یک اسم خود کرده تجلیست...

112 - [م ۲۹۷۶۷/۱] نستعلیق شکسته، ۱۲۷۷ ه، ۱۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۱۹.

[۱۱۰]

● **علم الکتاب**

از: **خواجه میر محمد دهلوی**، محلص به «درد» (۱۱۳۳-۱۱۹۹ ه). این کتاب به خطبة الکتاب سز موسوم است و به‌گفتهٔ مؤلف ازتلقین حصرت احدیت به رشتهٔ تحربر در آمده است. خود می‌گوید: ... هر علمی در مورد موضوعی صحبت می‌کند در چندیں «بحش». بخش ۱- موسوم به تحمید و تسمیه و شرح بسم الله، ۲- تفسیر آیهٔ الله نورالسموات والارض، ۳- در بیان وجود و اعیان و اصطلاحات محمدی (ص)، ۵- دعوتنامه، ۷- حکمت الله.

آغاز: حمدله... اما بعد بیان تسویدابن کتاب به تایید ربّ الارباب چون او سبحانه این بی‌بضاعت را...

(ن.ک: مشترک ۳: ۲۰۹۲).

113 - [۲۹۷۶۷/۳۹] نستعلیق، ۱۰۶۴ ص، ۲۵ س، اندازه: ۱۸×۲۸.

به آیه‌های شریفهٔ قرآن، احادیث (قدسی، نبوی) و اقوال بزرگان ادب و عرفان.

آغاز: ...اتصال (به کسر همزه و تشدید تانی فوقانی) عبارت است از مکاشفات قلوب و مشاهدات اسرار...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۵۲۵).

107 - [۲۹۷۶۷/۳۵] نستعلیق پخته و خوانا، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۴×۱۵/۵.

[۱۰۵]

● **رموزات**

از: **شیخ عبدالجلیل چشتی لکهنوی** (م: ۱۰۴۳ ه‍/۳-۱۶۳۴ م). در صد «رمز» در مسایل عرفانی، مشحون از آیات قرآن، احادیث، اقوال بزرگان ادب و عرفان.

آغاز: الحمدلله علی صنایع قدرنه، والنحبات علی رافع العزة والثناء...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۵۲۶، نسخه‌ها ۲: ۱۱۷۹، موزه: ۲۳۰).

108 - [۲۹۷۶۷/۲۶] نستعلیق خوانا، ۲۴ ص، ۱۷ س، اندازه. ۱۹×۱۱/۵.

[۱۰۶]

● **رموز اعظم**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «سالک»، (که یاد او در ارشادالطالبین گذشت)، در بیان وحدت وجود در تمامی اجزاء عالم و رموزی که خالق -عزّ اسمه- در خلق خود ساری کرده است

آغاز: الحمدلواجب الوجود الذی ظهر به .

109 - [۲۹۷۶۷/۸] نسخ و نستعلیق، سدهٔ ۱۳ ه‍ [احتمالاً]، عناوین شنگرف، ۶۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۹×۱۴/۵.

[۱۰۷]

● **رموزالتوحید**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «**سالک**» (یاد او در ارشادالطالبین گذشت) در باب تعریف و توصیفی چند از وحدت وجود که شامل اجزاء جهان است.

آغاز: حمد بی‌حد مردات و احد را که از سبب وجود خود، صور ممکنات را تجلی گردانید...

110 - [۲۹۷۶۷/۷] نستعلیق، سدهٔ ۱۳ ه‍، نشانها شنگرف، ۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۹×۱۴.

[۱۱۴]

● **کشف السالکین**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «**سالک**». رساله‌ایست در مبانی کشف و شهود و پاسخ به پرسش کسانی است که معتقدند درین روزگار کشف و شهود صورت نمی گیرد.

آغاز: حمد بی‌عد و نهایت و ثنای لا احصی و غایت، مرواجب الوجودی را سزد...

117 - [۲۹۷۶۷/۱] نستعلیق شکسته، ۱۲۷۷ هـ، نشانها شنگرف، ۲۴ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۱۹.

[۱۱۵]

● **کلید مخازن**

از: **شیخ محمد غوث گوالیاری** (۹۰۶-۹۷۰هـ). در یک «**مقدمه**» و سه «**دقیقه**». **دقیقه ۱- ماهیت** معقولات به صورت محسوسات، ۲- حقفت روح تجلی، ۳- نبوت و ولایت، خاتمه در بیان قیامت و مراتب دورخ و بهشت.

آغاز: سپاس و ستاش حدای را عزّوجل، درود بر سرور انبیاء و سرانبیاء...

(ن ک متسرک ۳: ۱۸۱۲، مرآه العلوم ۱ ۲۲۵، بانکی‌پور ۱۶: ۵۹، ندوه: ۲۵۶).

118 - [۲۹۷۶۷/۳۳ و ۳۴] نستعلیق شکسته و حوانا، سید علی محمد بن شاه قاسم اسرار، ۱۲۵۷ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۰/۵

[۱۱۶]

● **لطایف لطیفی**

از. **سید عبداللطیف** (زنده در ۱۱۸۷ هـ). در پیرامون شریعت، طریقت، حقیفت و معرفت با اسناد به آیه‌های قرآن، احادیث (قدسی، نبوی) سحن بزرگان ادب و عرفان.

آغاز: امّا بعد این لطیفه[ای] چند است که فقیر ضعیف، غلام محیی‌الدّین سید عبداللطیف از دریای حقیقتش بیرون آورد و در سلک تقریر و تحریر کشیده، به لطایف لطیفی مسمی گردانیده...

(ن ک: سالار ۸: ۳۱۵)

119 - [۲۹۷۶۷/۳۱] نستعلیق شکسته و سخ، بیست و پنجم ربیع الاول ۱۱۸۷ هـ، برای محب نظام‌الدّین نگاشته است، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۱۲ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۴×۲۱.

[۱۱۱]

● **علم نکته**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری، متخلص به «سالک»** در باب دل که همان نکته علم الهی است. شامل ابیات و عبارات عرفانی.

آغاز: حمدله... اما بعد، خاکپای صوفیه -رحمهم الله- سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری، سالک تخلص...

114 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۷}$] نستعلیق، ۸ ص، ۲۰ س، سدهٔ ۱۳ هـ [احتمالاً]، نشانها شنگرف، اندازه: ۱۹×۱۴.

[۱۱۲]

● **فواتح سبعه**

از: **قاضی کمال‌الدّین میر حسین میبدی** (شهید در ۹۱۱ هـ). مقدمهٔ شرح دیوان امیرالمومنین در هفت «فاتحه» و هر فاتحه در چندین «فتح» آمیخته به نظم. ۱- دربیان راه راست، ۵- در انسان صغیر که عین انسان کبیر است، ۷- فضایل و احوال حضرت مرتضی (ع).

آغاز: ...و عنی من الکنی فلا خیر فی اللّذات من دونها شرّ... جمعی پندارند که دانش منحصر در علوم رسمیه است...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۷۶۲، نسخه‌ها ۵: ۳۴۶۸، ذریعه ۱۳: ۲۶۶).

115 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۲۰}$] نستعلیق پخته و خوانا، بیست و یک شعبان سنه ۲۳ جلوس عالمگیری، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۷۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۳.

[۱۱۳]

● **فیضان سلطان**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری**، متخلص به «**سالک**»، ملقب به **غوث نما**، فرزند **حضرت سید حسینی پادشاه قادری چشتی بن حضرت سید شاه نورالله، واقف اسرار قادری چشتی بخاری** که در پیرامون فیوضات، حالات و دیدار جدّ خود و زندگی‌نامهٔ او نگاشته است.

آغاز: بعد حمد نعت حضرت خیرالوری صلی الله علیه و آله و صحبه و سلم می‌گوید فقیر حقیر بـبر دستگیر...

116 - [$\frac{۲۹۷۶۷}{۵}$] نستعلیق، ۱۲۸۰ هـ، عناوین شنگرف، ۶۴ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۹×۱۴/۵.

[۱۲۰]

● **مقصدالاقصی**

از: **عزیزالدّین نسفی** (م: قبل از ۷۰۰ هـ). اثری است در باب معرفت ذات خدا و صفات و افعال او و در معرفت ولایت و نبوت و اطلاع از ظاهر و باطن انسان و مبدأ و معاد.

آغاز: حمدله... اما بعد چنین گوید... که جماعتی از درویشان... از این بیچاره درخواست کردند...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۹۶۹، نسخه‌ها ۲: ۱۴۱۲، مرآة العلوم ۳: ۶-۲۳۵، سالار ۸: ۱۱۷، ۲۵۸، ۳۰۱).

123 - [۲۹۷۶۷/۳۷] نستعلیق خام، محمد ابو تراب، ۸۶ ص، ۲۰ س، اندازه: ۱۹/۵×۱۱/۵.

[۱۲۱]

● **مناقب غوثیه**

از: **محمد صادق شهابی سعیدی سعدی قادری** (از سدهٔ یازدهم هجری). در منافب شیخ عبدالقادر گلانی در ۸۷ «منقبت».

آغاز: الحمدلله الذی جعل کرامات الولی... اما بعد می‌گوید بندهٔ ضعیف گنهگار، محتاج سوی رحمت پروردگار، فقیر محمد صادق شهابی سعبدی قادری...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۳۱۶، موزه: ۷۹۳، گنج ۴: ۲۱۴۷، آزاد: ۱۶۰، کرزن: ۲۷ و ۷۹).

124 - [۹۲۰/۱۴] نستعلیق خوش، ۱۲۶۹ هـ، در آغاز مهری به نام «سید مظفر علی» ثبت است، ۱۰۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۵×۱۸.

[۱۲۲]

● **نشاط العشق**

ار. **عبدالله بن حسن بن علی مکی حسینی جیلانی**، یرداخنه باتوضیحات عرفانی.

آغاز: سپاس و ستایش مرآن واجب الوجودی را که احدیت را در وحدت مزوی گردانید، و وحدت را در واحدیت مخفی گردانید...

(ن.ک: مشترک ۳: ۲۰۶۷، سالار ۸: ۱۱۲، کرزن: ۲۹۸، گنج ۲: ۸۴۰، موزه: ۲۸۰).

125 - [۲۹۷۶۷/۲۴] نستعلیق شکسته، شعبان المعظم احتمالاً ۱۰۹۰ هـ، ۳۲ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳×۲۰.

[۱۲۳]

● **نفس رحمانی**

از: **سلطان سید عبدالرحمن حسینی قادری**، که بر شیخ موسی بن داود املاء کرده است تاریخ نگارش

[۱۱۷]

● **لطیفه الغیبیه**

از: **عبدالله بن حسام‌الدّین سهروردی، نبیرهٔ شیخ الشیوخ سهروردی** رساله‌ایست عرفانی در ۱۷ «فصل»: فصل ۱- دربیان توبه و استغفار، ۱۰- در بیان مرید که فنافی‌التسبخ شود، ۱۵- مرید که بعد تلقین ذکر، شکرانه بجا می‌آورد، ۱۷- در بانی دل در حالت ذکر.

آغاز: الحمدلله المذکور بکل لسان، والمشهود فی کل فؤاد، والمحمود فی [کل] زمان، والمعبود فی کل مکان...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۸۴۰).

120 - [۲۹۷۶۷/۳۳ و ۳۴] نسنعلیق شکسته و خوانا، سید علی محمد بن شاه قاسم اسرار، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۰/۵.

[۱۱۸]

● **مخزن الأشغال**

از: **سید سلطان محیی‌الدّین پادشاه قادری،** متخلص به «**سالک**» برای حصول و جد و حال سالکان طریقت نوشته شده. در شش «قاعده» ۱- در أشغال جشتیه، ۲- در افکار سهروردیه، ۳- در طرق طبقاتیه، ۴- در دید نقشبندیه، ۵- در اصول و سلوک قادریه، ۶- در فواید مختلف

آغاز: حمدله... اما بعد فقیر حقیر حاکیای صوفیه صافیه، رحمهم الله. سید محیی‌الدّین پادشاه قادری...

121 - [۲۹۷۶۷/۲] نستعلیق شکسته، ۱۲۸۵ هـ، نشانها شنگرف، ۷۰ ص، ۱۱ س، اندازه. ۱۴×۱۹

[۱۱۹]

● **مرآة المحققین**

از. **شیخ سعدالدّین محمود بن امین‌الدّین عبدالکریم بن یحیی شبستری تبریزی** (۶۸۷-۷۲۰هـ). معروف به شیخ محمود شبستری در معرفت نفس و خدا شناسی، آمیخته از فلسفه و عرفان در هفت «باب».

آغاز: حمد بی‌حد و ثنای بیعد حضرت ذوالجلال را که آثار قدرت او...

(ن.ک: مشترک ۲: ۹۸۲، نسخه‌ها ۲: ۸۴۲، بانکی‌پور ۱۶: ۱۸، گنج ۲: ۷۹۰، موزه: ۱۵۴).

122 - [۲۹۷۶۷/۱۴] نستعلیق شکسته، ۴۶ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۵×۲۴.

بزرگان عرفان.

آغاز: الحمدلله الذی نوّرالقلوب المحققین بنور جلال ذاته و شرح صدرالعارفین بنور جماله و صفاته و اسمائه...

130 - [۲۹۷۶۷/۲۷] نستعلیق خام، ۲۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۰.

● **وجودالعاشقین ← رموزالعاشقین**

*

پیرامون ۱۱۸۵ هـ، در عرفان نظری: الوهیت و تجلی، مراتب وحدت، مرتبهٔ حدوث، احدیت، حقیقت وغیره...

آغاز: بدان که ذات من حیث هو هو ذات هستی محض است و آن هستی را نه به‌اعتبار تعین و نه به‌اعتبار لا تعین، غیب هویت می‌گویند...

(ن. ک: مشترک ۳: ۲۰۷۳، نسخه‌ها ۲: ۱۴۶۴، ندوه: ۳۲۸، موزه: ۲۸۱).

126 - [۲۹۷۶۷/۹] نستعلیق، شیخ موسی بن شیخ داود، عناوین و نشانها شنگرف، ۹ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۱×۳۱.

127 - [م ۲۹۷۶۷/۲۳] نستعلیق شکسته، یانردهم صفرالمظفر ۱۳۲۱ هـ، آغاز برابر نمونه، ۶۵ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۱.

[۱۲۴]

● **نورالاذکار فی الاسرار**

از: **نورالحق شکرکوتهی رمزالله حق نما** کتابیست عرفانی بر اصول حالات باطنی و اذکار قلبی با استشهاد به قرآن و حدیث در پنج «فصل».

آغاز: حمد بی‌عد مر وجودی را که اوست نور مطلق، و نعت بی‌حد بر نبی علیه السلام که در شان اوست... بدان که شخصیت پناه، شیخ ولی محمد و جمعی طالبان حق از فقیر...

128 - [۲۹۷۶۷/۳۸] نستعلیق، ۱۱۵۳ هـ، محلهٔ ناکچهری، نشانها شگرف، ۵۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۱۹/۵.

[۱۲۵]

● **نورالمحققین**

از: **صاحب غریب نواز**. دربارهٔ حضرات خمس: (ناسوت، ملک، ملکوت، جبروت و لاهوت) و نیز حقیقت وجود و موجود و حقیقت توحید.

آغاز: ...کردند که مراد ار درختها و شاحها، مقام جبروت است و مراد از گلها و برگها و غنچه‌ها، مفام ملکوت است...

129 - [۲۹۷۶۷/۲۵] نستعلیق ناخوانا، **آغاز افتاده**، ۴۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۱۹/۵.

[۱۲۶]

● **نورالوحدة**

ار: **حضرت رمزالله**. در بیان وحدت و نور خداوندی و اسرار تجلی او، مستند به آیه‌های قرآنی و کلام

بخش پانزدهم

شروح

[۱۲۷]

● **اشعة اللمعات:** عروس شرح لمعات

ار: **عبدالرحمن جامی** (۸۱۷-۸۹۸ه). شرحی است کامل و مفصل بر ۲۸ «لمعهٔ» فخرالدّین ابراهیم الهمدانی، معروف به عراقی که به شرح و نوضیح آن پرداخته است.

آغاز: لولا لمعات برق نورالعدم. . اما بعد، نموده می آید که در آن وقت که شیخ عالم عامل عارف عاشق، صاحب النترالفابق والنظم الرابق، آن زحام کرم...

(ن. ک: متسرک ۳: ۱۸۴۵، نسخه‌ها ۲ ۱۰۳۲، سالار ۴: ۲۹۲ و ۳۰۰، بنارس: ۱۰، ندوه: ۱۸۱ و ۲۹۳).

131 - [$\frac{۲۹۷۶۷}{۱۲}$] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۳۲ ص، ۲۷ س، اندازه: ۳۰/۵×۲۰/۵.

[۱۲۸]

● **بهار بوستان**

از **منشی رای تیک چند، منخلص به بهار** (م: ۱۱۸۰ ه). شرحی است بر بوستان سعدی. **مؤلف** ابیات را آورده و ار لحاظ واژگانی ـ دسنوری بدان پرداخته و پس از آن شرحی بر آن نگاشنه.

آغاز: به نام خداوند جان آفرین/حکیم سخن بر زبان آفرین بحر منقارب مقصور، و وزن آن فعولن فعولن فعولن فعل...

(ن. ک: مشترک ۷: ۲۸۹، نسخه‌ها ۵. ۳۴۴۲).

132 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۱}$] نستعلیق خوش، ۲۹ جلوس محمد شاه سال ۱۱۵۹ ه، دهلی (به خامهٔ نگارنده)، ۳۵۲ ص، ۲۱ س، اندازه: ۲۲×۱۵/۵.

[۱۲۹]

● **ترجمه و شرح قصیدهٔ برده**

از: **فقیر جامی عبدالحق فانی**. وی قصدهٔ معروف ابو عبدالله محمد بن سعید بوصیری را برگردان کرده

[۱۳۲]

● شرح اسکندرنامه

از: **محمد یعقوب** (زنده در سال ۱۱۱۶ هـ). شرح اسکندرنامهٔ نظامی است.

آغاز: جهان جهان شکر و سپاس یادشاهی راکه هژده هزار عالم از صور علمیهٔ قدرت اوست، به نیروی اداعی از نهانخانهٔ عدم به وجود آورده...

(ن.ک: مشترک ۷: ۱۳۸).

137 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۴] نستعلیق، کمی پوسیده، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۶۴ ص، ۲۳ س، اندازه: ۱۵×۲۳.

138 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۵] نستعلیق خوش، آغاز برابر نمونه، ۲۲۶ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۶×۲۵.

[۱۳۳]

● شرح جام جهان نما

از: **ابراهیم شطاری جنت آبادی**، از سدهٔ دهم هجری، اثری است که به خواهش پیر طریقت ابو عبدالله محمد خطیرالدّین عطاری نگاشته و شرحی است مفصل بر جام جهان نمای شیخ محمّد عزالدّین مغربی در یک «مقدمه» و چهار «اصل» و چند «قسم».

آغاز مقدمه: بدان ای سالک مسالک طریقت که به زبان اهل حقیقت، وجود من حیث هو یعنی مطلق، بی اعتبار قیدی از قیود..

(ن.ک. مشترک ۳: ۱۳۷۸، سالار ۸: ۱۶۹).

139 - [۲۹۷۶۷/۱۶] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۵۶ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۰/۵×۳۰/۵.

[۱۳۴]

● شرح چند بیت از (نی نامهٔ) مثنوی معنوی

از: **سید فخرالدّین احمد** می‌باشد که اسم آن روی جلد کتاب نوشته شده بود. اثر شرح چند بیت از دیباچهٔ (نی‌نامهٔ) مثنوی معنوی است.

آغاز: بشنو از نی چون حکایت می‌کند/از جداییها شکایت می‌کند. مراد از نی، نی ظاهری است که می‌نوازند و لفظ شنو خطاب سالک که...

140 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۸] نستعلیق خوش، مصطفی جدّ مظفر علی (مظفر علی در قرن ۱۳ هجری می‌زیسته است)، ۵۲ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۶×۲۷.

و دربارهٔ خواص این قصیده به شرح آن پرداخته، و در دو «بخش».
آغاز: امن تذکر جیران بذی سلم/مزجت دمعاجری من مقلت بدم، ای زیاد صحبت یارانت اندر ذی سلم/آب چشم آمیختی با خون روان گشته بهم.
(ن. ک: مشترک ۷: ۴۸۳ و ۶۰۲، نسخه‌ها ۴: ۲۷۲۳، گنج ۳: ۱۶۹۴).

133 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۸] نستعلیق، عبدالرحمٰن اکبرآبادی، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۴ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۲/۵.

134 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۹] نستعلیق، **آغاز و انجام افتاده**، کرم خورده، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۸ ص، ۲۵ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۲/۵.

آغاز: ... به نقل صحیح ثابت است که حمة الادب و لسان العرب شرف‌الدّین ابو عبدالله محمد بن سعید...

[۱۳۰]

● رسالهٔ منظوریه

از: **ناشناس**. رساله‌ایست منظوم در قالب مثنوی که شرح کتاب غوامض خمسه راجع به طریق منظوری می‌باشد، از مؤلف ناشناس که مرشد صاحب رساله بوده و به خواهش همین مؤلف آن را منظوم ساخته است.
آغاز: ... چنانچه در حدیث وارد است. (لایزال العبد یتقرب الیّ بالنوافل حتّی احبّه فاذا...

135 - [۲۹۷۶۷/۴۴] نستعلیق خام، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۶۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۱۷/۵

[۱۳۱]

● شرح اسکندرنامه

از: **عبدالواسع هانسوی** که در زمان اورنگ‌زیب می‌زیسته است (۱۰۶۸-۱۱۱۸ ه). شرحی است بر واژه‌ها، اصطلاحات و ابیات مشکل اسکندرنامهٔ نظامی.
آغاز: شرح متن ذات الهی، چون بیان صفات نامتناهی است... استاد فرشته نهاد... عبدالواسع هانسوی که بحر معنی سیراب از اوست...
(ن. ک: مشترک ۷: ۱۳۷).

136 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۷] نستعلیق خوانا، امیر بخش، ۲۴ جمادی الثانی ۱۲۶۹ ه / ۱۸۵۳ م، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۴۰ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۴.

143 - [۲۹۷۶۷/۱۱] نستعلیق خام، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۱ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۰/۵×۳۰/۵.

[۱۳۸]

● **شرح سکندرنامه**

از: **محمد غیاث‌الدّین بن جلال‌الدّین بن شرف‌الدّین صدیقی** (زنده در سال ۱۲۳۰ هـ/۱۸۱۵ م). شرح ابیات دشوار اسکندرنامهٔ نظامی است که بر پایهٔ چند شرح دیگر نوشته و اصلی‌ترین منبع آن شرح اسکندرنامهٔ سراج‌الدّین علی خان آرزوست.

آغاز: حمد وافر و ثنای متکاثر مختص به جناب ملک علام که... می‌گوید عصیان گزین غیاث‌الدّین بن جلال‌الدّین بن شرف‌الدّین الصدیقی عفی الله عنهم ساکن بلدهٔ مصطفی آباد...

(ن ک: مشترک ۷: ۱۴۶)

144 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۶] نستعلیق (در برخی صفحات نستعلیق شکسته)، مظفر علی، ۱۲۴۸ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۴۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵×۲۰/۵.

[۱۳۹]

● **شرح سه نثر ظهوری**

از: **مولوی امام بخش دهلوی، متخلص به «صهبایی»** (م: ۱۲۷۳ هـ/۱۸۵۷ م). شرحی است بر سه نثر ملا نورالدّین ظهوری: دیباچهٔ نورس، گلزار ابراهیم و خوان خلیل که مؤلف، واژه‌ها و اصطلاحات را از لحاظ لفظ، دستور (نحو و صرف) شرح کرده و در یکم جمادی‌الاول ۱۲۶۰ هـ در شاهجهان‌آباد به اتمام رسانده است. آغاز متن اصلی با «م» و شرح آن با «ش» نشانمند شده.

آغاز: پس از حمدی که صریر قلم از بمس ادای آن... دیباچهٔ نورس «م» سرود سرایان عشرتکدهٔ قال که به نورس سراسنان حال کار کام و زبان ساخته. «ش» سرود و بضم اول و واو مجهول معروف...

(ن. ک: مشترک ۵: ۸۵)

145 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۱] نستعلیق خوانا، مظفر علی هایوری، روز دوشنبه نوزدهم ذی‌القعده ۱۲۶۲ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۳۷۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۶×۲۵/۵.

[۱۴۰]

● **شرح فصوص الحکم**

از: **محب الله اله‌آبادی** (م: ۱۰۵۸ هـ) مس عربی از محیی‌الدّین بن عربی اندلسی. «فصوص الحکم» را

[۱۳۵]

● شرح چهل کاف

از: **ابو علی محمد، ملقب به ارتضاء القادری الجوفاموی البخاری** که در بعضی از مراجع دیگر، ارتضا علی خان گوپاموی (م: ۱۲۵۱ ه) نیز آمده است. شرح و توضیحی است، بر چهل کاف و صرف و نحو آن.

آغاز: خوشترین اذکاری که قمربان بوستان طریقت بدان ترنم کنند، حمد مدعی است که ناصهٔ مکنونات کاف ایجاد، در قبضهٔ اقتدار اوست...

(ن.ک: مشترک ۳: ۱۴۰۳ و ۱۴: ۸۴۲)

141 - [۲۹۷۶۷/۱۷] نستعلیق، سدهٔ ۱۳ ه، ۱۶ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۳×۲۱

[۱۳۶]

● شرح دیوان ناصر علی

از **شرف‌الدّین علی** متخلص به «پیام» (م: ۱۱۶۶ ه). فرزند شبخ عبدالوهاب بن خلیفه عبدالواحد فربتی اکبرآبادی. اثر شرح دبوان ناصر علی است که وی بهتربن آنهارا برگزیده و به شرح آنها پرداخته است.

آغاز: حمد و تنای بی‌حد و اننها مر سحن آفرین راکه خانهٔ قلم بدابع رقم به نقش و نگار الفاظ رنگبن رشک خلد برین ساخنه ..».

142 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۷] بسنعلیق، مظفر علی هایوری، ۱۲۶۳ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۹۰ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۵/۵×۲۲.

[۱۳۷]

● شرح رباعیات جامی

از: **مولانا عبدالرحمن جامی** (۸۱۷-۸۹۸ه). رباعیاتی است عرفانی از وی و گزارش عرفانی نیز ار خود وی.

آغاز: حمداً لاله هو بالحمد حفبق /در بحر نوالتش همه ذراب غریق... اما بعد، نموده می‌شود که پیش از انشای این نامهٔ نامی و انتسای این صحیفهٔ گرامی...

(ن.ک: مشترک ۲: ۹۶۶ و ۷: ۶۰۱، کررن: ۱۸۲، ۳۳۲، ندوه ۲۳۸).

مهاراجه رتن سنگھ بهادر هشیار جنگ. مثنوی ابوالعال نجات اصفهانی را که در وصف کشتی و پهلوانان و لوطیان سروده بود شرح نموده است.

آغاز: نوچگان نطعی پوش مضامین رنگین و لوطیان خانه بدوش نکات دلنشین...

(ن. ک: مشترک ۸: ۱۰۶۱، سالار ۵: ۲۴۳).

149 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۳] نستعلیق، محمد امین، عناوین و نشانها شنگرف، ۹۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۳/۵.

[۱۴۴]

● شرح مشکوة المصابیح

از: **عبدالحق بن سیف‌الدّین دهلوی، بخاری،** متخلص به «**حقی**» (۹۵۸-۱۰۵۲ ه). در علم حدیث که اصطلاحات و لغات مربوط به آن را شرح کرده و نیز به زندگی و معرفی رجال حدیث و راویان پرداخته است.

آغاز: ...عن ابن عباس -رضی الله عنهما- خلّل اصابع یدیک و رجلیک: چون وضو کنی تو پس تخلیل کن، انگشتان هر دو دست و هر دوپای خود را...

(ن. ک: مشترک ۱۴: ۳۵۴، مرآه العلوم ۳: ۱۸۹ گنج ۴: ۲۱۷۶، علمای هند: ذیل عبدالحق).

150 - [۲۹۷۶۷/۳] نستعلیق پخته، عناوین و نشانها شنگرف، ۸۵۶ ص، ۲۷ س، اندازه: ۱۸×۳۰.

[۱۴۵]

● شرح مکاتیب علامی

از: **ناشناس.** شرحی است بر مکاتیب ابوالفضل، متخلص به علامی (۹۵۸-۱۰۱۱ ه) این کتاب در دو شماره به هم پیوست شده است

آغاز: قوله گوناگون الف درگوناگون به جهت افزون و ملازمه است ..

(ن. ک: مشترک ۵: ۴۶، ۶۲ و ۶۶، ندوه: ۷۹۰).

151 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۴] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۵۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۶/۵.

152 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۵] نستعلیق، مظفر علی هایوری، ۱۲۵۵ ه، ۱۱۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۶×۲۸.

[۱۴۶]

● شرح منظوم مثنوی معنوی

از: **باقر علی خان بن غلام صادق علی خان** که بسیاری از بخشهای مثنوی مولوی را به نظم شرح و

حزء به جزء صرفاً و نحواً معنی، شرح و توضیح داده است.

آغاز: الحمدلله الولی والصلوة علی النبی... این شروع است در سبب تألیف کتاب، و اشارت به سوی اعدار در اظهار اسرار الهی؛ یعنی عارف، امین حق است، اسرار حقایق را واحب السر داند...

(ر. ک: مشترک ۳: ۱۷۴۲، موره: ۲۴۴، نسخه‌ها ۲: ۱۲۴۱، علمای هند: ۱۷۵، بانکی‌پور ۱۶: ۷۸، ندوه: ۲۳۹، سالار ۸: ۱۸۷، کرزن: ۳۰۷).

146 - [$\frac{۲۹۷۶۷}{۴۲}$] نستعلق یخته و حوانا، محمد فاضل بن شیخ، حاشیه و جارچوب ررکوب و نذهبب نفیس، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۱۰۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۲۵×۱۵/۵.

[۱۴۱]

● شرح قصاید عرفی

از **محمد شفیع بن شاه محمد بن شیخ راج (راجع)الدّین، عرف راجو سنبهلی زبیری**. (زنده در سال ۱۱۱۲ ه). شرحی است بر قصابد عرفی که ابیات با قوله نشانمند و پس از آن معنی و شرح شده است

آغاز: پس ار نشریح قصیدهٔ پسندیدهٔ حمد و احد مطلق که حسن مطلعش

(ر. ک: مشترک ۷: ۷۱۵).

147 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۱۰}$] نستعلیق، سده‌های دواردهم و سزدهم هجری قمری، **انجام افتاده**، عناوین شنگرف، ۱۴۸ ص، ۱۹ س، اندازه ۲۱/۵×۱۵/۵

[۱۴۲]

● شرح گلستان سعدی

ار **محمد نورالله احراری دهلوی** (م ۱۰۷۳ ه). شرحی است بر عبارات مشکل هشت باب گلستان که از لحاظ دستوری (تجزیه و ترکیب) بدان پرداخته و پس از آن با نشانهٔ قوله عبارات و ابیات معنی و شرح شده‌اند.

آغاز. منت خدای را عز و جل که زبان گویا را پیشکار دل دانا ساخت...

(ر. ک: نسخه‌ها ۵: ۳۴۸۹، گنج ۳: ۱۲۸۸).

148 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۱۷}$] نستعلیق، در روزگار شاهجهان، کرم خورده، ۱۲۲ ص، ۲۱ س، اندازه: ۲۴/۵×۱۳

[۱۴۳]

● شرح گل کشتی

ار **زخمی لکهنوی بریلوی** (م. ۱۲۶۷ ه). مخاطب به خطاب منشی الممالک، فخرالدوله، دبیرالملک،

[۱۴۹]

● **طور معانی**: طومار معانی

از: **زین العابدین ابراهیم‌آبادی** که آن را در سال ۱۱۱۸ ه نگاشته و به شرح ابیات و اصطلاحات مشکل و دشوار دیوان حافظ پرداخته است.

آغاز: بعد حمد و ثنای ذات مطلق که از ادراک فهم بشر در بحر صفات...

(ن ک: متنرک ۳: ۱۶۰۲، نسخه‌ها ۵. ۳۵۰۴).

157 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۹}$] نستعلیق خوانا، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۲۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۴.

● **طومار معانی ← طور معانی**

● **عروس شرح لمعات ← اشعة اللمعات**

[۱۵۰]

● **نگارنامه**

از **ابوالبرکات منیر بن عبدالمجید ملتانی، معروف به منیر لاهوری** (۱۰۱۹-۱۰۵۴ ه). رساله‌ایست کوتاه که در آن ابیات شاعران سبک هندی را که مورد ایراد خود اوست، تجزیه و تحلیل کرده و بدان پرداخته است.

آغاز: بعد از حمد و سپاس ایزد دانش آموز و پس از درود پیغمبر خرد افروز، بندهٔ مهر پذیر، منیر پر رای...

158 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۵}{۹}$] نستعلیق، مظفر علی هایوری، ۱۲۶۴ ه، ۲۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۲×۱۵/۵.

※

نوضیح داده و دیباچهٔ مثنوی (نی‌نامه) را مفصلاً شرح، تجزیه و تحلیل کرده است.

آغاز: به بسم الله عنوان دیوان کن /بود فتح و مفتاح صوت و سخن...

153 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۲۱] نستعلیق خوانا، ۲۹۸ ص، ۱۲ س، **انجام افتاده**، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۱۴۷]

● شرح مینا بازار

از: **ابوالفجر ارشد اشرف، متخلص به خیال** (زنده در ۱۱۶۱ ه). واژه‌ها و عبارات دشوار مینا بازار ظهوری ترشیزی را یک به یک معنی و پس از آن شرح نموده است. این شرح به شعر خیال نیز معروف است. این شرح نیز چند بار در شبه قاره چاپ سنگی شده است.

آغاز: ربنا ظلمنا انفسنا... می‌گوید ممنون منت بی‌شمار ایزد متعال، امیدوار بخشش بی‌همال خدای لایزال، ابوالفجر ارشد اشرف، متخلص به خیال...

(ن.ک: مشترک ۵: ۲۹۱، تاریخ صفا: ۹۷۷، ۹۸۸، مشار ۴: ۵۰۹۷).

154 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۲] نستعلیق، مظفر علی هاپوری، ۱۲۶۰ هجری، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۵۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۰.

[۱۴۸]

● شرح یوسف و زلیخا

از: **محمد بن غلام گلهوی** (م: ۱۲۰۴ ه/۱۷۹۰ م). این شرح به «محبت‌نامه» نیز معروف است. وی از شرحهای محمد اکرم ملتانی و محمد باقی بهره جسته و به شرح ابیات مشکل و دشوار آن پرداخته است.

آغاز: حمدله، می‌گوید احقر عباد... که بسا اوقات در دل این حقیر خیال شرح نمودن..

(ن.ک: مشترک ۷: ۵۸۲، نسخه‌ها ۵: ۳۵۰۳، گنج ۳: ۱۸۷۷).

155 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۲] نستعلیق پخته، دهم ربیع الاول ۱۲۸۰ ه، برخی از صفحات کرم خورده، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۳۲ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۵.

156 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۳] نستعلیق، شانزدهم ربیع الآخر ۱۲۱۲ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۶۴ ص، ۲۳ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۳.

بخش شانزدهم

نثرهای ادبی

[۱۵۱]

● شکرستان

از: **ملک الشعراء میر قمرالدین**، مخلص به «**منّت**» (م: ۱۲۰۸ ه). تقلیدی است از گلستان سعدی که در سال ۱۱۷۷ هجری نگاشته و دارای یک «دیباچه» و هفت «نقل» است نقل اول: در تهذیب اخلاق، ۲- در آداب صحبت، ۳- در سخن خاموشی، ۴- در جمع و بذل مال، ۵- در عشق، ۶- در حکایات ملوک و امرا و صوفیه و حکما و علما و شعرا وغیره، ۷- در مطایبات.

آغاز. منت قادری را جلت قدرته که طاعتش و توفیقش منوط است و فرینش به عنایت مربوط...

(ر ک: مشترک ۸: ۱۱۸۴ و ۱۴: ۴۵، نسخه‌ها ۵: ۳۵۸۲، موزه. ۴۳۹).

159 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۲۸}$] نستعلیق پخته، عناوین شنگرف، ۱۳۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۱×۲۰/۵.

[۱۵۲]

● گلستان

از **مشرف الدین مصلح** (م: ۶۹۱ ه) **بن عبدالله سعدی شیرازی**. در هشت «باب»

آغاز: منّت خدای را عزّ و جلّ که طاعتش موجب قربت است و...

(ر ک: مشترک ۱۴: ۴۹، نسخه‌ها ۵ ۳۶۰۲، گنج ۳: ۱۲۷۷، موزه: ۴۴۲، سالار ۴. ۱۳۸ و ۱۴۳، خدابخش ۱. ۱۵۱، حبیب: ۴۸، کرزن ۱۶۷، ندوه. ۵۰۵ و ۵۰۸، بنارس: ۶۰).

160 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۱۹}$] نستعلیق، مظفر علی، سدهٔ سیزدهم هجری، کرم خورده، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۰۰ ص، ۱۲ س، اندازه ۱۵×۲۳

161 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۱۴}$] نستعلیق خوش، غالب محمد طالب، سده‌های ۱۲ و ۱۳ ه، مذهّب، **آغاز افتاده**، عناوین شنگرف، ۱۱۴ ص، ۱۱ س، اندازه. ۱۳/۵×۲۱/۵.

162 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۱۵}$] نستعلیق خوش، سده‌های ۱۱-۱۲ ه، **آغاز افتاده**، ۲۰٪ کرم خورده، مذهّب، در حواشی بوستان نیز آمده، عناوین شنگرف، ۳۲۸ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۳×۲۱/۵

بخش هفدهم

منظومه‌ها

● **ارشادنامه ← قصیدهٔ رائی**

[۱۵۵]

● **اسکندرنامه**

از **نظامی گنجوی** (درگذشته میان ۶۰۷-۶۱۵ه). پنجمین مثنوی از خمسهٔ اوست.

آغاز: خدایا جهان پادشاهی تراست..

(ن ک: منترک ۷: ۱۰۰، نسخه‌ها ۴: ۲۶۳۳، ایوانف ۲: ۳۳، حبیب. ۲۰، سالار ۴: ۷۹ و ۶: ۳، ۲۴، ۱۶۴، خدابخش ۱: ۶۰، فیروز: ۵۶، ۱۵۱، کرزن: ۱۶۰، ندوه ۹: ۳۹۸).

166 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۱۰}$] نستعلیق، ۲۹ جمادی‌الثانی ۱۲۶۰ ه، عناوین شنگرف، ۴۸۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۴/۵.

[۱۵۶]

● **اشعار پراکنده**

از **جمال‌الدّین محمد، عرفی شیرازی** (شیراز ۹۶۳ - لاهور ۹۹۹ه). شامل (۲۱) غزل است که با حروف قافیه ترتیب داده شده‌اند و فقط قافیه «الف» آمده است. بخش دیگر نسخه به داستان خسرو و شیرین نظامی که جسته و گریخته است، اختصاص دارد.

آغاز: نحفهٔ مرهم کنید بر سینهٔ افگار ما/سایهٔ گل بر نتابد برگوشهٔ دستار ما...

167 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۱۷}$] نستعلیق پخته، صفحات افتاده، ۳۰ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۰/۵×۱۷/۵.

[۱۵۷]

● **اشعار پراکنده (بیاض)**

رساله‌ای است کوتاه که دارای چند شعر است. شعری از سعدی، غزلی به زبان اردو و اشعاری چند که بسیار سبک و بارد است.

163 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱۸] نستعلیق، سده‌های ۱۱ و ۱۲ ه‍، از باب هشتم افتاده، عناوین شنگرف، ۱۹۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۱/۵.

[۱۵۳]

● مناجات‌نامه

از: **خواجه عبدالله انصاری** (م: ۴۸۱ ه‍) راز و نیازهای عارفانه اوست.

آغاز: ای ز دردت بیدلان را بوی درمان آمده/یاد تو مر عاشقان را مونس جان آمده. .

(ن ک: مشترک ۴: ۲۴۱۱، نسخه‌ها ۲. ۱۰۴۸ و ۵: ۳۶۰۲، گنج ۳: ۱۲۷۷، بانکی‌پور ۱۷: ۱۵۳، سالار ۸. ۹۸، ۱۰۲، ۳۰۶، کرزن: ۳۲۳، فیروز: ۱۵۴، ندوه ۲۱۶ و ۲۲۴).

164 - [۲۹۷۶۷/۴۸] نستعلیق شکسته، ۳۰٪ کرم خورده، ۱۱ ص، ۲۰ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۲/۵.

[۱۵۴]

● مناجات‌نامه

از: **ناشناس**. راز و نیازهای پرسوز و گداری است، با نثر مسجّع و سر آغاز «الهی»

آغاز: الهی، به برکت عظمت و جلال تو، الهی، به برکت عزت و کبریای تو، الهی، به برکت فضل بی‌منتهای تو، الهی، به برکت آلای و نعمای تو.

165 - [۲۹۷/۱۷] نستعلیق پخته، با حاشیهٔ طلابی، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۳×۲۲/۵.

*

171 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱۶] نستعلیق خوش، سده‌های ۱۱ و ۱۲ هـ، عناوین شنگرف، ۳۴۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۱×۲۰.

172 - [۸۹۱۶۵۵۱/۴] نستعلیق پخته، آغار برابر نمونه، **محمد قاسم بن رحمت‌الله**، یازدهم جمادی‌الثانی ۱۲۳۰ هـ، ۳۳۴ ص، ۱۳ س، انداره: ۱۲/۵×۲۰.

173 - [۸۹۱۶۵۵۱/۳] نستعلیق شکسته، ۱۱۸۲ هـ، **آغاز افتاده**، عناوین شنگرف، ۱۸ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۰.

آغاز: ... بگفتم در این باب احسان بسی /و لیکن به شرط است با هر کسی...

[۱۶۱]

● بیاض (مخمس)

از: **ناشناس**. شامل ۲۲ مخمس است که همه آنها در مدح و منقبت حضرت علی (ع) است.

آغاز: شها تا سبزه هست از بادگاهی راست گاهی کج /شود تا در چمن شمشاد گاهی راست گاهی کج...

174 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۷] نستعلیق خوش، عناوین شنگرف، ۷۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۱×۲۱/۵.

[۱۶۲]

● تحفة النصایح

از: **یوسف گدا، شاه راجو قتال جونپوری** (م: ۷۹۵هـ). کتابی است به نظم و در قالب قصیده که در ۳۱ «باب» سروده شده است. باب اول: در بیان توحید، ۲- در بیان ایمان، ۵- در بیان قضا حاجت و وضو و تیمم، ۷- در بیان زکوٰة و صدقات.

آغاز: حمدی بگویم بی‌عدد مر خالق جن و بشر /کرده معلق آسمان هم اختران شمس و قمر...

(ن.ک: مشترک ۷: ۴۲۵،گنج ۳: ۱۵۷۷، سالار ۴: ۲۲۶ و ۶: ۲۷، ۱۶۴، خدابحش ۳۱: ۱۱۷، فیروز: ۱۲۹).

175 - [۲۹۷۶۷] نستعلیق، نشانها شنگرف، ۷۶ ص، ۷ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۱.

176 - [۲۹۷۶۷/۲۹] نستعلیق خام، آغاز برابر نمونه، ۶۲ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۴.

[۱۶۳]

● ترجیع بند ما مقیمان: ما مقیمان

از: **سید علاءالدّین اوده‌ای** (م: ۹۹۸هـ). ترجیع‌بندی است در برابر ترجیع‌بند عراقی بر وزن (فاعلاتن مفاعلن فعالن).

آغاز: ناتوانی کوشش کن تا عمل نیکو کنی /زانکه نیکی و بدی همره برد نیست...

168 - [$\frac{\circ\circ\circ}{۱۱}$] نستعلیق هندی، ۷ ص، ۱۰ س، اندازه: ۲۱×۹/۵.

[۱۵۸]

● اشعاری از حزین

از: **شیخ محمد علی بن ابی‌طالب زاهدی گیلانی اصفهانی**، مدعو به علی حزین، منخلص به «**حزین**» (۱۱۰۳-۱۱۸۱ ه). شامل مثنویات، غزلیات و قصایدی که بسیار جسته، گریخته و آشفته است.

آغاز: بنام آنکه در را [...] چمن ساخت /دل دوزخ شرر را انجمن ساخت...

(ن. ک: ذریعه $\frac{۱}{۴}$۹: ۲۳۵).

169 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۱۵}$] ستعلیق، ۷۰/ کرم خورده، عناوین شنگرف و مذهّب، ۹۰ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۲×۱۴

[۱۵۹]

● اعتقادنامه

از: **مولانا عبدالرحمن جامی** (۸۱۷-۸۹۸ه). در قالب مثنوی است در ۱۸۰ بیت در بحر مسدّس عربب (فعلاتن مفاعلن فعلن) که در پیرامون آفرینش ملابک، زمین و آسمان، آدم، پیامبران، خاتم الانبیا و سخن می‌راند.

آغاز: ... آخرین و وصف او کلام بود /نه به حلق و رباد و کام بود...

(ن. ک: مشترک ۲: ۱۰۳۷، نسخه‌ها ۴: ۲۶۴۴ که نشانی ۵ چاپ آن داده است، موزه: ۱۶۴).

170 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۱۷}$] ستعلیق، آغاز افتاده، ۱۹ ص، ۱۳ س، اندازه: ۲۲×۱۴.

[۱۶۰]

● بوستان

از: **مشرف الدین مصلح بن عبدالله سعدی شیرازی** (م: ۶۹۱ ه). در قالب متنوی است، در بحر متقارب در ده «باب».

آغاز: بنام خداوند جان آفرین /حکیم سخن بر زبان آفرین...

(ن ک: مشترک ۷: ۲۶۲، نسخه‌ها ۴ ۳۳۴۷، گنج ۳: ۱۵۳۹، خدابخش ۱: ۱۴۷، کرزن: ۱۶۸، سالار ۴: ۱۴۷، ۵۱-۱۵۰، بنارس: ۶۱۷).

[۱۶۷]

● **دیوان اهلی شیرازی**

از: **محمد بن یوسف اهلی شیرازی** (م ۹۴۲ه). مشتمل بر غزلیات از قافیهٔ «الف» تا «ر» می‌باشد.

آغاز: ای حیرت صفات تو بند زبان ما /انگشت حیرت است زبان در دهان ما...

(ن.ک: مشترک ۷: ۶۷۱،گنج ۳: ۱۴۱۵، موزه: ۴۷۷، سالار ۶: ۴۸، بنارس: ۲۸، فیروز: ۱۴۸، ندوه: ۳۶۷).

181 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۱۰] نستعلیق، ۱۹۰ ص، ۳۱ س، اندازه: ۳۱×۱۸/۵.

[۱۶۸]

● **دیوان ایجاد همدانی** (فارسی-اردو)

از: **میرزا علی نقی، فرزند احمد علیخان برهانپوری، مخاطب به نقد علی خان** (م: ۱۱۸۹ هق). در فالب قصبده در منقبت پیامبر (ص) و ائمهٔ اطهار (ع) و بالاخص علی (ع) سروده شده است که بخش اول کتاب به زبان فارسی و بحش دوم آن به زبان اردوست

آغاز در نعت حضرت سرور کائنات، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم. ای تماشای رخت گلشن فردوس نما/سبر خلد نکهتت حب آدم ما را...

(ن.ک: نسخه‌ها ۳: ۲۲۴۵، سالار: ۵: ۲۹۵).

182 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۱۹ و ۲۰] نستعلیق ناخوانا، ۲۵۸ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

[۱۶۹]

● **دیوان بلیغ**

از: **شاه روح الله پسر نورالله، متخلص به «بلیغ»** دوان فوق ننها غزلیات را در بردارد. لازم به یادآوری است که نسخه شناسان انجمن ترقی اردو، دهلی‌نو، نام دیوان را دیوان حیدری و در جایی دیگر، دیوان حعفری نامبده‌اند. در حالی که تخلص وی در غزلها بلیغ است و به احتمال فریب به یقین از شاه روح الله می‌باشد و در هیچکدام از منابع موحود دیوان حیدری یا دیوان جعفری یافت نشد. در ذریعه ۹: ۱۴۱ از دو نفر به نام بلیغ نام می‌برد، یکی بلیغ شاهجهانپوری و دیگر بلیغ فرخ‌آبادی.

آغاز: حمد مالکی الملکی را که صوبرسنان اقلبم جنوب را... ای روی توجون آیینه حیرانی دلها/وی موی موی تو چون شانه پریشانی دلها

(ن ک: مشترک ۸: ۱۴۲۴، نسخه‌ها ۳: ۲۲۵۱، ذریعه ۹: ۱۴۱، اشارات بینش: ۵۶، فیروز: ۱۳۹).

آغاز: ما مقیمان کوی دلداریم/رخ بدنیای دون نمی‌آریم...

(ن.ک: مشترک ۷: ۷۰۲، ذریعه ۹: ۷۳۳، موزه: ۶۲۴، گنج ۳: ۱۷۵۹).

177 - [۸۹۱۶۵۵۱/۵] نستعلیق، ۲۲ ص، ۹ س، اندازه: ۱۶×۲۰.

[۱۶۴]

● **تضمین هفت بند کاشی**

از: **ذوالفقار علیخان بهادر، متخلص به «آوج»** تضمینی است از هفت ترکیب‌بند کاشی کهٔ در نعت و منقبت حضرت علی (ع) سروده است

آغاز: ای امام جن و انس ای قبلهٔ دنیا و دین/مولدام القری، با آیة الکرسی قرین...

178 - [۸۹۱۶۵۵۱/۶] نستعلیق خام، مبرزا علی نواز بیگ، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۷ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۲/۵.

[۱۶۵]

● **جام جم**

از: **رکن‌الدّین اصفهانی مراغه‌ای** (۶۷۲-۷۳۸ه). به روش حدیقهٔ سنایی مشتمل بر لطایف شعری و معارف صوفیه.

آغاز: ... او حدی این سخن نه بر سازست/او پدیدار و دیده‌ها بازست...

(ن.ک: مشترک ۷: ۳۹۵، نسخه‌ها ۴: ۲۷۳۵، موزه: ۵۶۰، گنج ۳: ۱۵۸۲، حدا بخش ۱: ۲۰۲، ندوه: ۳۵۴، سالار ۴: ۱۹۰، کرزن: ۲-۱۷۱).

179 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۱۳] نستعلیق، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین شگرف، ۳۵۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۱۷

[۱۶۶]

● **دیوان امید**

از: **میرزا محمد رضا، قزلباش خان همدانی، متخلص به امید** (۱۱۹۵ ه/۱۷۴۶ م). دیوان او مشتمل بر غزلیات و چند تک بیتی است. غزلیات از قافیهٔ «الف» تا «ی» را در بردارد.

آغاز: ... سراسر همچو مهر و ماه گردبدم دنیا را/ندارد منزل آسایشی دیدیم دنیا را...

(ن.ک: مشترک ۸: ۱۱۰۲، نسخه‌ها ۳: ۲۲۳۳، مرآة العلوم ۱: ۹۰، حبیب: ۲۰۶، سالار ۵: ۲۷۲).

180 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۹] نستعلیق، سدهٔ ۱۰-۱۱ ه، **انجام افتاده**، ۲۴۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۱.

عرل، ۳۹۹ قصیده، ۴۶ قطعه، ۵ مثنوی و ۴۴۰ رباعی است. هر دو مجلّد مشتمل بر ۳۰۰۰۰ بیت است.

آغاز: در ابن دریای بی‌پایان در این طوفان شور افزا/در افکندیم بسم الله مجریها و مرساها...

(ن ک: مشترک ۸: ۱۱۲۸، نسخه‌ها ۳: ۲۲۹۳، سالار ۵: ۲۸۳، حبیب: ۲۱۳، ۲۲۰، کرزن ۲۱۳، بنارس: ۳۸، ندوه: ۳۷۱).

188 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۲] نستعلیق حوش، محمد مشهور علی جیلانی [احتمالاً] ۱۱۶۸ ه، در دو مجلّد، تذهیب کاری، ۹۰۶ ص، ۱۷ س اندازه. ۳۱/۵×۱۹/۵.

[۱۷۴]

● **دیوان خاقانی**

از **ابوبدیل افضل‌الدّین** (درگذشتهٔ ۵۸۲ یا ۵۹۰ یا ۵۹۵ ه). ابن نسخه مشتمل بر قصاید، غزلیات و رباعیات است.

آغاز: ... شب که ترکان جرخ کوج کنند/کاروان حبات بر حذر است...

(ن ک: نسخه‌ها ۳. ۲۳۰۸، گنج ۳: ۱۴۴۱، موزه: ۴۹۲، خدابخش ۱: ۳۹).

189 - [۸۹۱۶۵۵۱/۱۸] نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، **آغاز افتاده**، عناوین شنگرف و مذهّب ۶۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۲

[۱۷۵]

● **دیوان شاهی**

ار **امیر شاهی سبزواری، آقا ملک بن جمال‌الدّین فیروزکوهی، متخلص به «شاهی»** (م ۸۵۷ یا ۸۵۹ هق). دیوان وی مشتمل بر غرلیات ار قافیهٔ «الف» تا «ی» و چند رباعی در پایان آن است.

آغاز: ای نقش بسته نام خطت بر سرشت ما/وین حرف شد رروز اول سرنوشت ما...

(ن.ک: مشترک ۷: ۵۱۱، نسخه‌ها ۳: ۲۳۷۲، موزه: ۵۰۲، گنج ۳: ۱۴۵۴، خدابخش ۲: ۳۲، حبیب: ۹۲، سالار ۴: ۲۴۷، ۶: ۶، بنارس: ۴۸).

190 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۱۱] نستعلیق، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، ۸۶ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۱۷۶]

● **دیوان غوث الاعظم**

ار: **عبدالقادر جیلانی**، متخلص به **محیی** (۴۷۰-۵۶۱ ه). شامل «۹۳» غزل از قافیهٔ «الف» تا «ی».

183 - [$\frac{891\text{۶}5511}{15}$] نستعلیق، ۳۰٪ کرم خوردگی دارد، ۲۰۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۴/۵.

[۱۷۰]

● **دیوان حافظ**

از: **خواجه شمس‌الدّین محمد، حافظ شیرازی** (۷۲۹-۷۹۱ یا ۷۹۲ه). شامل غزلیات و رباعیات است.

آغاز: الایا ایها الساقی ادرکاساً و ناولها ..

(ن. ک: مشترک ۷: ۴۴۷، نسخه‌ها ۳: ۲۲۷۷، ایوانف ۲: ۳۵، سالار ۴: ۲۰۸، ۶: ۵، ۲۴، ۲۹، ۳۸، خدابخش ۱: ۲۳۱، حبیب: ۸۰، کرزن: ۱۷۶، فبروز: ۱۳۵، بنارس: ۳۵، ندوه: ۹-۳۶۸).

184 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۲}$] نستعلیق، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه، نشانها شنگرف، ۴۴۰ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۰×۱۶/۵.

185 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۳}$] نستعلیق، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه، آغاز با برابر نمونه، تخلص و جداول شنگرف، ۲۷۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۱۷۱]

● **دیوان حافظ**

دیوان دارای غزلیات و ساقی‌نامه است، و از قافیه «ت» تا «ی» را در بردارد. در بخش پایانی دیوان، چند مثنوی، غزل، رباعی و ترجیع بند نیز وجود دارد که به آن پیوست شده است.

آغاز: بلبلی برگ گل خوشرنگ در منقار داشت /و اندران برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت...

186 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۴}$] نستعلیق، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه، ۳۹۸ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۱×۱۹.

[۱۷۲]

● **دیوان حافظ**

تنها بخشی از قافیه «ت» را در بردارد. از بیت زیر تا آخر قافیهٔ «ت».

آغاز: ...حاصل کارگه کون و مکانی این همه نیست /باده پیش آر که اسباب جهان اینهمه نیست...

187 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۵}$] نستعلیق خام، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، ۳۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵×۲۰.

[۱۷۳]

● **دیوان حزین**

از: **محمد علی لاهیجی، متخلص به «حزین»** (۱۱۰۳-۱۱۸۱ ه). در دو مجلّد، مشتمل بر بیش از ۱۲۰۰

الفخرالدارین با ۳ مطلع در ۱۷۸ بیت. مطلع اول: **نمود طبع من امروز برق جولانی /به یاد صنم شعله جبن بیشانی.**

(ن.ک: ذریعه ۹: ۱۲۵۰).

194 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۱}{۶}$] نستعلیق، ۲۰٪ الی ۳۰٪ افتاده، نشانها شنگرف، ۱۱۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۹/۵×۱۵/۵.

[۱۸۰]

● رباعیات خیام

از: **حکیم ابوالفتح عمر، فرزند ابراهیم خیام نیشابوری** (م: ۵۱۵ یا ۵۱۷ یا ۵۲۵ه). مشتمل است بر حدود ۳۴۸ رباعی.

آغاز: در تاریخ قد ما مستور است که وفات امام الحکما مولانا عمر خیام نیشابوری در سنهٔ، سبع و عشر و خمسیه بود. .

(ن.ک: مشترک ۷: ۲۲، نسخه‌ها ۴: ۲۸۲۹، موزه: ۴۹۳، گنج ۳: ۱۶۳۰، خدابخش ۱: ۱۶، حبیب: ۲، سالار ۳: ۲۱۹، ۴: ۲۴، ۶: ۴۳، ۱۶۵، فیروز: ۱۴۹).

195 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۳}{۱}$] نستعلیق، **انجام افتاده**، ۵۸ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۰.

[۱۸۱]

● رباعیات میر حسینی

از: **میر حسینی،** چند رباعی و چند شعر از خود وی و چند شعر از شعرای نامی دیگر.

آغاز: با آنکه یکی کام به منزل دارم/صد نخم هوس هنوز در دل دارم...

196 - [$\frac{۲۹۷۶۳}{۲}$] نستعلیق هندی، ۳۷ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۲۲.

[۱۸۲]

● رسالهٔ ابیات شجرهٔ قادریه

از: **ناشناس.** که در معرفی و زندگی‌نامهٔ سلسلهٔ قادریه اشعاری سروده است. پس به حرمت رسول الله (ص) و امامان اثنی عشر (ع) و اقطاب و شیوخ شفاعت می‌خواهد.

آغاز: الهی، مجرمم، عاصی، گنهکار/ ر[جاه] جرم، تومارا برون آر...

197 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۲۳}$]نستعلیق، ۱۵ صفرالمظفر، ۱۳۲۱ ه، ۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۱.

آغاز: گر بیایی به سر تربت ویرانهٔ ما/ببنی از خون جگر آب زده خانهٔ ما...

(ن.ک: مشترک ۷: ۶۱، نسخه‌ها ۳: ۲۵۱۹، ذریعه ۹: ۱۰۶۱).

191 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۷] نستعلیق، غلام مصطفی، ۵۷ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۲×۱۹.

[۱۷۷]

● **دیوان فطرت**

از: **میرزا معزالدّین محمد مشهدی**، منخلص به **فطرت** و سپس **موسوی** (م: ۱۱۰۱ ه). دیَوانی است مشتمل بر غزلیات که گاهی چند رباعی در مبان آنها آمده است. غزلیات بر اساس حروف قافیه، الفبائی شده‌اند.

آغاز: به پری نی فزون داغ محبت جتنم رارم را/خزان زر افتسان کرد اوراق بهارم را...

(ن.ک: منترک ۷: ۹۵۷ و ۸: ۱۴۵۴ ذیل دیوان موسوی، حدابحتس ۳: ۱۶۳، سالار ۵: ۷-۲۰۵، موزه: ۵۱۸، کرزن: ۲۰۱، حبیب: ۱۸۵، فیروز ۱۴۶).

192 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۱۶] نستعلیق خام، نور طهورالدّبن قاضی، ۱۲۸ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴/۵×۲۱/۵

[۱۷۸]

● **دیوان ناصر علی**

از: **ناصر علی سرهندی، متخلص به علی** (م: ۱۱۰۸ ه). مشنمل بر غزلیات از قافیه «الف» نا «ی» اسب. ببنتر اشعار، عرفانی است وگاه برخی ار عزلها از دو سه بیت تجاوز نمی‌کند.

آغاز: ای ز حسن حبرب افزای تو موج آبها/یشت بر دبوار ساحل ماند جون محرابها...

(ن ک: مشترک ۸: ۹۷۵، نسحه‌ها ۳: ۲۴۴۸، گنج ۳: ۱۴۹۰، حبیب: ۱۸۸، حدابحش ۳: ۱۷۱، کرزن: ۲۰۲، فیروز ۴۱-۱۴۰، ۱۴۶، بنارس. ۴۴، ندوه: ۳۸۷).

193 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۲] نستعلیق خوانا، جوده سنگه عرف مولجند، ۱۱۴۶ ه، ۱۵۴ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۴×۲۱/۵.

[۱۷۹]

● **دیوان واضح الکمال**

از: **زمان بن کمال پهلوان بن قاسم پهلوان** (م: پس از ۱۳۳۴ ه). دارای چند قصیدهٔ بلند: قصیدهٔ اول: در نعت شخصی به نام بقعهٔ معارج که دارای ۷ مطلع است. قصیدهٔ دوم: در منقبت شخصی به نام

(ن. ک: مشترک ۷: ۳۲۳، گنج ۳: ۱۴۶۴، حبیب: ۵۸).

200 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۴] نستعلیق خوش، عناوین شنگرف و مذهّب، ۴۲ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۱×۱۹.

● **عقاید جامی ← نظم الفراید**

[۱۸۶]

● **فاتحهٔ غوث الثقلین**

از: **میر محیی‌الدّین محیی**. رساله‌ای است کوتاه که به‌گونهٔ نظم و در قالب **قطعه** و بر وزن (فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن فاعلن)، در مدح شیخ عبدالقادر گیلانی سروده شده است.

آغاز: سبد و سلطان فقبر و خواجه محدوم غریب /یادشاه شیخ و درویش و ولی مولانه ای...

201 - [م ۲۹۷۶۷/۴۹] نسعلیق ناخوانا، ۲ ص، ۶ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۱۸۷]

● **فواید امانی**

از. **ابن ابو یوسف حسینی** که آغاز نام وی در متن کرم خورده است. شامل ۷ «فصل» در فالب متنوی سروده شده است. ۱- در معجرات حاص و مدت اقامت رسول اکرم(ص) در مکه و مدینه و مدت حلافت جهار بار. ۲- در خوارق و کرامات ائمهٔ اربعه. ۳- در ترجمهٔ آیات و احادیث و اقوال بزرگان. ۴- در فواید روز عاشورا. ۵- در انکسار و مناجات. ۶- در مدح امیر نظام که وزارت او را تبریک گفته. ۷- هدیه کردن اشعارش به اشخاص، به مناسبتهای خاص.

آغاز: الحمدلله احد... قلیل البضاعت، فقر امبدوار رحمت ربّ... ابن ابی یوسف الحسینی. .

202 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۹] نستعلبق شکسته خام، ۴۰٪ کرم خورده و عناوین شنگرف، ۱۷۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

[۱۸۸]

● **قصاید سعدی شیرازی**

از: **سعدی شیرازی** (م: ۶۹۱ یا ۶۹۴) مشتمل بر بخشی از قصاید سعدی شیرازی است.

آغاز: شکر و سپاس و منت و عزت حدای را /پروردگار خلق و خداوند کبریا...

(ن. ک: گلستان سعدی در همین مجموعه).

203 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۲] نستعلیق، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ هـ، عناوین شنگرف، ۴۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۰/۵.

[۱۸۳]

● **رسالهٔ منظوم**

از: **سید طاهر قادری**. رسالهٔای است منظوم در سه «بخش»: ۱- خوان یغما در قالب قصیده و با مضامین عرفانی، ۲- نیل، با همان مضامین عرفانی، ۳- بحر عمیق.

آغاز خوان یغما: الله خدا روؤف و رحیمست مهربان/چون... فارسی زفان...

آغاز نیل: ای فاطر ارض و سماوی باعث خیر بشر/... جهان خلاق خورشید و قمر...

آغاز بحر عمیق: والله ای دل نیست غیر از عنده حسن المآب/جدّ و جهدی کن مکان در جوار قرب یاب...

198 - [۸۹۱۶۵۵۱/۷] نستعلیق، ۱۳۲ ص، ۱۱ س، حسن محیی‌الدّین قادری، اندازه: ۱۵×۲۰.

[۱۸۴]

● **زادالمسافرین**

از: **امیر فخرالسادات سید رکن‌الدّین حسین بن عالم بن حسن حسینی غوری هروی**، معروف به امیر حسینی (۶۷۱-۷۱۹ه). مثنویست عرفانی در سیر و سلوک در هشت «مقالت» و حکایت‌ها.

۱- تنزیه و تقدیس حق، ۵- عشق و مراتب آن، ۸- پیر و مرید و شرایط صحبت.

آغاز: ای برتر از آن سخن که گفته اند/آنانکه پدید یا نهفته اند...

(ر ک: متسنرک ۷: ۳۸۸، نسخه‌ها ۴: ۲۸۴۹، حبیب: ۶۵، خدابخش ۱: ۱۶۵، سالار ۴: ۱۸۳ و ۸: ۲۵۰، کرزن: ۱۷۱).

199 - [۲۹۷۶۷/۲۱] نستعلیق پخته زیبا، ۷۷۰ه، عناوین و نشانها شنگرف، تذهیب و لاجور دین، ۱۰۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۰×۱۵.

[۱۸۵]

● **شیرین و خسرو**

از: **امیر خسرو دهلوی** (۶۵۱-۷۲۵ هجری). مثنوی است بزمی به تقلید از نظامی گنجوی. عناوین مثنوی عبارت انداز: ستایش خداوند، مناجات، نعت حضرت رسول اکرم (ص) در صفت معراج آن حضرت (ص)، پند دادن به فرزند خود مسعود و شروع شدن داستان.

آغاز: خداوندا دلم را چشم بگشای/به معراج یقینم راه بنمای...

(ن.ک: متترک ۷: ۱۸۶، نسخه‌ها ۴: ۳۰۴۰).

209 - [۲۹۷۶۷/۳۲] نسنعس خوانا، ۱۰ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۱×۱۸.

[۱۹۲]

● کلیات علی حزین گیلانی (لاهیجی)

ار **محمد علی حزین لاهیجی** (۱۱۰۳-۱۱۸۱ هـ). **مشتمل بر قصیده، قطعه** و **رباعی است در ۱۱۷۰** بیت که بر اساس حروف قافیه، الفبایی شده است.

آغاز عمر نهی عبرت نگاه‌ای بی‌همناسی /نفتش «لا» در چشم وحدت بین[...] آلاستی...

(ن.ک متسرک ۸: ۱۱۲۵، ذریعه ۹: ۲۳۵، نسخه‌ها ۳: ۲۲۹۳، **شیفته: ۸۵**).

210 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۱۴] سسعلیق یخنه، مذهّب، ۷۷۴ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

[۱۹۳]

● گلشن راز

ار **شیخ سعدالدّین محمود بن امین‌الدّین عبدالکریم بن یحیی شبستری تبریزی** (۶۸۷-۷۲۰هـ). هفده پرسش عرفانی در هفده بیت به او فرستاده و شبستری به دستور پیر خود چند بیتی در پاسخ او سروده سپس بر آنها افزوده تا به (۹۰۰) بیت رسانده است.

آغاز بنام آن‌که جان را فکرت آموخت /چراغ دل به نور جان برافروخت...

(ن.ک مسترک ۷: ۳۷۶، موره: ۶۲۰، گنج ۳: ۱۷۴۳، حبیب. ۵۱، حدابخش ۱: ۱۷۰، سالار ۴: ۱۵۸، ۸ ۲۴۸، ۲۵۱، کرزن ۳۲۲، فیروز. ۱۶۲، بارس: ۶۱).

211 - [۲۹۷۶۷/۲۰] نسنعس یخته، ۷۷۰هـ، عناوین و نشانها شنگرف و سر فصلها تذهیب و لاجور دین، ۷۴ ص، ۱۴ س، اندازه ۱۰×۱۵.

● ما مقیمان ← ترجیع بند ما مقیمان

[۱۹۴]

● مثنوی

از **ناشناس**. بر وزن مثنوی معنوی مولوی در ۱۰۴ بیت. داستان مخاطب قرار دادن خداوند (ج)، حضرت رسول را در خواب ونیامرزیدن امت او به خاطر گناه و عصیان و دعاکردن ایشان و مقبول افتادن آن.

[۱۸۹]

● قصاید عرفی

از: **جمال‌الدّین محمد، عرفی شیرازی** (شیراز ۹۶۳ـ لاهور ۹۹۹ه). فرزند زین‌الدّین علی بن جمال‌الدّین علوی.

آغاز: ای متاع درد در بازار جان انداحه /گوهر پر سود در جیب زیان انداخنه...

(ن. ک: مشترک ۷: ۷۰۷، نسخه‌ها ۳: ۲۴۳۷، ذریعه ۹: ۷۱۲، فیرور: ۱۵۶).

204 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۴] نستعلیق، مظفر علی هاپوری، پنجم محرّم ۱۲۹۳ ه، آغار برابر نمونه، ۲۳۶ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۸/۵×۱۴/۵.

205 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۳] نستعلیق، ۲۰۸ ص، ۱۱ س، آغاز برابر نمونه، اندازه: ۱۷/۵×۱۲.

206 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۵] نستعلیق، آغاز برابر نمونه، **انجام افتاده**، ۸۰ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۰×۱۵.

207 - [۸۹۱۶۵۵۱۱/۶] نستعلیق، ۲۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، **آغاز** مصرع دبوان کلام قدبم / بسم‌الله الرحمن الرحیم، بلبل حوش نغمهٔ باغ ارم /قمری کوکو زن سر و قلم...، ۱۶۴ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۵/۵×۱۵.

[۱۹۰]

● قصهٔ محمود و ایاز

از: **محمد حسن خوانساری**، منخلص به «**زلالی**» (م. ۱۰۳۱ ه). بکی از متنوی‌های هفنگانه اوست در داستان محمود و ایاز.

آغاز: به نام آن که محمودش اباز است /غمش بتخانهٔ ناز و نیاز است...

(ن. ک: مشترک ۷: ۸۱۱، نسخه‌ها ۴: ۳۱۷۷، ذریعه ۷: ۱۵، بانکی‌پور ۱۱: ۱۳۲، سالار ۵: ۱۰۱، ۱۰۵).

208 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۳] نستعلیق، ۴۰٪ کرم خورده، ۱۰۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۲۵/۵×۱۵.

[۱۹۱]

● قصیدهٔ رائی: ارشادنامه

از: **شیخ فریدالدّین عطار نیشابوری** (۵۱۲–۶۲۷ه). قصیده‌ای است در ۱۹۰ بیت بر وزن (**فعلاتن، مفاعلن، فعلن**) که به پیروی از سنایی عزنوی سروده است.

آغاز: چشم بگشا که جلوهٔ دلدار /متجلبست از در و دیوار...

215 - [°°°/۵] نستعلیق خوش، علی اکبر سراری، شانزدهم شهر رمضان‌المبارک سنهٔ ۱۰۵۹ ه، دارالمؤمنین حیدرآباد، ۲۴۲ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۳×۲۱.

[۱۹۸]

● مطلع الانوار

از: **امیر خسرو دهلوی** (۶۵۱-۷۲۵ ه) به تقلید از **مخزن الاسرار نظامی**. نخستین مثنوی پنج گنج اوست که به نام سلطان علاءالدّین خلجی ساخته است.

آغاز: ...از پی آن نام که گردون رس است /گوشهٔ فتراک تو ما را بس است...

(ن. ک: مشترک ۳: ۱۹۳۳ و ۷: ۳۱۵، نسخه‌ها ۴: ۳۲۰۹، ذریعه ۱۹: ۲۹۸، خدابخش ۱: ۱۹۱، حبیب: ۵۷، سالار ۴: ۱۷۵ و ۶: ۳۸).

216 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۴] نستعلیق خوش، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۰۴ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۱×۱۹

[۱۹۹]

● مطلوب القلوب

از. **ناشناس**. مثنویست که داستان حصرت یونس (ع) را بازگو می‌کند، پس از حمد خداوند و نعت رسول اکرم (ص) سبب نظم کتاب را توضیح می‌دهد و به اصل داستان می‌پردازد.

آغاز: شکر در درگاه حی بی‌چگون /مر بشر را داد نور چار نون...

217 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۷] نستعلیق، ۱۲۵۱ ه، ۴۰٪ کرم خورده، ۵۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۱×۱۵.

● مقدمة الصلاة ← نام حق

[۲۰۰]

● منتخب اشعار

از: **حسن سایر، صفی قلی بیگ، کمال فارسی** و اشعار پراکنده از شاعران دیگر، همچنین مرثیهٔ حسین بن علی (ع) به صورت مناجات‌نامه است.

آغاز: از درد بی‌قرارم فریادرس الهی /کس نیست جز تو دارم فریادرس الهی...

218 - [م °°°/۱۱] نستعلیق هندی، سدهٔ دوازده و سیزدهم ه، ۶ ص، ۲۰ س، اندازه: ۹/۵×۲۱.

آغاز: یک حکایت یاد دارم از رسول/یار مقبول همه عالم قبول...

(ن.ک: مشترک ۸: ۱۵۱۰، نسخه‌ها ۴: ۳۱۴۳).

212 - [م $\frac{۸۹۱۶۵۵۱}{۶}$] نستعلیق خام، بافر بیگ، ۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۳/۵.

[۱۹۵]

● **مثنوی معنوی**

از: **جلال‌الدّین محمد بلخی رومی** (۶۰۴-۶۷۲ه). **دفتر چهارم:** ای ضیاءالحق حسام‌الدّین تویی... تا «...بال تا مرکز فلک برتر بود» را در بردارد.

آغاز: ای ضیاءالحق حسام‌الدّین تویی /...

(ن.ک: مشترک ۷: ۲۱۱، ندوه: ۵۸-۴۴۳، حبیب: ۳۷، ۴۳، خدابخش ۱: ۸۷، ۱۰۱-۹۶، فیروز ۹: ۱۶۷، سالار ۴: ۹۹، ۶: ۴۵، تسفنه: ۷۵، کرزن. ۱۶۵).

213 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۸}$] نستعلیق پخته، ۳۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف و مذهّب، ۵۴۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۲۴×۱۷

[۱۹۶]

● **مجنون و لیلی**

از: **امیر خسرو دهلوی** (۶۵۱-۷۲۵ ه) به تقلید از لیلی و مجنون نظامی.

آغاز: ای داده به دل حزینهٔ راز/عقل از تو شده خزینه پرداز...

(ن.ک: مشترک ۷: ۳۲۵، نسخه‌ها ۴: ۳۱۷۰، سالار ۴: ۱۷۶).

214 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۴}$] نستعلیق خوش، عناوین شنگرف و مذهّب، ۷۴ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۱×۱۹.

[۱۹۷]

● **مخزن الاسرار**

از: **ناشناس.** در پایان کتاب، کاتب علی اکبر سراری نسخه را به **ملا محمد یوسف** نسبت داده.

جُنگی است آشفته و بی‌نظم و ترتیب. اشعاری است جسته گریخته از شاعران مختلف چون **سعدی، عرفی، محتشم،** سابی، وحشی، فغانی، سیفی، بخاری، حافظ و... و در بخش دوم و پایانی از **خمسهٔ نظامی** ابیاتی برگزیده است.

آغاز: دوائی است بر من مقوی زباه/نزبید مگر حضرت پادشاه...

222 - [م ـــ/۸] نستعلیق هندی، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ هـ، ۷۲ ص، ۱۳ س، اندازه: ۳/۵×۷/۵.

[۲۰۵]

● **نام حق:** مقدمة الصلاة

از. **شرف‌الدّین بخارایی خراسانی**، در سال ۶۹۳ هـ در فقه حنفی در ده «باب» و «فصل»های متعدد. ۱- بیان وضو، ۲- شکننده‌های وضو، ۳- غسل، ۴- آنچه غسل را واجب می‌کند، ۵- تیمم، ۶- نماز، ۷- نمازهای فریضه، ۸- سنت‌های موکده، ۹- روزه، ۱۰- کفاره روزه. باید یادآوری کرد که این اثر از کتابهای درسی شبه قاره نیز بوده است.

آغاز: نام حق بر زبان همی رانم/که به جان و دلش همی خوانم...

(ن.ک: مشترک ۷ ۳۵۲، موزه. ۸۵۴، نسخه‌ها ۴: ۳۰۲۹، سالار ۴: ۱۵۳، گنج ۳: ۱۸۳۳، ندوه: ۱۲۳).

223 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۲] نستعلیق، قلندر خان، ۷۱۲ هـ، عناوین شنگرف، ۱۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۹×۱۴.

224 - [ـــ/۴] نستعلیق ناپخته، آغاز برابر نمونه، ۲۴۰ ص، ۸ س، اندازه: ۲۱×۱۵.

[۲۰۶]

● **نسخه الرحیما**

از: **ناشناس**. مثنوی است در ستایش خداوند، نعت محمد (ص)، مذمت نفس اماره، صفت کرم و سخاوت، مذمت بخیل، صفت تواضع و مذمت تکبر، جهل و ظلم. از متن چنین بر می‌آید که در عهد اورنگ‌زیب سروده شده باشد زیرا در خاتمه می‌گوید: مهندس که در عهد اورنگ‌زیب/رقم زد چنین نسخهٔ دلفریب.

آغاز: کریما ببخشا که بخشنده‌ای/تو بخشندهٔ جرم هر بنده‌ای...

225 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۱] نستعلیق، عناوین شنگرف، ۱۵ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۷/۵×۱۶.

[۲۰۷]

● **نظم الفراید:** عقاید جامی

از: **عبدالرحمن جامی** (۸۱۷-۸۹۸هـ) در قالب مثنوی بر وزن (فعلاتن، مفاعلن، فعلن) که در حمد خداوند و نعت رسول (ص)، اشارت به وجود سبحانه و تعالی، اشارت به وحدت سبحانه تعالی و... است در ۲۲ «بخش».

آغاز: بعد حمد خدا و نعت رسول [ص]/بشنو این نکته را به سمع قبول...

[۲۰۱]

● **منتخب اشعار**

از: **ناشناس**. اشعاری است منتخب از شعرایی معروف چون **سعدی**، **سنایی** و **مولانا** و چند شعر پراکندهٔ دیگر.

آغاز: روزی از رورهای لم یزلی /پیر مردی شد به نزد علی...

219 - [م $\frac{\circ\circ\circ}{11}$] نستعلیق هندی، سدهٔ دوازدهم هجری، ۱۸ ص، ۱۰ س، اندازه: ۲۱×۹/۵.

[۲۰۲]

● **منتخب اشعار**

از: **ناشناس**. اشعاری است پراکنده از شعرای محتلف که در قوالبی چون غزل، قصیده، رباعی، قطعه، و.. سروده شده و بسیار نابسامان و آشفته است.

آغاز: کاش در بزم نوغبرت ندهد راه مرا/بابه حسرت نکشد طعنهٔ بدخواه مرا...

220 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱}{۸}$] نستعلیق یخته، عناوین و نشانها شنگرف، ۷۲۶ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۳/۵

[۲۰۳]

● **میخانه**

از: **نظام‌الدّین احمد بن میر حسام‌الدّین قادری حصاری** در عهد اورنگ‌زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ ه) به فرمان بهادر خان نگاشته و ساقی‌نامه‌های عصر خود را گردآوری کرده و دارای یک «مقدمه» است

آغاز: مستانه سجود قلم به درگاه ساقی بحشی که مبخانهٔ هستی را به این مستی...، هم از جلوهٔ ساقی خوش خرام/هم از خندهٔ شیشه و رقص جام...

221 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۱۴}{۱۶}$] نستعلیق شکسته خوش، به خامهٔ نگارنده، ۱۰٪ کرم خورده، ۱۶ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۲×۱۲

[۲۰۴]

● **ناشناخته**

از: **ناشناس**. اشعاری از شاعران مختلف، در منقبت حضرت علی (ع) و از دیوان شمس تبریزی و سنایی غزنوی... و در پایان قصیده‌ای است در مدح شاه عباس صفوی.

آغاز: تا صورت پیوند جهان بود علی بود/تا نقش زمین بود و زمان بود علی بود...

(ن.ک: مشترک ۷: ۳۶۷، موزه: ۶۶۵، نسخه‌ها ۴: ۳۳۱۷، ایوانف ۲: ۸۵، خدابخش ۱: ۱۶۲ و ۱۱: ۱۳۹، ندوه: ۴۷۴، سالار ۴: ۱۵۶).

230 - [م ۸۹۱۵۵۵۱/۱] نستعلیق خوانا، مؤرب، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۲ ص، ۵ س، اندازه: ۱۷×۲۴/۵.

[۲۱۱]

● **یوسف و زلیخا**

از: **عبدالرحمن جامی** (۸۱۷-۸۹۷ه). پنجمین مثنوی از هفت اورنگ وی است.

آغاز: الهی غنچهٔ امید بگشای/گلی از روضهٔ جاوید بنمای...

(ن.ک: مشترک ۷: ۵۵۶، نسخه‌ها ۴: ۳۳۳۱، ذریعه ۱۹: ۳۴۵، مشار ۵: ۵۶۰۷، حبیب: ۹۵، ندوه: ۴۷۵، خدابخش ۲: ۳۷، ۷۶، سالار ۴: ۲۶۶، ۲۸۱).

231 - [۸۹۱۵۵۵۱۴/۱۲] نستعلیق، عناوین شنگرف، ۲۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۰.

[۲۱۲]

● **یوسف و زلیخا**

مثنوی است منسوب به حکیم فردوسی

آغاز: بنام خداوند هر دو سرای/که جاوید باشد به هر دو سرای...

(ن.ک: مشترک ۷: ۱۹، نسخه‌ها ۴: ۳۳۴۲، ذریعه ۹: ۸۲۱، خدا بخش ۱: ۱۲).

232 - [۸۹۱۵۵۵۱۴/۱۱] نستعلیق، عناوین شنگرف، ۳۱۴ ص، ۲۰ س، اندازه: ۱۳×۲۰.

*

(ن.ک: مشترک ۲: ۱۰۳۷ و ۷: ۵۹۹ (زیر اعتقادنامه)، نسخه‌ها ۴: ۲۶۴۴، سالار ۸: ۲۹۸، موزه: ۱۶۴، مشار ۱: ۴۱۳).

226 - [۲۹۷/۱۶] نستعلیق، جمال، ۲۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۰.

[۲۰۸]

● نظم مثلث

از: **ناشناس**. نظمی است در قصیده که ناظم در هربیت واژه‌ها را به سه حرکتِ «فتح»، «کَسر» و «ضم» معنی کرده است؛ به عنوان مثال: ...ظهر پشت و ظهر آن اظهار باشد در لغت/ظهر پیشین کان ز فجر و عصر باشد در میان...

آغاز: از پس حمد خداوند زمین و آسمان/کرده‌ام نظم مثلث چون لآلی عمان...

227 - [۸۹۱۶۵۵۱/۲] نستعلیق، ۱۰ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۲۰۹]

● هشت بهشت

از: **امیر خسرو دهلوی** (۶۵۱-۷۲۵ه) پنجمین مثنوی از «پنج گنج» اوست در داستان بهرام گور، در برابر **«هفت گنبد»** **نظامی گنجوی** که در سال ۷۰۱ هجری سروده است.

آغاز: ای گشایندهٔ خزاین جود/نقش پیوند کارگاه وجود...

(ن.ک: مشترک ۷: ۳۳۰، نسخه‌ها ۴: ۳۳۰۸، ذریعه ۱۹: ۳۳۸، موزه: ۶۶۴، گنج ۳: ۱۸۶۲، فیروز: ۱۲۸، حبیب: ۶۰، سالار ۴: ۱۷۸، ۶: ۳۸، ۴۸).

228 - [۸۹۱۵۵۵۱۴/۴] نستعلیق خوش، عناوین شنگرف و مذهّب، ۱۱۶ ص، ۲۱ س، اندازه: ۱۱×۱۹.

229 - [۸۹۱۵۵۵۱۴/۵] نستعلیق خوش، **آغاز افتاده**، ۱۰٪ کرم خورده، ۱۶۶ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۲.

[۲۱۰]

● هفت بند کاشی

از: **ملاحسن کاشی آملی** از سدهٔ هشتم هجری در نعت و منقبت حضرت علی (ع) در هفت بند سروده است به وزن (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن).

آغاز: السلام ای سایه‌ات خورشید رب العالمین/آسمان عزوتمکین آفتاب دار و دین...

بخش هجدهم

فرهنگنامه

[۲۱۳]

● **رسالهٔ فرهنگ فارسی ـ اردو**

از. **ناشناس**. رساله‌ای است فرهنگ گونه که واژه‌های فارسی را آورده و دنبل آن به اردو برگردان کرده است فرهنگنامه به‌گونه الفبایی، و هر باب جداگانه متشخص شده است.

آغاز: آمدن، بیا، آغاز، انجام، آبا، آ، شروع، آخر..

233 - [م $\frac{۸۹۱۶۵۵۱}{۲}$] نستعلیق، ۱۲۶۸ هـ، عناوین شنگرف، ۲۲ ص، ۳۳ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۲۱۴]

● **رسالهٔ واژگان**

از: **ناشناس**. فرهنگ لغتی به فارسی است که به‌گونهٔ قافیه و تا حرف «م» نگاشته شده و بدون نظم و ترتیب آمده است. واژه‌ها با سیاه، و معنای آن با شنگرف جلوه نمایی می‌کند و ۱۰۵۸ واژه معنا شده است.

آغاز: رضا = خوشنودی، جزا = بدله، استقصا = نهایت در کار بودن. .

234 - [م $\frac{۰۰۰}{۷}$] نستعلیق خوانا، عناوین شنگرف، ۳۱ ص، ۲۰ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۲۱۵]

● **فرهنگ مصوری** (فارسی ـ اردو)

از **ناشناس**. در این رساله واژگان و افعال از فارسی به اردو برگردان شده و هیچ نظم و ترتیبی ندارد و دارای نواقص است.

آغاز: اسب گهورا، اندک تهورا، جفت جورا...

235 - [م $\frac{۰۰۰}{۱۷}$] نستعلیق اردو، ۱۳ ص، ۱۲ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

(ن ک: مشترک ۱۴: ۲۹۲، نسخه‌ها ۳: ۲۰۴۳، ذریعه ۱۴: ۱۰۴، موزه: ۳۴۹)

240 - [۸۹۱۶۵۵۲۵/۱۶] نستعلیق خوانا، مظفر علی هاپوری، یکشنبه هفتم جمادی الاول ۱۲۴۸ هق/ ۱۸۳۳ م، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۲۴ ص، ۲۰ س، اندازه: ۱۶×۲۹/۵.

*

[۲۱۶]

● **گلدستهٔ گفتار** (فارسی - اردو)

از: **سید محمد خان ایمان بید**. فرهنگ‌نامه‌ای است کوچک که در آغاز واژه‌هایی را می‌آورد و در پیرامون معنای اصلی اصطلاح آن به زبان فارسی و هندی بحث می‌کند و توضیح می‌دهد و هر بخش را بانام ضلعه شروع می‌کند، مثلاً ضلعه در پرده، سخن غلافی، پرده دری...

آغاز: افلاک ـ بلند تر شان سخن /یابا هی نهین کسی ـ پایان سخن...

236 - [ـــ/۱۶] نستعلیق شکسته، احتمالاً سدهٔ ۱۰ و ۱۱ ه،کرم خورده، ۶۲ ص، ۱۰ س، اندازه: ۱۳×۲۱.

[۲۱۷]

● **نصاب الصبیان**

از: **ابو نصر بدرالدّین محمود فراهی** (م: ۶۴۰ ه). فرهنگ منظوم عربی به فارسی است.

آغاز: حمدله... اما بعد. چنین گوید ابو نصر فراهی /کتاب من بخوان گر علم خواهی...

(ن. ک: مشترک ۱۴: ۲۷۵، نسخه‌ها ۳: ۲۰۳۹، گنج ۳: ۱۰۶۶، موزه: ۳۴۷، بانکی‌پور ۹: ۴۴، کرزن: ۳۸۰، ندوه: ۶۳۳).

237 - [۸۹۱۶۵۵۲۴/۱] نستعلیق پخته، محمد کمالی، عناوین و نشانها شنگرف، ۹۰ ص، سطور پراگنده، اندازه: ۱۵×۲۲/۵.

238 - [۸۹۱۶۵۵۲۴/۲] نستعلیق، محمد قاسم، نوزدهم جمادی‌الثانی ۱۱۳۸ هجری، آغاز برابر نمونه، نشانها شنگرف، ۹۴ ص، سطور پراگنده، اندازه: ۱۲/۵×۲۰/۵.

239 - [۸۹۱۶۵۵۲۴/۳] نستعلیق، میان مصلح‌الدّین، ۴۰٪ کرم خورده، **انجام افتاده**، عناوین شنگرف، ۴۰ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۵×۲۴.

آغاز: همی گوید ابو نصر فراهی /که بروی رحمت حق یاد و رضوان...

[۲۱۸]

● **نصاب الصبیان، شرح**

از: **ناشناس**. شرحی است برکتاب نصاب الصبیان فراهی که در آن از شرح قاینی و نظام بن کمال بن حسام بهره مند شده است.

آغاز: سپاس وشکر بی‌قیاس، مر خدای راکه آسایش شریعت غرّا را بر لسان عرب نهاد...

بخش نوزدهم

فنون ادبی، صنایع ادبی و عروض

[۲۱۹]

● **بهاو بهید**

از: **خوب محمد چشتی حسینی** (م ۱۰۲۳ ه). در علم بدیع و بیان.

آغاز: حمدله... اما بعد این رساله که به بهاو بهید مخاطب شده است، در بیان تلوّنات کلام و انواع مفهومات نظام ..

241 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۵۰}$] نستعلیق، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۴ ص، ۳۰ س، اندازه ۲۱×۱۲/۵

● **ضوابط اعظم** ← **ضوابط العظیمیه**

[۲۲۰]

● **ضوابط العظیمیه:** ضوابط اعظم

از: **محمد عظیم قریشی** که در سال ۱۱۳۷ ه به پیشنهاد میر محمد حسین همدانی، مبنی بر قاعدهٔ تهجی و دستوری آنها و صنایع شعری و عروض در ۳ «بخش»: ۱- در بیان حروف تهجی، ۲- در بیان علم معانی و بیان، ۳- در بیان علم عروض و قافیه.

آغاز: حمدی که به احصای آن خرد بالغ رشد به عجز معترف گردد و شکری که فوق طاقت اندیشه...

(ن ک: مشترک ۱۳. ۲۷۱۰، گنج ۳: ۱۲۳۱).

242 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۱}{۱}$] نستعلیق، عناوین سنگرف، ۴۲۴ ص، ۹ س، اندازه: ۲۳×۱۶

[۲۲۱]

● **عطیهٔ کبری**

از **سراج‌الدّین علی خان اکبرآبادی**، متخلص به **آرزو** (۱۱۰۱-۱۱۶۹ ه). در معانی و بیان و صنایع و جز آن.

246 - [۸۹۱۶۵۵۲۳/۱] نستعلیق خوش، احتمالاً در سدهٔ یازدهم هجری، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۷۸ ص، سطر پراگنده، اندازه: ۲۳×۱۳/۵.

[۲۲۴]

● موهبت عظمی

از: **سراج‌الدّین علیخان، خان آرزو** (۱۱۰۱-۱۱۶۹ ه). **در یک «مقدمه» و «باب»ها در علم معانی وبیان**

مقدمه: تصریف فصاحت. باب ۱- در اسناد خبری، ۲- در احوال مسند الیه، ۳- در احوال مسند، ۴- متعلقات فعل، ۵- در فصر، ۶- در انشاء، ۷- فصل و وصل، ۸- ایجاز و اطناب و مساوات.

آغاز: فصاحت مایهٔ معانی پردازان ستایش کلیمی است کلام آفرین که به شانهٔ سرپنجهٔ قدرت...

(ن. ک: مشترک ۱۳: ۲۴۲۱، سالار ۳: ۲۴۷، ایوانف ۲: ۲۸، ۳۰، بانکی‌پور ۹: ۶۶، احوال و آثار سراج‌الدّین علیخان آرزو ۱۴۷).

247 - [۸۹۱۶۵۵۲/۲] نسنعلیق خوش، ۱۲۴۶ ه، ۱۰۸ ص، ۱۰ س، اندازه: ۳۴×۲۲.

*

آغاز: دیباجه بیان و معنی سپاس حضرت سخن آفرینی است که طبایع بشری را... می‌گوید طفل دبستان گفتگو، سراج‌الدّین علی خان آرزو...

(ن.ک: مشترک ۱۳: ۲۴۱۸، کرزن: ۱۴۸، ایوانف ۲: ۲۸، بانکی‌پور ۹: ۶۶، احوال و آثار سراج‌الدّین علی خان آرزو: ۱۴۶).

243 - [۸۹۱۶۵۵۲] نستعلیق خوش، مرشاد، ۱۲۴۶ ه، ۵۸ ص، ۱۰ س، اندازه: ۲۲×۳۴

244 - [۸۹۱۶۵۵۲/۱] نستعلیق، شعبان ۱۲۹۳ ه، آغاز برابر نمونه، ۸۲ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۲۲۲]

● قصیدهٔ مصنوع

از: **ناشناس**. ابیاتی از قصاید سلمان ساوجی و اهلی شیرازی است که مؤلف از جهت بحور عروضی وصنایع لفظی و معنوی آنها را بررسی کرده است.

آغاز: حمد[ی] از حد افزون و سپاسی [از] قیاس بیرون، سزاوار صانع بی‌چون که.. اما بعد نموده می‌شود که بعد از فراغ مطالعه و مشاهده صنایع و بدایع، قصیدهٔ مصنوع...

(ن.ک: نسخه‌ها ۳: ۲۱۴۴، سالار ۵: ۴۰، کرزن: ۱۷۵)

245 - [۸۹۱۶۵۵۱۲/۱] نستعلیق شکسته، سال چهارم جلوس محمد اکبر شاه، عناوین شنگرف، ۸۸ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۳×۲۵

[۲۲۳]

● مجمع الصنایع

از. **نظام‌الدّین احمد بن محمد صالح صدیقی حسینی** (م: ۱۰۶۰ ه). در صناعات ادبی: لفظی و معنوی، بحور عروض و قافیه در چهار «فصل» و «خاتمه» نگاشته است. فصل ۱- در تقسیم کلام، ۲- بدایع لفظی، ۳- صنایع معنوی، ۴- سرقات شعری. خاتمه در بیان بعضی از الفاظ که بدین فن مناسبت دارد.

آغاز: الحمدلله الذی انعم الینا و هدانا الی الاسلام و میزّنا عن طبقات الانعام...

(ن ک: مشترک ۱۳: ۲۴۰۹، نسخه‌ها ۳: ۲۱۴۸، موزه: ۶۵۵، گنج ۳: ۱۲۲۵، سالار ۳: ۲۳۶ و ۲۴۹، کرزن: ۱۴۷، بانکی‌پور ۹: ۴۶ و ۱۱: ۱۲۵، فیروز: ۱۶۸، ندوه: ۶۴۵).

[۲۳۰]

● **صرف میر**

از: **میر سید شریف گرگانی** (۷۴۰-۸۱۶ه‍/۱۳۴۰-۱۴۱۳ م). کتابی است در صرف دستور عربی به فارسی که دربارهٔ صرف افعال در زمانها و موارد گوناگون دیگر چون فعل حجد، نهی، معلوم، مجهول و...

آغاز: حمدله.. بدان اسعدک الله تعالی فی الدارین که کلمات لغات عرب، بر سه قسم است...

(ن. ک: مشترک ۱۳: ۲۵۷۸، گنج ۳: ۱۱۰۷، بانکی‌پور ۹: ۱ و ۱۷: ۴، شیفته: ۶۹، ندوه: ۴۰ و ۵۳۹).

254 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۵] سنعلیق، امین الله، جلوس اکبر شاه (۹۶۳-۱۰۱۴ ه)، آغاز کاملاً کرم خورده، عناوین شنگرف، ۵۸ ص، ۱۰ س، اندازه: ۱۱×۱۴.

255 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۴] نستعلیق پخته، داؤد طالب علم، ۱۲۵۹ ه، ۵۰ ص، ۹ س، اندازه: ۱۷×۲۱/۵.

[۲۳۱]

● **عروض مختصر**

از: **جیلانی کرد.** به نظر می‌رسد این رساله جزئی از یک کتاب باشد. آغاز کتاب از باب دوم شروع می‌شود و شامل دو «باب» است: باب دوم، باب سوم. باب دوم شامل چهار «فصل» است: ۱- در تسمیهٔ حروف تهجی، ۲- در دانستن کیفیت معنی حروف تهجی، ۳- در امتیاز حروف مخصوصهٔ عربیه از حروف مخصوصهٔ فارسیه، ۴- در امتیاز حروف متجانسه به اسماء متفرقه. باب سوم: در بحث مضاف و مضاف الیه و بیان «الف» وغیره، حروفی که به هنگام اتصال با کلمهٔ دیگر، معنی دیگری پیدا می‌کند.

آغاز. باب دوم در بحث حروف تهجی، مشتمل بر چهار فصل است. فصل اول...

256 - [۸۹۱۶۵۵۲۴/۴] نستعلیق، ۳۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵/۵×۲۳.

[۲۳۲]

● **عیون المصادر فارسی**

از **ناشناس.** رساله‌ای است در بیان مصادر فارسی و قواعد آن و مقایسهٔ مصادر فارسی و ریشه‌های هندی آن. در این کتاب تلاش مؤلف بر آن است که بگوید مصادر فارسی ریشه در زبان هندی دارد.

آغاز: مقدمه در قاعدهٔ عام که اکثر در زبان فارسی بر همه افعال جاری باشد، ظاهراً معلوم می‌شود که نامیدن لفظ دن و تن را علامت مصدر فارسی، غلط عام است...

لغات فارسی و توضیح آنها با گواه ابیاتی از شاعران، توضیحات املایی کلمات، صنایع شعری و اصطلاحات فارسی آنها آمده است.

آغاز: رب اغفر و ارحم . اما بعد این رساله چند ورقی است معدود و مشتمل بر قواعد و ضوابط...

(ن.ک: مشترک ۱۳: ۲۴۶۲، گنج ۳: ۱۱۲۴، موزه: ۳۶۷، بنارس: ۵۵).

250 - [۸۹۱۶۵۵۲۱] ستعلیق، ۷۴ ص، ۸ س، اندازه: ۱۱×۱۵.

251 - [۸۹۱۶۵۵۲۱ / ۱۵] ستعلیق خام، آغاز برابر نمونه، ۲/۳ کتاب در پایان افتادگی دارد، عناوین و نشانها شنگرف، ۳۸ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۳/۵.

[۲۲۸]

● دستورالمبتدی

از: **صفی بن نصیر** (م: ۸۱۹ ه‍/۱۴۱۶ م). برای فرزندش ابوالمکارم اسماعیل در دستور زبان عربی در چند «قوانین». ۱- در بیان قوانین تخفیف؛ ۲- در بیان قوانین اعلال (مثال)؛ ۳- در بیان قوانین اعلال؛ ۴- در بیان قوانین اعلال (احوف و ناقص)، ۵- در بیان قوانین ادغام.

آغاز: حمدله... می‌گوید بندهٔ گنهگار شرمسار امیدوار به رحمت پروردگار غفار، متعلم فقیر حقیر صفی بن نصیر ساکن قصبهٔ رودلی..

(ن ک. مشترک ۱۳. ۲۵۹۳، گنج ۳ ۱۰۹۵، موزه ۳۵۸، بانکی‌پور ۹: ۱۴۰۹ و ۱۷: ۷، ندوه: ۵۲۶).

252 - [۸۹۱۶۵۵۲۱ / ۱۳] ستعلیق، احتمالاً در دورهٔ اکبر شاه، ۱۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، ۱۰۶ ص، ۹ س، اندازه ۱۱×۱۴

[۲۲۹]

● زبده

از: **ظهیر بن محمود بن مسعود علوی** (میانه سدهٔ نهم هجری) کتابی است در صرف عربی، در بیان و توضیح افعال صحیح، مهموز، معتل و مضاعف

آغاز: الحمدلله . فقد قال العبدالضعیف الراجی الی الرحمة به القوی، ظهیر بن محمود بن مسعودالعلوی ـ خفف الله اثقالهم...

(ن.ک: مشترک ۱۳. ۲۵۹۵، گنج ۳: ۱۰۹۷، ایونف ۲: ۹۴، بانکی‌پور ۱۷: ۶، ندوه: ۵۲۸).

253 - [۸۹۱۶۵۵۲۱ / ۱۲] ستعلیق، سنهٔ احد جلوس اکبر شاه، ۷۴ ص، ۹ س، اندازه: ۱۱×۱۴.

به نفصیل. ۶- در تحصیل الفاظی که مخصوص ترکیب آخر کلمه باشد. ۷- در تحقیقات چند لغات، و...
آغاز: ... بابهایش کرده آن سبعه عشر/جون که می‌سازیم او را مختصر...

260 - [۸۹۱۶۵۵۲۴/۵] ستعلیق شکسته ناخوانا، **آغاز افتاده**، نشانها شنگرف، ۹۸ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۶×۲۳.

● **مختصر قواعد** ← دستورالعمل

[۲۳۶]

● **مفیدالمبتدی:** فرهنگ اعظم

از: **محمد اعظم مهاجر**، معروف به **لوکهری**. دستور زبان برای مبتدیان است، دارای قواعد حروف نهحی زبان فارسی، معانی و تعابیر محلف آنها در جایگاههای گوناگون، و مصادر زبان فارسی که به‌گونهٔ الفبایی است

آغاز: حمدله. اما بعد طاهر می‌نماید مؤلف این رساله محمد اعظم مهاجر عرف بلوکهری احسن الله نعالی عافیه . بدان که کلمات فارسی بر دو نوع است...

(ر ک منسرک ۱۳ ۲۶۲۵، موزه: ۳۷۰)

261 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۲] ستعلیق، ۲۰/کرم حورده، عناوین شنگرف، ۱۲۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۶×۲۳.

[۲۳۷]

● **مقالید فارسی**

از: **محمد سعید مُهمّند**، متخلص به **مستمند** که آن را در بیان قواعد مصادر فارسی، صرف صیغه‌های مختلف آنها و معنی برحی مصادر، در سال ۱۲۲۰ هجری نگاشته است.

آغاز: عنوان صحیفهٔ علم و عقل و سرمایهٔ کتاب هنر و فضل ستایش و...

262 - [م ۸۹۱۶۵۵۲۱/۶] ستعلیق پخنه، ۶۴ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۵/۵×۲۳.

[۲۳۸]

● **منتخب النحو**

از: **امیر حیدر حسینی بلگرامی**، متخلص به «**امیر**» (م: ۱۲۱۷ هـ/۱۸۰۲ م). در سال ۱۲۱۴ هـ در بیان نحو عربی در یک «مقدمه» و سه «باب» و «فصل»هایی نوشته است. باب اول: در اقسام اسم. باب دوم: در اقسام فعل باب سوم: در اقسام حرف.

257 - [م ۸۹۱۶۵۵۲۱/۶] نستعلیق، ۳۴ ص، ۱۱ س، اندازه: ۲۳×۱۵/۵.

[۲۳۳]

● فایدة الحسینی

از **محمد حسن حیدری بن سید علی همدانی**. این کتاب شامل یک «مقدمه» در بیان تعداد و کمیت حروف تهجی و سه «فصل». فصل اول در تعریف اسم و اقسام اضافات. فصل دوم: در بَیان فعل و کفیت آن. فصل سوم: در تعربف حرف و خاتمه. در واقع تاریخ اسطوره‌ای زبان فارسی است.

آغاز: سپاس قوی اساس مر مبدعی را سراست که به یک امر (کن)... اما بعد، فیقول العبد الضعیف المرىحی الی الرحمة الله (کذا)، محمد حسن الحیدری بن سید علی همدانی تغمدالله بغفرانه...

258 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۸] سنعلبق شکسته حوش، ۲۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، ۹۳ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۹/۵×۱۲.

● فرهنگ اعظم ← مفیدالمبتدی

[۲۳۴]

● قواعد املا نویسی

از: **مولوی انور علی**. این کتاب دارای سه «فصل» است. فصل اول: کتابت حروف مفرده. در این بخش حروف فارسی با قواعد نوشتاری آنها و نوعی آواشناسی مورد بحث قرارگرفته است. فصل دوم: املای مرکب. فصل سوم: واژه‌هایی که املای آنها به غلط شهرت یافته.

آغاز: له الحمد فی البدو والرحعی والسلام علی عباده الذیں اصطفی. از آنجا که دانستن طریقهٔ املا که عبارت است از نوشتن حروف مفرده و مرکبه...

259 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۷] ستعلیں، ۱۲۹۲ هـ، عناوین شنگرف، ۶۰ ص، ۲۲ س، اندازه: ۲۷×۱۸/۵.

● قواعد فارسی ← دستورالعمل

[۲۳۵]

● مختصرالفواید

ار: **ناشناس**. کتابی است در دستور زبان فارسی که مؤلف آن را از جامع فواید (نوازش علی خان شیدا، ۱۱۸۵ هجری) برگزیده و به هفده «باب» بخش کرده است: ۱- در بیان فواید و احکام معانی مختلفهٔ حروف تهجی و تفصیل هر بک. ۲- در تحریر قوانین صرف صیغه‌های فارسی و طریق استخراج آنها

فارسی...

(ن. ک: متسرک ۱۳: ۲۴۷۱، بانکی‌پور ۹: ۳۲، موزه: ۳۷۳، نسخه‌ها ۳: ۱۹۶۰).

266 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۱۶] نستعلیق خوانا (به خامهٔ نگارنده)، عناوین شنگرف، ۳۰۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۲۸/۵×۱۷.

267 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۱۷] نستعلیق پخته و زیبا، ذی‌القعده ۱۱۶۶ ه، آغاز برابر نمونه، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۷۰ ص، ۱۱ س، اندازه: ۳۱/۵×۲۰.

*

آغاز: ... و هوالمستعان بر ناظران این سواد مخفی مباد که در علم... و علما برای قوانین قرار داده‌اند...

(ن. ک: مشترک ۱۳: ۲۶۲۵، آزاد: ۱۲۵، بانکی‌پور ۷: ۵۲، موزه. ۳۷۱، ندوه: ۵۴۸).

263 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۳] سنعلیق، آعاز ۲۰٪ کرم حورده، عاوین شنگرف، ۶۴ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۶×۲۳.

[۲۳۹]

● منتخب فی علم الصرف

منسوب به: **سراج‌الدّین لودهی** است دارای بابهای سماعی ثلاثی مجرد، مزید، رباعی و مزید است و در پایان ترحمهٔ فارسی هر کلمه با عبارت آمده است.

آغاز: حمد له. بدان اسعدک الله نعالی فی الدارین که جملهٔ افعال متصرفه و اسـمای مـتمکنه از روی ترکیب اصلی بر دوگونه است: ثلاثی و رباعی...

(ن. ک: گنج ۳: ۱۱۳۲، موزه: ۳۷۱)

264 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۱۰] ستعلق، امین الله، جلوس اکبر شاه (۹۶۳-۱۰۱۴ ه)، عناوین شنگرف، ۵۴ ص، ۹ س، اندازه: ۱۱×۱۴.

[۲۴۰]

● میزان الصرف

از: **ناشناس**. در صرف افعال در زمانهای محتلف و در موارد گوناگون چون فعل حجد، نهی، معلوم، محهول و... همراه با نرحمهٔ فارسی

آغاز. حمدله... بدان اسعدک الله نعالی فی الدارین جمله افعال مصرفه بر سه گونه اسب. ماضی و مسنقبل و حال...

265 - [۸۹۱۶۵۵۲۱/۹] سنعلق، امن الله، جلوس اکبر شاه (۹۶۳-۱۰۱۴ ه)، عناوین شنگرف، ۴۲ ص، ۹ س، اندازه: ۱۱×۱۴.

[۲۴۱]

● نوادرالمصادر

از. **تیک چند بهار** (م: ۱۱۸۰ ه). دستور و واژه‌نامهٔ مصدرها و فعل‌های فارسی است، به نرببب حروف نهجی، در یک «مقدمه» و ببست و چهار «باب» و «خاتمه»ای که در سال ۱۱۶۶ هجری نگاشته است.

آغاز بعد سنایش خداوند خرد آفرین حاکسار بی‌اعتبار، بهار که این مختصری است در بیان مصادر

بخش بیست و یکم

نامه نگاری

[۲۴۲]

● **آداب عالمگیری**

ار **عبیدالاحرار صادق هاشمی** سب و حنفی مذهب، ساکن حیرالبقاع انباله. نامه‌های اورنگ‌زیب است که پس ار مرگ او گرد آوری شده لازم به یادآوری است که مؤلف ابن نسخه با مؤلف نسخهٔ معرفی شده در فهرست مشترک تفاوت دارد، اما مطابق همان و آغاز همان است.

آغاز: حداوند علم حکیم، حرد بحش سخن آفرین را به‌کدام مرتبهٔ سخنوری ستایش کنم.

(ر ک مشترک ۵ ۲۳۳، موزه: ۳۷۵)

268 - [$\frac{۹۵۴}{۱۴}$] نستعلیق زیبا و خوانا، حسن نحش، (سوم ژانویه الی یکم ژوئن ۱۹۰۸ م)، نشانها شنگرف، ۷۱۹ ص، ۲۴ س، اندازه ۲۰×۳۲/۵

[۲۴۳]

● **الهامیهٔ ملا طغری**

از: **ملا طغرای کشمیری** (م: میان ۱۰۶۸ تا ۱۰۷۸ ه‍/۱۶۵۷ یا ۱۶۶۷ م). رساله‌ای است به نثر و نظم که در آن دربارهٔ زندگی خود سخن می‌گوید، از فقر و درویشی و فتوحات درونی خود یاد می‌کند.

آغاز: در نزد محبت همه جا حصل و حکبست /صد مهرهٔ داغ هر طرف تیر نکیست... لله الحمد که نقش مرادم در پوست نختهٔ نجرد ششدر نردّد وارسه..

(ن.ک: مشترک ۵: ۱۵۸، نسخه‌ها ۵: ۳۵۲۰ سالار ۳: ۱۰۰، ۲۰۱، ۲۳۸، گنج ۳: ۱۲۵۴، مرآة العلوم ۱: ۱۰۶).

269 - [$\frac{۰۰۰}{۱}$] نستعلیق یخنه، مهرالله سودهری، سدهٔ ۱۱-۱۲ ه‍، ۳۴ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۲×۱۳

[۲۴۴]

● **انشای آنند رام**: رفعات آنند رام

از: **آنند رام لاهوری سیالکوتی، متخلص به مخلص** (م: ۱۱۶۴ ه‍/۱۷۵۱ م). مجموعهٔ نامه‌های اوست

[۲۴۷]

● **تذکرة الاحبّای ملا طغری**

از: **ملا طغرای کشمیری** نثر آمیخته به نظم. در شرح و ستایش دوازده تن که معاصرین وی بودند.

آغاز: طغرایٔ ناکی تیغ زبان تیز کنی /در وصف شهان سخن جلو ریز کنی...

(ن.ک: مشترک ۵: ۱۶۷، گنج ۳: ۱۲۵۹)

274 - [م ـــــ/۱] نستعلیق بحه، مهرالله سودهری، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه، ۸ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۳×۲۱.

[۲۴۸]

● **چند نامه از رقعات عالمگیری**

از: **ناشناس** نامهٔ و مراسلات دورهٔ عالمگیری است که بد خط و ناخواناست.

آغاز: . . از گوشهٔ عنایت چله نشین هجران را به انعام کمان ساخته بودند، کمان را چو ابرو بر چشم نهاد. .

275 - [۹۵۴/۱۹ و ۲۰] شکسته ناخوانا، **آغاز و انجام افتاده** [این نسخه بخش دوم شمارهٔ مذکور است]، ۲۸ ص، سطور پراکنده، اندازه ۱۳/۵×۲۲/۵

● **رقایم کرام ← رقایم کرایم**

[۲۴۹]

● **رقایم کرایم**: رقایم کرام

از **سید اشرف خان، میر محمد حسینی، متخلص به ملتفت خان.** نامه‌ها و دستورات اورنگ‌زیب به عبدالکریم سندی، معروف به امیر خان که بعد از مرگ امیر خان پسرش سید اشرف در ۱۱۳۱ ه آن را گرد آورده است.

آغاز: سخن جان است دیگر گفتگو جانا زمن بشنو /اگر هر لحظه جانی تازه می‌خواهی سخن بشنو...

(ن.ک: مشترک ۵: ۲۳۶، سالار ۳: ۱۲۹).

276 - [۹۵۴/۲۴] نستعلیق زیبا و خوانا، کرم رحمن سندیلی، چهار صفرالمظفر ۱۲۲۹ ه، عناوین و نشانها شنگرف، ۸۸ ص، ۱۵ س، اندازه. ۱۶/۵×۲۵.

● **رقعات آنند رام ← انشای آنند رام**

[۲۵۰]

به دوسان، امیران و اساد خود سراج‌الدّین علی خان آرزو.

آغاز: الهی بیجارهٔ مخلص کج و مج زبان را چه یارا که در بیان تمهید حمدت...

(ن. ک: مشترک ۵: ۳۱۱).

270 - [$\frac{۹۵۴}{۲۷}$] نستعلیق، بیست و دوم ربیع‌الاول ۱۲۳۸ هـ، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۸ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۶×۲۷

271 - [$\frac{۹۵۴}{۲۸}$] نستعلیق، مظفر علی، ستم ماه ذی‌القعده ۱۲۶۳ هـ، آغاز برابر نمونه، عناوین و نشانها شنگرف، ۷۲ ص، ۱۲ س، اندازه ۱۵/۵×۲۱.

● **انشای محمد صالح ← بهار سخن**

[۲۴۵]

● **بهار سخن:** انشای محمد صالح

از: **محمد صالح کنبوه لاهوری** (م ۱۰۸۵ هـ/۱۶۷۴ م). در ۱۰۶۵ هـ نگاشته و تا ۱۰۷۴ هـ در آن دست می‌برده است در یک «مقدمه» و چهار «چمن» و یک «خاتمه».

آغاز: ایزد سخن آفرین را سپاس که چراغ گفتار از تاب خرد روشن گردانید...

(ن. ک: مشترک ۵: ۶-۱۴۵، گنج ۳: ۱۱۷۰، نسخه‌ها ۳: ۲۰۸۷، سالار ۳: ۹۹، کرزن: ۱۲۷ و ۱۳۹).

272 - [$\frac{۹۵۴}{۹}$] نستعلیق پخته، بیست و نهم شهر رجب المرجب سنه ۱۹ جلوس محمد شاهی موافق ۱۱۵۰ هـ، شاهجهان‌آباد، عناوین و نشانها شنگرف، ۴۶۸ ص، ۲۱ س، اندازه. ۱۶×۲۷

[۲۴۶]

● **تحقیقات ملا طغری**

از. **ملا طغرای کشمیری** (م: میان ۱۰۶۸ تا ۱۰۷۸ هـ/۱۶۵۷ تا ۱۶۶۷ م). در این رساله بحث در بروج دوازده گانه، ستارگان و افلاک است که به نحو مجمل و موجز، شرحی از آنها می‌دهد و در خلال آن تعرضی نیز به علمای زمان خود دارد.

آغاز: از بس غلطست حرف قاموس فلک /گشته، چو خط پری رخان قابل حک...

(ن. ک: مشترک ۵: ۱۶۵، نسخه‌ها ۵: ۳۵۴۴، سالار ۳: ۱۰۱، ۱۰۵، ۹-۱۰۷، بانکی‌پور ۱۱: ۱۳۷، مرآة‌العلوم ۱: ۱۰۶).

273 - [م $\frac{۰۰۰}{۱}$] نستعلیق پخته، مهرالله سودهری، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ هـ، ۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۳×۲۱.

[۲۵۳]

● **کلمات طیّبات**

از: **غیب اللسان**. نامه‌ها و مراسلات دورهٔ ابوالمظفر محیی‌الدّین محمد اورنگ‌زیب عالمگیر را به رشتهٔ تحریر درآورده است. کتاب آشفته و نابسامان است.

آغاز: ...فرزند سعادت توأم شاه عالم بهادر ـ حفظه الله تعالی و سلّم ـ باوجود سلامت نفس فتح الله خان را چرا ناخوش کردند...

(ن. ک: مشترک ۵: ۲۴۶ و ۲۴۷).

280 - [$\frac{۹۵۴}{۲۲}$] نستعلیق، غلام حیدر وفا، سه شنبه ماه شوال ۱۲۲۱ ه، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۳۲ ص، ۱۲ س، اندازه: ۲۱×۱۳/۵.

[۲۵۴]

● **کلمات طیّبات**: کلام الملوک ملوک الکلام

از. **محمد صالح جعفری باسطی**. نامه‌های ابوالمظفر محیی‌الدّین اورنگ‌زیب عالمگیر است که به عنایت الله خان و امرای عظام نوشته شده است.

آغاز: ستوده مراتب کلام و نشسته معارف تحمید ذوالجلال و الاکرام است...

(ن. ک. مشترک ۵: ۲۴۲، سالار ۳: ۱۳۱، موزه: ۴۱۱).

281 - [$\frac{۹۵۴}{۲۳}$] نستعلیق خوانا، پنجشنبه بیست و نهم ربیع‌الاول ۱۲۵۲ ه، (به خامهٔ نگارنده)، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۸۲ ص، ۱۰ س، اندازه: ۱۹/۵×۱۰.

[۲۵۵]

● **کلمات طیّبات عالمگیری**

از **عنایت الله خان** (م: ۱۱۷۹ ه/۱۷۶۵ م). نامه‌های ابوالمظفر محیی‌الدّین محمد اورنگ‌زیب عالمگیر را جمع آوری کرده و به رشتهٔ تحریر درآورده است.

آغاز: الهی از قلم شکسته و زبان خسته چه آید که سپاس و ستایش جناب کبریا را شاید... اما بعد مکشوف ضمیر منیر خبر باد، فقیر حقیر عنایت الله...

(ن. ک: مشترک ۵: ۲۳۵، ایوانف: ۳۸۳، نسخه‌ها ۶: ۴۵۷۳، مرآة العلوم ۲: ۱۱۰).

282 - [$\frac{۹۵۴}{۲۱}$] نستعلیق خوانا، حسین بخش، ۸ دسامبر ۱۹۰۷ م ـ ۲ ژانویه ۱۹۰۸ م، نشانها شنگرف، ۱۰۳ ص، ۲۴ س، اندازه: ۳۳×۲۰/۵.

● **رقعات بیدل**

از: **میرزاعبدالقادر بیدل** (۱۰۵۴-۱۱۳۰ ه). نامه‌هایی است که به اشخاص مختلف در مناسبتهای گوناگون نوشته است.

آغاز: مسطر چون رشتهٔ نگاه بال و حستت می‌گشاید راه تشنگی‌های زلال وصال به سراب موج سطور بستن محال...

(ن.ک: مشترک ۵: ۲۹۴، سالار ۳: ۱۳۷، ۲۰۵، ۲۱۳، شیفته: ۷۲، کلیات بیدل ۴: رقعات، ندوه: ۷۸۷).

277 - [۸۹۱۶۵۵۲/۳] نسعلیق شکسته، ۱۲۰۵ ه، ۲۰٪ کرم خورده و سوحته، عناوین شنگرف، ۱۹۲ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۲×۲۰.

[۲۵۱]

● **رقعات عالمگیری**: کلمات طیّبات

از: **محمد عبدالرزاق حسینی هاپوری**، مراسلات و نامه‌های ابوالمظفر محیی‌الدّین اورنگ‌زیب است که به فرزندان، امرا، وزرا و درباریان خود نوشته و مؤلف آن را جمع آوری کرده و به رشته تحریر درآورده است. نامه‌ها با شماره نشانمند است.

آغاز: بعد از انشای ثنای پادشاهی که سلطنتش مصون از زوال و انتقال...

(ن.ک: مشترک ۵: ۴-۲۴۳، گنج ۳: ۶-۱۱۸۵، سالار ۳: ۱۲۸، حبیب: ۱۹۱، کرزن: ۱۳۱).

278 - [۹۵۴/۲۵] نستعلیق، ۲۷ دسامبر ۱۸۵۴ م (۱۲۷۱ ه)، به خامهٔ نگارنده، ۱۷۶ ص، ۹ س، اندازه: ۱۵×۱۹/۵.

[۲۵۲]

● **فردوسیهٔ ملا طغری**

از: **ملا طغرای کشمیری** (م: میان ۱۰۶۸ یا ۱۰۷۸ ه/۱۶۵۷ یا ۱۶۶۷ م). بهاریه است در وصف کشمیر که مؤلف آن را بهشت زمان می‌خواند در نعت و مدح شاهجهان نیز چندی سخن می‌راند.

آغاز: ای در طلب تو خانه بر دوش سحاب/بارانی قطره در رهت سالک آب...

(ن.ک: مشترک ۵: ۱۸۰، بانکی‌پور ۱۱. ۱۳۶، گنج ۳: ۱۲۷۰، سالار ۳: ۹۹، ۱۰۵، ۹-۱۰۷، ۲۰۱).

279 - [م ـ‌ـ‌ـ/۱] نستعلیق پخته، مهرالله سودهری، سدهٔ ۱۱-۱۲ ه، ۳۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۳×۲۱.

● **کلام الملوک ملوک الکلام** ← کلمات طیّبات

محمد شاه پادشاه دهلی (۱۷۱۹-۱۷۴۸ م) از عدم اطاعت افاغنه به پادشاه ایران شکایت و گله می‌کند و از وی باری می‌خواهد. نامه تماماً مسجع و آمیخته به نظم است.

آغاز: سرنامه به نام یادساهبست /که یستش جبهۀ ساهر کجکلاهیست... شگفتگی گلشن معانی رنگین و تر و تازگی چمن الفاط دلنشین، از نسیم حمد فرمانروایی است...

288 - [۹۵۴/۲۶] نستعلیق، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۶ ص، ۲۳ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۷.

[۲۵۹]

● نامه‌ها

از **ناشناس** در زمان دریا خان بهادر (م. ۹۲۶ هـ) منتسبانی به او، خانوادۀ او و دوستان خویش نامه نوشته‌اند و استدعای کمک و یاری کرده‌اند. هر کدام از نامه‌ها به یک تاریخ خاص مهمور و امضا شده است

آغاز: والدۀ صاحبۀ مکرّمۀ معظمه من سلامت. بعد ادای تسلیمات و قواعد...

289 - [۰۰۰/۱۳] نستعلیق پخته و خوانا، نسخ علام محیی‌الدّین، ۲ ذی‌الحجه ۱۲۳۴ هـ، عناوین شنگرف، ۲۷ ص، ۱۷ س، اندازه. ۱۵×۲۶

[۲۶۰]

● نقل چند نامه از رقعات عالمگیری

از **ناشناس** نامه‌ها و مراسلاتی است که در عهد عالمگیر اورنگ‌زیب نگاشته شده و برخی از آن‌ها اختصاص به وایس گرفتن منشان زنده که به دربار وزرا و والیان رفته‌اند دارد. برای مثال. نامۀ پادشاه عالمگیر به اعظم شاه و عنایت الله خان

آغاز معلوم فرزند دلبند سعادتمند، مدّعمره باد. عریصۀ محرّرۀ پانزدهم ماه صیام...

290 - [۹۵۴/۱۷] نستعلیق، سیزدهم رمضان ۱۳۲۹ هـ، ۶۸ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۶/۵×۲۱.

291 - [۹۵۴/۱۸] نستعلیق، آغاز برابر نمونه، ۸۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۱/۵×۱۷.

292 - [۹۵۴/۱۹ و ۲۰] نستعلیق، آغاز برابر نمونه، نشانها شنگرف، ۲۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۳/۵×۲۲/۵.

[۲۶۱]

● نگارنامۀ منشی

از **ملک لعل چند**، متخلص به منشی و معروف به **ملکزادۀ ملتانی** (زاده در ۱۰۹۰ تا ۱۰۹۵،

[۲۵۶]

● کنزالمعانی ملا طغری

از: **ملا طغرای کشمیری** به نثر آمیخته به نظم. در وصف و مدح شاه شجاع (۱۰۶۸-۱۰۷۰ ه).

آغاز: کنزالمعانی طغرا حانهٔ گنج زربست. .

(ن. ک: متسنرک ۵: ۱۸۲، بانکی‌پور ۱۱: ۱۳۶، سالار ۳: ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۰۹، گنج ۳: ۱۲۷۳).

283 - [۰۰۰/۱] نستعلیو نحته، **مهرالله سودهری**، سدهٔ ۱۱ و ۱۲ ه، ۸ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۱×۱۳.

[۲۵۷]

● مکاتیب علامی

از: **ابوالفضل**، متخلص به «**علامی**» (۹۵۸-۱۰۱۱ ه). وی برادر کوچک ابوالفصل فیضی بود و در دربار اکبر شاه از سمت منشی‌گری نا مقام وزارت رسید. ابن اتر در باب نامه و مراسلات است در سه «قسم»

آغاز: گوناگون ستایش مر داوری را سرد که وحود بشر را از کارحانهٔ عنابت ..

(ن. ک متسرک ۵: ۴۷، بانکی‌پور ۹ ۸-۷۷، کرزن ۱۲۰، سالار ۳. ۷۸، ۸۱ و ۶: ۱۳۸، گنج ۳ ۱۲۰۲، فیروز: ۶۷، سارس: ۲۳، ندوه ۴-۷۷۳).

284 - [۹۵۴/۱] نستعلیق نخته، (در برخی صفحات خط گونه‌ای دیگر)، **انجام افتاده**، حس اوراق سر دوگونه است، عناوین شنگرف، ۳۲۰ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۶×۲۴/۵

285 - [۹۵۴/۲] نستعلیق، ۱۱۰۳ ه، آغاز برابر با نمونه، **انجام افتاده**، عناوین شنگرف، ۳۴۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۶×۲۱

286 - [۹۵۴/۳] نستعلیق نخته (خط در برخی صفحات دوگانه)، عبدالرحمن بن شیخ لطف الله از مصرفات ابراهیم‌آباد، سال ۲۱ جلوس محمد شاه ۱۰۱۹ ه، ۱۰٪ کرم خورده، آغاز برابر نمونه، ۵۵۰ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۶×۲۱

287 - [۹۵۴/۴] نستعلیق (در برخی صفحات خط دوگانگی)، ۱۱۲۲ ه، ۲۵۶ ص، ۱۳ س، اندازه. ۱۲×۲۰/۵.

آغاز: بعد از حمد بسیار مر جبار واحد القهاری را که تمامی روی زمین را کرسی به‌کرسی.

[۲۵۸]

● نامهٔ محمد شاه به شاه ایران

عنوانی که آمده، به دست نسخه شناسان انجمن ترقی اردو - دهلی‌نو صورت گرفته است. در این نامه

بخش بیست و دوم

داستانها

[۲۶۴]

● بهار دانش

از **عنایت الله کنبوه لاهوری** (برهانپور ۱۰۱۷-۱۰۸۲ ه/۱۶۰۸-۱۶۷۱ م). افسانهٔ هندی کهن است از رواست‌های برهمنان در معاشقهٔ، «جهاندار سلطان» و «مهر پرور» و «بهرور بانو».

آغاز فانحهٔ کتاب مسطاب آفرینش و پیرایهٔ صحیفهٔ دانش و بنش...

(ن.ک. منشرک ۶: ۱۰۰۷، نسخه‌ها ۵: ۳۵۳۳، موزه: ۶۷۱، گنج ۳: ۱۳۲۰، بانکی‌پور ۸: ۱۸۲، ندوه: ۴۸۸، سالار ۳: ۱۸، کرزن ۶: ۱۰۶، بنارس: ۱۲، فیروز: ۲۲۰).

297 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۹] نستعلیق، صالح محمد، ۱۲۵۸ ه، عناوین شنگرف، ۷۱۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۲×۲۳

298 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱۰] نستعلق، صالح محمد، ۱۲۵۸ ه، آغاز برابر نمونه، عناوین شنگرف، ۵۶۰ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۵×۲۶

[۲۶۵]

● جامع پیکر

از **زیب بیگم، دختر حسن بیگ فرزند محمد بیگ خاکی**. داستانی است که در دربار شهاب‌الدّین محمد شاه ثانی (۱۰۳۷-۱۰۶۸ ه) گفته و به او در سال (۱۰۴۲ ه) تقدیم شده است. با نثر روان و به نظم آمیخته. داستان از اینجا آغاز می‌گردد که پادشاهی در دیار خرمیه سه فرزند برومند داشت که از قضا مادر هر سه فرزند در می‌گذرد. پادشاه عاشق دختری می‌شود و آن را به نکاح خود در می‌آورد. پس از مدتی، خداوند به آنها فرزندی می‌دهد. پادشاه مهر در گرو فرزند و مادرش می‌بندد و سه شاهزادهٔ برومند را فراموش می‌کند

آغاز. تحفهٔ حمد بی‌قیاس و هدیهٔ شکر و سپاس مر خداوندی را که سرادقات بزرگی و شوکت از

۱۰۹۹ ه‍/۱۶۷۹ یا ۱۶۸۳ یا ۱۶۸۷ م). در فن انشا نویسی در یک «مقدمه» و دو «دفتر» نگاشته است.

آغاز: منشی حکمت کاملهٔ ابزدی، چون به ارادت ازلی، به انشای صحیفهٔ شریفه...

(ن.ک. متسرک ۵: ۲۱۹، بانکی‌پور ۹: ۱۰۶، سالار ۳: ۱۷، گنج ۳: ۱۶-۱۲۱۵).

293 - [۹۵۴/۳۱] نستعلیق حوانا، ۱۲۲۰ ه‍، عناوین و نشانها شنگرف، ۵۳۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۳×۱۳/۵.

294 - [۹۵۴/۳۲] ستعلیق بحته و زیبا، آغاز برابر نمونه، عناوین و نشانها شنگرف، ۵۱۶ ص، ۱۶ س، اندازه: ۲۴×۱۲

[۲۶۲]

● **نوادرالمجامع**

از **مهتاب رای پندت، متخلص به «مسکین»** شاگرد پندت **لچهمی رام دهلوی** (زنده ۱۲۲۴ ه‍). در فن انشاء و مراسلات در چهار «فصل» آمیخته به نظم.

آغاز. شکر فشانی طوطی رنگین بال و شیرین مقال زبان به دمسازی ثنای عالم نوازی است که سخنداناد..

(ن ک. بانکی‌پور ۹ ۱۲۴)

295 - [۹۵۴/۸] نستعلیق شکسته، عناوین و نشانها شنگرف، ۳۴۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۳/۵

[۲۶۳]

● **وصیت‌نامهٔ شیخ حمزه** (عربی ـ فارسی)

از **شیخ حمزه** در پیرامون چگونگی وصیت‌نامهٔ مؤلف دور میزند. مؤلف در خواب حضرت پیامبر (ص) را می‌بیند و ایشان او را وصیتهایی می‌کنند. پس از بیدار شدن، این وصایا را به رشتهٔ تحریر در می‌آورد

آغاز هده الوصیه ارسلها الشیخ حمزه خادم حجره النبویه ـ علیه الصلوة والسلام. بسم الله الرحمن الرحیم .(گفت شیخ حمزه، خادم حجرهٔ نبی) .

296 - [م ۲۹۷۶۳/۲] نسخ و شکستهٔ ناخوانا، ۱۳ ص، ۱۴ س، اندازه: ۲۲×۱۲.

❊

302 – [م ۸۹۱۶۵۵۱/۱] سنعلیق پخته، ۶ ص، ۷ س (مورّب)، اندازه: ۲۴/۵×۱۷.

[۲۶۹]

● حکایت

از **ناشناس**. حکایت پادشاهی است که او را مال و مکنت بسیار است، اما فرزند ندارد. با جوان درویشی برخورد می‌کند و ماجرا را می‌گوید. جوان درویش او را دوانبه می‌دهد که به زنان خود بخوراند. ماجرای انبه خوردن زنان، آغاز داستان است.

آغاز: یک پادشاه بود، بسیار ملک و دولت داشت و در خانه دو زن بود بسیار خوبرو و پاکیزه...

303 – [م ۵۵۵/۱۱] نستعلیق هندی، ۱۲ ص، ۱۸ س، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، اندازه: ۲۱×۹/۵.

[۲۷۰]

● حکایت

از **ناشناس**. حکایتی است پندآمیز حضرت عیسی (ع) جمجمه‌ای را در راه می‌بیند و از خداوند درخواست می‌کند که به آن صحبت کند و خداوند درخواست را می‌پذیرد و جمجمه حکایت و زندگانی خود را بیان می‌کند.

آغاز: قصّهٔ سلطان جمجمه پادشاه، چنین آورده‌اند که در ملک شام شامات، پادشاهی بود که در عهد مهتر عیسی علیه السلام

(ر ک مشترک ۸ ۱۴۷۱)

304 – [م ۵۵۵/۱۱] نستعلیق هندی، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، ۹ ص، ۱۹ س، اندازه: ۲۱×۹/۵.

[۲۷۱]

● حکایت دزد و قاضی

از **ناشناس** حکایتی است بدین قرار که قاضی در شبی از شبها حدیث «النوم اخ الموت و احببت الی الصلوه فی الجناب والبساتین» را می‌خواند، و از اینرو، نیمهٔ شب به طرف بستان می‌رود تا نمازگذارد که گرفتار دزدی می‌گردد، و حکایت آغاز می‌شود.

آغاز: راویان اخبار و ناقلان آثار چنین روایت کرده‌اند، در زمان هارون الرشید در شهر بغداد...

(ر ک: مشترک ۶: ۱۱۵۴، گنج ۳: ۶–۱۳۵۵، ندوه: ۴۹۱).

305 – [۵۵۵/۱۱] نستعلیق شکسته، ۹ ص، ۱۵ س، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ ه، اندازه: ۲۱×۹/۵.

اندازه. راوی حکایت و ناقل این روایت...

299 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱۳] نستعلیق خوش، ۱۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، ۶۳۶ ص، ۲۳ س، اندازه: ۲۱×۳۴

[۲۶۶]

● جوامع الحکایات ولوامع الروایات

از: **سدیدالدّین محمد بن محیی عوفی بخارایی** از دانشمندان سدهٔ هفتم هجری. داستان‌های تاریخی است که بنام سلطان شمس‌الدّین التتمش به سال ۶۲۵ هـ ساخته در چهار «جلد»، هر جلد بیست و پنج «باب».

آغاز: ..باید شناخت که سر علوم معرفت آفریدگار است. تعالی و تقدّس که به خلعت خلقت در سر موجودات علوی و سفلی..

(ن.ک: مشترک ۶: ۹۳۰، بانکی‌پور ۸: ۱۷۱، سالار ۳: ۸۰۳، کرزن: ۱۰۴).

300 - [۹۵۶/۳] نستعلیق زیبا و پخته، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۱۰۶ ص، ۲۵ س، اندازه: ۱۶×۲۷/۵

[۲۶۷]

● حسن و عشق

از: **نعمت خان، متخلص به عالی** (م. ۱۱۲۲ هـ/۱۷۱۰م). دربارهٔ حسن و عشق، جسم و جان، بگونهٔ داستان با سربندهای «القصه» به نثر و نظم آمیخته.

آغاز حدیث عشق شد زیب بیانم/چو شمع افتاد آتش بر زبانم...

(ن.ک: مشترک ۵: ۲۵۷، نسخه‌ها ۵: ۳۶۷۷، ذریعه ۷: ۱۷، ایوانف ۲: ۱۴، بانکی‌پور ۱۱: ۱۲۹ و ۱۷: ۴۲، حبیب: ۱۹۵، سالار ۳: ۱۰۲، کرزن: ۱۳۱، ندوه: ۷۸۹).

301 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱۱] شکسته، پندت شنکر ناتهه، ۱۲۴۴ هـ، ۳۴ ص، ۹ س، اندازه ۱۱×۱۸.

[۲۶۸]

● حکایات لطیفهٔ منظوم

از: **ناشناس**. حکایاتی است لطیف و پندآمیز که بر قالب مثنوی سروده شده است.

آغاز: بزرگی داشت یکی تازه باغ/لاله درخشنده در او چون چراغ...

308 - [م $\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۲۳}$] نستعلیق، سده‌های ۱۲ و ۱۳ هـ، **انجام افتاده**، عناوین شنگرف، ۵۰ ص، ۱۶ س، اندازه: ۱۱×۱۸

[۲۷۵]

● داستان صدلین‌نامه

از: **ناشناس**. نام این کتاب را کتابشناسان انجمن ترقی اردو، داستان امیر حمزه گذاشته‌اند که تنها بخشی از داستان امیر حمزه در این کتاب است. شخصیتهای اصلی داستان ایرج و نورالدهرانـد و موضوع داستان پهلوانی و جنگاوری است.

آغاز: ...داستان ایرج و نورالدهر، اما در محلی که ایرح و نورالدهر پی زرقان جنّی...

309 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۱۲}$] سنعلیق، **آغاز و انجام افتاده**، ۲۰٪ کرم خوردگی، عناوین شنگرف، ۱۵۴ ص، ۱۹ س، اندازه: ۱۵×۲۸/۵.

[۲۷۶]

● رکمنی سینور

ار: **ناشناس** که از سکنه باکایور برگنه انتور بود. به‌گفتهٔ وی، ایکو جاردن، زبدهٔ مؤحدان آن را به زبان هندی نوشته، و وی به فارسی برگردان کرده است. سال نگارش آن ۱۱۴۹ هـ در دربار ناصرالدّین محمد (جهان‌آباد) است. قصه‌ای است حماسی ـ عشقی دربارهٔ «رکمنی» و «کرشن» دو نام اصلی داستان که پس از مصائب زیاد، این دو دلداده به عقد هم در می‌آیند.

آغاز: پرتو انوار بی‌چون، تاب آفتاب بی‌نمون، یعنی سری کرشن که وجود فیض آموزش، سایهٔ فرق...

310 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۲۲}$] سنعلیق، سدهٔ ۱۲ هـ، ۱۰٪ ازبین رفته، ۷۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

[۲۷۷]

● سیف الملوک

از: **ناشناس**. داستان صفوان پادشاه مصر است که در هفتاد سالگی با دختر پادشاه خراسان ازدواج می‌کند و در نتیجه ازدواج آنها پسری زاده می‌شود به نام سیف‌الملوک که برای او ماجراهایی پیش می‌آید.

آغاز: راویان اخبار و ناقلان آثار چنین روایت آورده‌اند که در مصر پادشاهی بودنام صفوان ملک و حشم و خدم‌بسیار داشت. .

[۲۷۲]

● حکایت سبز پری

ار. **ناشناس**. حکایت چنین آغاز می‌شود؛ چهار شاهزاده به عزم شکار به منطقه‌ای ممنوعه می‌روند. در آنجا چهار پری را می‌بینند که گرفتار دیوی به نام مایان هستند. و این دیو قصد هلاکت شهزادهٔ کوچک را دارد. با گریهٔ یکی از پریان به نام سبز پری شاهزادهٔ کوچک از مرگ نجات پیدا می‌کند، سپس آنها با تدبیر ورأی سبز پری، مایان را به هلاکت می‌رسانند.

آغاز. آورده‌اند که در شهر سنکل دیب، پادشاهی بود عالی تبار و صاحب عدل و انصاف که شهرهٔ مصفی او به اوج...

306 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۴] نستعلیق، ۱۲۶۴ هـ، ۳۰ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۳.

[۲۷۳]

● حکایت غزای محمد حنفیه

از **ناشناس**. حکایتی است پهلوانی، و بدین قرار که، چون محمد حنفیه به سن رشادت رسید، به نزد حضرت امیر (ع) آمده و از ایشان اجازه شکار خواست و ایشان نیز اجازه فرمودند. پهلوان داستان راهی شکار می‌شود و با دیو سفید روبرو می‌شود و داستان آغاز می‌گردد.

آغاز: راویان اخبار و ناقلان آثار، دانندگان داستان روایت می‌کنند که محمد حنفیه چون سن شریفش به نورده ساله رسید، در شجاعت بی‌نظیر بود

(ر ک منزوی ۶. ۱۰۸۵، موزه: ۶۷۷)

307 - [م ۰۰۰/۱۱] نستعلیق هندی، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ هـ، ۱۸ ص، ۱۲ س، اندازه. ۹/۵×۲۱

[۲۷۴]

● حکایت ناسکیت بی

از **روپ نراین کهتری**. (زنده در ۱۱۱۹ هـ/۷-۱۷۰۸ م). حکایت و افسانه‌ای است روحانی که وی آن را از سانسکریت به فارسی برگردانده است نویسنده اهل مضافات دارالسلطنه لاهور بوده است. شخصیت این افسانه ناسکیت بی است که به طرز خارق العاده‌ای زاده می‌شود و در همان آوان نوزادی سخن می‌گوید و به تعلیم عفابدی دست می‌زند. داستان در سه «فصل» به تحریر در آمده است.

آغاز حمد و ستایشی که چون کرم عام و فضل نام آفریدگار بی‌همال از احاطهٔ حصر و شمار بیرون باشد...

عاشقی و سختیهای دو دلداده، یکی شهزادهٔ ختن به نام «شهرخ» و دیگری پادشاه جن به نام «مهرخ» است.

آغاز: ...گوش از غیبت اعبار تهی کرده، شنو از من آشفتهٔ سودازده این قصّهٔ شیرین و لطیف و خوش و موزون و دلاویز که در ملک ختن...

(ن.ک: مشترک ۶: ۱۱۶۵).

314 - [م $\frac{۸۹۱۶۵۵۱}{۱}$] سعلیق خوش، **آغاز افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۲۲ ص، ۲۵ س، اندازه: ۲۴/۵×۱۷

[۲۸۱]

● **قصّهٔ چهار درویش**

مسوب به **امیر خسرو دهلوی** (م. ۷۲۵هـ/۱۳۲۵م). داسانی است دل انگبز از سلطان روم به نام «آزاد بحت» و پسرش «بحبار» و چهار درویش جهانگرد و جهان دیده که در یکجا گرد آمده هر یک سرگذشت خود را بازگو می‌کند

آغاز: اما بعد، راویان احبار و ناقلان آثار و طوطیان شکر شکن... در زمان قدیم پادشاهی بود موسوم به آزاد بخت...

(ن ک: مشترک ۶: ۹۹۸، گنج ۳: ۱۳۳۱، نسخه‌ها ۵: ۳۶۷۲).

315 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{}$] سعلیق، اندکی کرم خورده، **انجام افتاده**، ۱۴۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۶×۲۲

316 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷^{۳}}{۲ و ۴}$] سعلیق، ۱۲۶۴ هـ، آغاز برابر نمونه، عناوین شنگرف، ۱۹۴ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۴×۲۳

[۲۸۲]

● **قصّهٔ حاتم طایی**

از: **ناشناس**. داستان حاتم طایی و حکایت بذل و بخششها و مردانگی‌های اوست. نثر قصه روان و ساده است.

آغاز: سپاس بی‌قیاس مر پروردگار را جلّ شانه... راویان اخبار و ناقلان اسمار چنین روایت می‌کنند در بیان تولد حاتم بن طی..

(ن.ک: مشترک ۶: ۱۰۸۸، گنج ۳: ۱۳۳۳، کرزن: ۱۰۸).

(ن.ک: متسترک ۶: ۱۱۶۱).

311 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۸}$] ستعلیق، **انجام افتاده**، ۱۶۲ ص، ۲۹ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۰.

[۲۷۸]

● سیف الملوک

از: **ناشناس.** داستانی است بدین قرار. عاصم پادشاه مصر را فرزند نمی‌شد. به سفارش ستاره شناسان پیشگویان، دختر پادشاه یمن را خواستگاری کرد و پادشاه یمن دخترش را به عقد او درآورد، پس از چندی پسری‌زاده شد به نام سیف‌الملوک.

آغاز: چنین گویند که در زمان حضرت سلیمان پیغمبر علیه السلام پادشاهی بود در مصر که نام او عاصم بود...

(ن.ک: متسترک ۶: ۱۱۶۱، گنج ۳: ۱۳۶۷، نسخه‌ها ۵. ۳۷۲۴).

312 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۷}$] ستعلیق، محمد نعیم ولد محمد حفیظ، سدهٔ ۱۲ و ۱۳ هجری، ۱۰۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱×۲۲

[۲۷۹]

● فصاحت بیان

از **ناشناس** نام اصلی حکایت راجه بوده که نویسنده، آن را از زبان هندی به فارسی برگردان کرده است. پادشاهی در شهر راحه، پسری داشت بسیا زیبا، دانا و دلیر که روزی به عزم شکار با پسر وزیر صحرا می‌روند و پیری، آنها را با سرزمینی آشنا می‌کند که در آنجا دخترانی هستند درحور شما. پسر پادشاه و وزیر به سوی آنجا می‌روند و خود را به خانهٔ دختران می‌رسانند.

آغاز: بعد سپاس بی‌قیاس، قادری که به ید قدرت خویش گوناگون عالم از پردهٔ... راویان این اخبار و حاکیان این افکار..

313 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۲۴}$] ستعلیق شکسته خوش، سده‌های ۱۲ و ۱۳ ه، **انجام افتاده**، ۱۲ ص، ۲۰ س، اندازه ۱۶×۲۶

[۲۸۰]

● قصه

از. **ناشناس.** داستانی است در بحر طویل بر وزن «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» که دربارهٔ عشق و

و پس از این که به سن رشد و بلوغ می‌رسد به همراه دوستان خود به شکار می‌رود و سپس با حوادث گوناگون دیگر رو به رو می‌شود.

آغاز: قصه پردازان عرایب آثار و داستان طرازان نوابغ روزگار که نخلبندان گلشن دانش و بینش و چهره پیرایان بدایع کارخانهٔ آفرینش‌اند ..

(ن. ک: نسخه‌ها ۵: ۳۷۳۶).

320 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۲۹}$] نستعلیق، ۱۲۳۵ هـ، ۱۰٪ کرم خورده، ۲۰۲ ص، ۱۵ س، اندازه: ۲۱/۵×۱۳/۵.

● **لطایف الظرایف ← لطایف الطوایف**

[۲۸۶]

● **لطایف الطوایف:** لطایف الظرایف

از: **علی بن حسین واعظ**، متخلص به **صفی کاشفی بیهقی** (م: ۹۳۹ هـ/۳-۱۵۳۲ م). حکایت‌ها و طرایف را برای ندیمان در سال ۹۳۹ هـ، در ۱۴ «باب» به نام **سلطان محمد نصیرالدوله** پادشاه گرجستان نوشته است. این اثر به‌کوشش آقای گلچین معانی چاپ شده است.

آغاز: بعد از ادای لطایف حمدات الهی و وظایف صلوات حضرت رسالت...

(ن. ک: نسخه‌ها ۵: ۳۶۱۹، موره: ۶۷۶، مشترک ۶: ۹۷۹، بانکی‌پور ۸: ۱۷۵، سالار ۳: ۱۳، ۸: ۱۹۷، فرور: ۲۳۰، ندوه: ۵۰۹)

321 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۵}$] نستعلیق خوش، ۱۲۶۶ هـ، ۱۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، ۳۲۰ ص، ۱۷ س، اندازه: ۲۲/۵×۱۴/۵.

322 - [$\frac{۸۹۱۶۵۵۲۷}{۶}$] نستعلیق، آغاز برابر نمونه، **انجام افتاده**، عناوین شنگرف، ۴۲۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۱×۱۹

[۲۸۷]

● **مجموعهٔ حکایات**

از: **ناشناس**. مجموعهٔ حکایتهایی است از خرد، عقل و درایت پادشاهان و قاضیان. این اثر نثر ساده و روان دارد و دارای ۷۲ حکایت است.

آغاز: دو زن برای طفلی منازعت می‌کردند و گواه نداشتند. هر دو پیش قاضی رفتند و انصاف خواستند، قاضی جلاد را طلبید و فرمود: این طفل را دو پاره کن...

317 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۲۷] سنعلیق شکسته، بیله لچهمی نراین، ۱۲۱۶ ه، عناوین شنگرف، ۳۰۰ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۰/۵×۱۸.

[۲۸۳]

● **قصّهٔ رام و سیتا**

از: **ملا سعدالله مسیح پانی‌پتی، معروف به ملا مسیحا** (از سدهٔ یازدهم هجری). به روزگار جهانگیر (۱۰۱۴–۱۰۳۷ ه) داسانی است منظوم در قالب مثنوی دارای، ارزش ادبی در حدیث «رام و سیتا».

آغاز: خداوند از جام عشق کن مست/که از مستی فشانم بر جهان دست...

(ن. ک: مشترک ۴: ۲۱۵۵، نسخه‌ها ۴: ۲۸۲۳، مشار ۲: ۲۴۳۵).

318 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۳۰] ستعلیق خوش، نهامه بهوانی پرشاد، ۱۲۵۳ ه، عناوین شنگرف، ۴۲۸ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۴×۲۲.

[۲۸۴]

● **کارنامهٔ عشق**

از: **آنند رام، سیالکوتی لاهوری**، متخلص به **مخلص** (م: ۱۱۶۴ ه/۱۷۵۱ م). داستان پادشاه چین است که فرزند ندارد و از غم بی‌فرزندی تخت و تاج را رها کرده و به صحرا روی می‌آورد. شبی ار شبها ماجرا را برای طوطی بیان می‌کند و طوطی نشان دختری را در شهر «چگل» می‌دهد که درزیبایی نظیر ندارد. پادشاه دختر را یافته و با او ازدواج می‌کند و از آن دارای فرزندی به نام «گوهر» می‌شود...

آغاز: گل گل شگفتگی چمن بیان و طراوت گلبرگ زبان... میر سامان خیال که متوجه عرض جواهر خانهٔ کمال است...

(ن. ک: مشترک ۶: ۱۰۴۸، بانکی‌پور ۹: ۱۱۳۰).

319 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۲۱] نسعلیق خوش، ۱۲۳۶ ه، ۹۸ ص، ۲۳ س، اندازه. ۱۶×۲۷/۵، عناوین شنگرف

[۲۸۵]

● **کامروپ و کام لتا**

از: **ناشناس**. قصه‌ای است عشقی از کامروپ پسر پادشاه یکی از شهرهای هندوستان و کام لتا. قصه چنین آغاز می‌شود: پادشاه هند در غم بی‌فرزندی بسر می‌برد که مژدهٔ فرزند دار شدن را به او می‌دهند. پس از چندی، آثار حمل در یکی از زنان حرمسرای او نمودار می‌شود. مدّتی بعد، پسری زاده می‌شود،

بخش بیست و سوم

جُنگ

[۲۹۱]

● **جُنگ (نظم، نثر)**

از: **ناشناس.** این جُنگ از مجموعهٔ نظم و نثر (فارسی، اردو) تشکیل شده و بسیار آشفته، نابسامان و در هم است از غزل، مرثیه، ترجیع بند تا حکایت و نسخه نویسی ادویه جات وغیره در آن یافت می‌شود.

آغاز: ای در ورای پرده اندیشه جای تو /و اندر ورای پرده نبینم ورای تو...

327 - [° ° ° / ۹] خطوط پراکنده و ناخوانا، ۳۶۲ ص، سطر پراگنده، اندازه: ۱۱/۵×۱۸.

[۲۹۲]

● **جُنگ (نظم، نثر)**

از **ناشناس.** این جُنگ مجموعه‌ای است به نظم و نثر فارسی به قرار زیر: ۱- رساله‌ای است که به نجوم و ساعات سعد و نحس می‌پردازد. ۲- رساله‌ای است که دربارهٔ دانشهای گوناگون از قبیل. ادب، نحو و صرف، نجوم، طب، عروض و قافیه، حکمت، زبانشناسی و دبیری و انشاء. ۳- باغ الحمی. رساله‌ای است کوتاه از امیر مفتون، به سال ۱۱۴۷ ه که در پیرامون بحور عروضی، خاصه بحر متلّون صحبت می‌کند، در پایان آن تاریخ ولادت فرزند آصف جاه را در قالب قطعه سروده است. ۴- ترکیب بند معروف و حشی با فقی، دوستان شرح پریشانی من گوش کنید/... ۵- مخمس در منقبت شاه مردان، حضرت علی (ع). وی استادان خود را به تعظیم یادکرده و تحت عناوینی چون: عرایض، مفاوضات، اشتیاق، اظهار هجران و.. در این باره توضیح می‌دهد. ۸-ابیات مکتوبی ناشناس. این بخش نیز چون بخش پیشین، پیرامون هجران، وصل و ملاقات و عفو تقصیرات و .. است. ۹- نعت و وصف اندام. ناشناس. رساله‌ای است کوتاه، پیرامون اعضای نگار، چون: زلف و کاکل، ابرو، پیشانی، رخسار، چشم و... ۱۰- بحر طویل. ناشناس. ۱۱- منتخب قصص الانبیاء. ناشناس. در آغاز آن از بزرگان اصحاب حضرت رسول (ص) سخن می‌گوید و پس از آن گریزی به اصل مطلب می‌زند. الف) خلقت مرتبهٔ

323 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۲۶] نستعلیق، سادهٔ‌های ۱۲ و ۱۳ ه، عناوین شنگرف، ۵۴ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۵×۲۰

[۲۸۸]

● مرغوب القلوب

از: **فقیرالدین** که دارای ۱۵۵ حکایت است و در سال ۱۲۳۵ هجری از کتب تاریخی جمع آوری سده است.

آغاز: چون کنم توصف حلاّق معین /گفت لا احصی امام المرسلین... پس از این التماس بنده فقیرالدّین به‌گوش رغبت شنیدی، و عرض این کمنرین نیاز قرین به سمع و...

324 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۱] نستعلیق شکسته، ۲۰٪ کرم خورده، عناوین شنگرف، ۱۰۹ ص، ۱۴ س، اندازه: ۱۲×۲۲

[۲۸۹]

● نوبهار عشق

از: **قاضی عبدالصمد**، متخلص به **فدا** که در سال ۱۲۰۲ ه نگاشته است. به علت کرم خوردگی بسیار، گزارشی بدست نیامد داستانی است عشقی و ماجراهایی که برای «نو بهار» و «گلبدن» رخ می‌دهد.

آغاز: ...کشید آنصورتی از کلک تقدیر /که از صورتگران ناید بتحریر...

325 - [۸۹۱۶۵۵۱۴/۱۴] نستعلیق، **آغاز افتاده**، ۶۰٪ کرم خورده، ۱۲۰ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۰×۱۸.

[۲۹۰]

● هنگامهٔ عشق

از **آنند رام**، متخلص به «**مخلص**» (م: ۱۱۶۴ ه/۱۷۵۱ م) افسانهٔ عشقی «کنور سندر سین کرناتکی» و «رانی چند» است که نگارنده آن را از کتاب «پدماوت» ملک محمد جایسی از هندی به فارسی برگردانده است.

آغاز: اما بعد، بر خداوندان محب و شوق و صاحبان و جد و ذوق پوشیده مباد...

(ن.ک: مشترک ۴: ۲۱۹۹، بانکی‌پور ۹. ۱۱۲).

326 - [۸۹۱۶۵۵۲۷/۳۰] نستعلیق خوش، ۱۲۳۶ ه، عناوین شنگرف، ۹۸ ص، ۲۳ س، اندازه: ۱۶×۲۷/۵.

❊

بخش بیست و چهارم

تاریخ و جغرافیا

[۲۹۳]

● **آیینهٔ بخت**

از: **بختاور خان** (م: ۱۰۹۶ ه/۱۶۸۵ م). نسخه شناسان انجمن ترقی اردو ـ دهلی‌نو. نام کتاب را آیینهٔ بخت و مؤلف را بختاور خان دانسته‌اند، ولی نام مؤلف و کتاب در هیچ جای نسخه یافت نشد. در فهرست مشترک ۱۰ ۱۲۴ از شیخ محمد بقا سهارنپوری دانسته شده است. تاریخ نگارش اثر در دورهٔ عالمگیری است از ملوک بنگاله تا ملوک کشمیر که به‌گفتهٔ مؤلف، ۱۶ تن هستند.

آغاز. نمایش پنجم (در ذکر ملوک بنگاله): سلطان فخرالدّین که ملازم خدمت قدر خان حاکم بلاد سطور بود...

329 - [$\frac{۹۵۴}{۳۳}$] نستعلیق شکسته، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۵۶ ص، ۲۶ س، اندازه ۲۰×۳۱

● **اسماعیل‌نامه ← شهنشاه‌نامه**

[۲۹۴]

● **اصل و نسب افغانان**

از: **ناشناس**. در این کتاب از اصل و نسب افغانان سخن رفته و از منابعی چون «مجمع‌الانساب» خان جهان لودی و «تاریخ فرشته» استفاده شده است. افغانان درین کتاب به سه دسته بخش شده‌اند که از اولاد غرغشت، سربن و شیخ بطن می‌باشند.

آغاز: اصل و نسب افغانان و شعبهای ایشان منقول از کتابی در لندن از کتبخانهٔ سلاطین بابر به دهلی به اتفاقات به دست سر پارس روس بوننن افتاده بود...

330 - [$\frac{۹۵۵}{۴}$] نستعلیق، ۱۲۲۰ ه، ۴۱ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۴/۵×۱۹.

جهان اول؛ ب) خلقت حضرت عزرائیل؛ ج) آفرینش قابیل و هابیل و نافرمانی آنها؛ د) قصّهٔ شیث (ع) و...؛ ه) قصّهٔ خاتم الانبیا محمد مصطفی (ص)؛ و) حقیقت معراج و آمدن جبرئیل (ع) در خانهٔ ام هانی؛ ز) قصّهٔ اصحاب کهف در عهد دقیانوس؛ ۱۲- عبادت محمد فاضل مصنف، دربارهٔ انشا و دبیری است، و تنها دو صفحه از آن موجود است.

328 - [ــٌٌٌــ/۱۰] نستعلق شکسته، **انجام افتاده**، ۴۸۲ ص، سطر پراکنده، اندازه: ۲۱×۱۰/۵.

*

آغاز: نیایش خالقی را سزاست که زبان محمدت مطالب را از کلمات رنگین کسوت طاووس...

(ن.ک: مشترک ۱۰: ۱۷۲، نسخه‌ها ۶: ۴۳۶۱، سالار ۱: ۲۱۶، فیروز: ۸۸، موزه: ۷۳۳).

333 - [$\frac{955}{2}$] نستعلیق شکسته، مظفر علی، پنجم شهر شوال ۱۲۶۵ ه‍، ۱۹۶ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۶×۲۸/۵

● **تاریخ عادلشاهیه ← کتاب علی عادلشاه**

[۲۹۸]

● **تاریخ عالم آرای عباسی**

ار. **اسکندر بیگ ترکمان منشی** (۹۶۸-۱۰۴۳ ه‍)، منشی شاه عباس یکم (۹۹۶-۱۰۳۸ ه‍). تاریخ صفویان است در سه جلد. نسخهٔ حاضر شامل جلد اول ناریخ عالم آرای عباسی است.

آغاز: چون نثر محامد کبریایی الهی که بیرون از دایرهٔ عقول و اوهام است...

(ن.ک. مشترک ۱۰: ۱۷۰، نسخه‌ها ۶: ۴۳۵۵، ذریعه ۳. ۲۶۳، آزاد ۱: ۵۰، ایوانف ۲: ۲، کرزن: ۱۱، بانکی‌پور ۶: ۱۷۸، سالار ۱: ۲۰۰).

334 - [$\frac{955}{1}$] نستعلیق، ۱۲۲۳ ه‍ (به حسب فرمایش عربری در موضع بکهان)، ۹۳۲ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۹/۵×۳۰/۵.

● **تاریخ قطب شاهی ← مختصری از تواریخ قطب شاهی**

[۲۹۹]

● **تواریخ سر جان ملکم**

ار **عبدالرزاق بن عبدالنبی**، متوطن ابلعرب. در باب فتوحات سرجان ملکم بهادر (در سنهٔ ۱۸۱۷ م/ ۱۲۳۲ ه‍) در دکن و هزیمت دادن دشمنان، و شرح حال شهر، آبادی نرمل و قلعهٔ آن، به رشتهٔ تحریر درآمده است.

آغاز: حمدله... بعدهٔ بر ضمیر منیر صدر نشینان چار بالش عزّ و جلال و قدرت دستگاه ارباب فضل...

335 - [$\frac{954}{12}$] نستعلیق، امام‌الدّین ولد شی بازید، یکشنبه محرّم الحرام ۱۲۶۶ هجری قمری، عناوین شنگرف، ۲۴۱ ص، ۱۱ س، اندازه. ۱۴/۵×۲۰/۵.

[۳۰۰]

● **جام جم**

از: **سید احمد خان بن میر متقی خان آزاد، معروف به سر سیّد احمد خان** (م: ۱۳۱۵ ه‍/۱۸۹۸ م).

[۲۹۵]

● **انشای ریاض الانبساط**

از: **خورم**، معروف به سروپ رام که در وصف نزهت‌آباد، عرف بلدهٔ نارنول نگاشته است. در چهار «فصل». ۱- در نعریف آبادی و شهر و بازار؛ ۲- در تعریف باغستان و جشنها؛ ۳- در نعریف سرود و حسن و عشق و قصّهٔ نادر بانو طوایف و عشق طالب صادق؛ ۴- در تعریف تذکرة الاحّبا؛

آغاز: آغاز سخن به نام ایرد جهان آفرین که چار زار قالب انسان را از متاع لا انتهای عناصر رونق حباب بخشید...

331 - [$\frac{۹۵۴}{۱۱}$] نستعلیق پخته و خوانا، یازدهم شوال ۱۰۳۲ ه، به خامهٔ نگارنده، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۴۶ ص، ۱۳ س، اندازه: ۱۱×۱۸/۵

● **تاریخ احمد شاه ← تاریخ احمد شاه درانی**

[۲۹۶]

● **تاریخ احمد شاه درانی**: تاریخ احمد شاه

از. **منشی محمد عبدالکریم علوی** که تا ۱۲۶۵ ه/۱۸۴۹ م زنده بوده و بیش از ۱۲۹۲ ه درگذشته است در باب وقایع روزگار احمد شاه درانی (م ۱۱۸۷ ه/۱۷۷۳ م) و پسرانش، تیمور شاه و زمان شاه می‌باشد.

آغاز علم افرازی و بر قلم به میدان تحریر محمدت قهرمانی که جنود افکار اولی الابصار در حصار ادراک ماهیتش سپر افکنده...

(ر. ک: مشترک ۱۰: ۶۳۹).

332 - [$\frac{۹۵۵}{۸}$] نستعلیق، امیر بخش، سه شنبه ششم جمادی الاول ۱۲۷۰ ه، ۵۴ ص، ۲۵ س، اندازه: ۲۳/۵×۲۹

● **تاریخ جهانگشای نادری ← نادرنامه**

[۲۹۷]

● **تاریخ شاه عباس ثانی**: عباسنامه

از: **میرزا محمد طاهر وحید قزوینی** (م: ۱۱۱۲ ه/۱۶۰۴ م). بنام شاه عباس دوم (۱۰۵۲- ۱۰۷۷ ه) شامل حوادث ۲۲ سال از سلطنت وی است.

پرداخته است.

آغاز: بنور (بفتح موحده و تشدید نون) بلده‌ای است از توابع **سهرند** و...

340 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۹}$] نستعلیق خام، **آغاز و انجام افتاده**، عناوین و نشانها **شنگرف**، ۴ ص، ۲۷ س، اندازه: ۲۰/۵×۳۰/۵.

[۳۰۴]

● **رسالهٔ ناشناخته**

از **ناشناس**. رساله‌ای است پیرامون چند موضوع: ۱) مراتب نزول جبرئیل بر پیامبران(ع) تا حضرت پیامبر (ص)؛ ۲) تاریخ تولد **چهارده معصوم** (ع)؛ ۳) سال خلافت پیامبران تا حضرت رسول (ص).

آغاز: بدان که حضرت جبرئیل (ع) به حضرت آدم (ع) چهار مرتبه نازل شده، به شعیب (ع)... به نوح (ع) دوازده مرتبه

341 - [م $\frac{۲۹۷۶۷}{۴۹}$] نستعلیق خام، ۶ ص، ۱۰ س، اندازه: ۱۲/۵×۲۱.

[۳۰۵]

● **سیرالمتأخرین**

از **میر غلام منشی طباطبایی** (۱۱۴۰-۱۲۰۸ هـ) **بن میر هدایت علی خان** که احوال محمد شاه را در سه جلد نگاشته و نسخهٔ حاضر شامل جلد سوم است. این مجلد مربوط به، تاریخ آخرین شاهان تیموری هند است، از مرگ اورنگ‌زیب (۱۱۱۸ هـ) تا ۷۵ سال بعد از آن.

آغاز: حمدله .. اما بعد برای دانشوران مستخبر و متفحصان والاگهر مخفی نماند که فیض...

(ر.ک: مشترک ۱۰: ۶-۵۱۵، آزاد ۱: ۱۱۳، بانکی‌پور ۷: ۹۱؛ ۴-۹۳، سالار ۱: ۳۸۲، فیرور. ۷۷؛ ۸۰، کرزن: ۱۸، نسخه‌ها ۶: ۴۶۶۴)

342 - [$\frac{۹۵۴}{۲۹}$] نستعلیق، **انجام افتاده**، عناوین و نشانها شنگرف، ۵۶۴ ص، ۱۵ س، اندازه. ۱۳/۵×۲۱/۵.

● **شاهنامه ← شهنشاهنامه**

[۳۰۶]

● **شهنشاهنامه:** شاهنامه اسماعیل نامه

از **میر محمد قاسم فرزند میر سید گنابادی**، متخلص به «**قاسم**» و «**قاسمی**» زنده در سال (۹۵۰ هـ/۱۵۴۳ م). اثری تاریخی منظوم است در قالب مثنوی و در بحر متقارب که پیرامون فتوحات

تاریخ کوتاه ۳۴ تن از شاهان تیموری شبه قاره از امیر تیمور تا بهادر شاه.

آغاز: از آنجا که گل زمین، خیرالبقاع دهلی که پاره‌ای از آن وقت...

(ن. ک: مشترک ۱۰: ۵۷۴، نسخه‌ها ۶: ۴۶۳۹، مشار ۲: ۱۴۸۳، بانکی‌پور ۷: ۱۱۴).

336 - [۹۵۴/۵] نستعلیق، ۱۲۶۵ ه، مقدمه و خاتمه (متن به صورت جدول است)، ۳۴ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۸×۳۱

[۳۰۱]

● **خلاصة التواریخ**

از: **منشی سجان رای سنگهٔ بتالوی،** زنده در سال ۱۱۱۰ ه از منشیان روزگار اورنگ‌زیب. این اثر تاریخ هندوستان است، از عهد باستان تا مرگ اورنگ زیب، که پس از دو سال کار در آن، در چهلمین سال عالمگیری (۱۰۶۸-۱۱۱۸ ه) به سال ۱۱۰۷ ه به اتمام رسیده است و بعدها بر آن افزوده است. بخش گذشته را از ۲۷ کتاب بیرون کشیده و آنچه از روزگار خود اوست ارزشمند است.

آغاز: نقاش کارخانهٔ کاسات و مصور کارگاه مکنونات چون اقتضای آن بود که...

(ن. ک: مشترک ۱۰: ۶۰-۴۵۹، گنج ۴: ۲-۲۰۴۱، آزاد ۱: ۷۰، بانکی‌پور ۷: ۱۲، سالار ۱: ۳۳۹، کرزن: ۱۶، شفقه: ۹۱، ندوه. ۶۶۶)

337 - [۹۵۴/۷] نستعلیق شکسته، به خامهٔ نگارنده، آغاز برابر نمونه، عناوین و نشانها شنگرف، ۷۳۴ ص، ۱۷ س، اندازه ۱۴/۵×۲۲.

338 - [۹۵۴/۶] نستعلیق، لوجن رای کاهمه، ۱۲۱۴ ه، عناوین شنگرف، ۷۶۸ ص، ۱۶ س، اندازه. ۱۹×۲۵/۵

[۳۰۲]

● **رساله**

از **ناشناس** تاریخچه‌ای است از زندگانی ائمهٔ اطهار (ع).

آغاز: حمدله... یعنی همه حسن‌ها فانی شوند الاّ دریهٔ مصطفی (ص) تا انقراض عالم بماند و از این روشنتر چه باشد که از نسل حسین (ع)...

339 - [م ۰۰۰/۸] نستعلیق، سده‌های ۱۲ و ۱۳ ه، ۱۵ ص، س ۲۳، اندازه: ۳/۵×۷/۵.

[۳۰۳]

● **رسالهٔ فایده در بیان برخی الفاظ**

از: **ناشناس.** مؤلف، فرهنگی از مناطق، دهات و شهرها، به‌گونهٔ الفبایی گردآوری کرده و به توضیح آنها

[۳۰۹]

● **محاربهٔ کابل و قندهار**

از: **منشی محمد عبدالکریم علوی** که تا ۱۲۶۵ هجری زنده بوده و پیش از ۱۲۹۲ هجری درگذشته است. اثر مربوط به لسکرکشی انگلیسی‌ها به لاهور و کابل و قندهار است که بروزگار **شاه شجاع** (م: ۱۲۵۸ ه) روی داده است.

آغاز: پرچم گشایی الویه ظفر به نسایم محمدت قهرمان است که در معارک قدرتش آفتاب عالمتاب. .

(ن. ک: مشترک ۱۰: ۶۳۴ و ۶۳۸، مشار ۴: ۴۶۰۹، کرزن: ۲۲، موزه: ۷۴۱).

347 - [۹۵۵/۶] نستعلیق، مظفر علی هایوری، چهاردهم ماه رجب المرجب ۱۳۴۱ هجری برابر با بیستم ماه دسامبر ۱۸۹۶ م، گجرات، ۱۴۲ ص، ۱۷ س، اندازه: ۲۰×۳۱.

348 - [۹۵۵/۷] نستعلیق، امیر بخش ساکن علاقه کوتوال ایالت گجرات، روز چهار شنبه ۱۸۰۳ م (بر طبق نوشتهٔ مظفر علی محافظ دفتر فوجداری گجرات)، آغاز برابر نمونه، ۷۴ ص، ۲۵ س، اندازه. ۲۳×۲۹/۵

[۳۱۰]

● **مختصری از تواریخ قطب شاهی**: تاریخ قطب شاهی

از: **محمد قادر خان** بیدری متخلص به «**منشی**» (از نیمه‌ی سدهٔ سیزدهم ه). در فهرست مشترک ۱۰: ۵۵۶ به نام تاریخ فرخنده سیر آمده است. در سال ۱۲۴۹ ه این اثر به دستور نواب میر عباس علی خان ممتاز جنگ، پیرامون تاریخ و دستگاه سلطان قلی قطب شاه نگاشته شده است.

آغاز بعد از حمد خالق و درود نامحدود بر آن عاقبت محمود صلعم باد. هیچمدان عاصی پر معاصی. امیدوار شفاعت، محمد قادر خان المتخلص منشی...

(ن. ک: مشترک ۱۰: ۵۵۶، نسخه‌ها ۶: ۴۵۹۵).

349 - [۹۵۴/۳۰] نستعلیق، احتمالاً به خامهٔ نگارنده، سه شنبه نوزدهم ذیقعده ۱۲۶۱ ه، ۵۰ ص، ۱۳ س، اندازه. ۱۵×۲۲/۵

[۳۱۱]

● **نادرنامه**: تاریخ جهانگشای نادری

از: **میرزا مهدی خان منشی نوری استرآبادی** (زنده در ۱۱۶۰ ه) فرزند محمد نصیر، منشی نادر شاه

ابوالمظفر شاه اسمعیل بهادر خان سروده شده است.

آغاز: خداوند بی‌چون خدایی تراست/به اقلیم جان پادشاهی تراست...

(ن.ک: مشترک ۱۰: ۱۶۷، نسخه‌ها ۴: ۲۹۵۶ و ۶: ۴۳۴۰، ذریعه ۹: ۸۶۶، مشار ۳: ۳۱۷۳، سالار ۵: ۴۶، کرزن: ۱۸۹).

343 - [۹۵۵/۳] نستعلیق، عباث‌الدّین، پنجشنبه بیست و نهم صفر سنه .. (شاید ۱۰۳۲، ۱۱۳۲ یا ۱۲۳۲ ه) بلدهٔ کشمیر جنت نظیر، ۱۹۰ ص، ۱۱ س، اندازه: ۱۱/۵×۲۱/۵.

● **عباسنامه ← تاریخ شاه عباس ثانی**

[۳۰۷]

● **کتاب علی عادلشاه**: تاریخ عادلشاهیه

از: **نورالله فرزند قاضی سید علی محمد حسینی قادری** که مؤلف آن را به دستور علی عادلشاه دوم پادشاه دکن (۱۰۶۷-۱۰۸۳ ه) نگاشته و رویدادهای روزگار او را به تفصیل آورده است.

آغاز: ستایش خدای جان و تن آفرین و پادشاه ملک آسمان و زمین، منزّه و مبرّیٰ است...

(ن.ک: نسخه‌ها ۶: ۴۶۱۰، آصفیه ۳: ۹۶، سالار ۱: ۴۰۸).

344 - [۹۵۴/۱۰] نستعلیق جوانا، میر وارث علی بن مظفر علی سادات رضوی، شنبه بیست و یکم شوال‌المکرم ۱۳۱۰ هجری قمری، عناوین و نشانها شنگرف، ۱۸۸ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۹×۲۸/۵.

[۳۰۸]

● **مجمل عالمگیری**

از: **ابوطالب کلیم** (م ۱۰۶۱ یا ۱۰۶۲ ه) دربارهٔ تولد و رزمها و بزمهای شاهجهان عالمگیر که به نثر ساده و روان نگاشته شده است.

آغاز: آن قطب فلک سلطنت و جهانداری، مرکز دایرهٔ فنون و بختیاری، مقتدای خواقین جم شکوه، قبله‌گاه سلاطین معدلت پژوه...

345 - [۹۵۴/۱۵] نستعلیق، محمد عبدالله منشی عرف امیر صاحب (به حسب خواهش شاه محمد ظهیرالدّین قادری)، ۱۲۲۹ ه، ۱۰۳ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۶×۲۴.

346 - [۹۵۴/۱۶] نستعلیق، نبی دهر، چهارشنبه یازدهم محرّم الحرام ۱۲۶۸ ه، آغاز برابر نمونه، ۱۳۰ ص، ۱۵ س، اندازه: ۱۸/۵×۳۱/۵.

فهرست کتابها

افتسار، گزارش فتوحات و جنگهایی است که در دورهٔ وی صورت گرفته است.

آغاز: بر دانایان رموز آگهی و دقیقه یابان حکمت الهی واضح است که...

(ن.ک: مشترک ۱۰: ۱۷۶، نسخه‌ها ۶: ۴۳۰۹، موزه: ۷۲۵).

350 - [$\frac{۹۵۵}{۵}$] نستعلیق، ۵۱۰ ص، ۱۷ س، اندازه: ۱۷×۲۶/۵.

*

*

فهرست مؤلفان

فهرست کاتبان

*

فهرست اماکن

*

1 has been assigned to the publication of the catalogue of Persian manuscripts of the Public Library and Archives of Patiala (Punjab-India) compiled by Ustad Ahmad Monzavi.

Acknowledgments

In the end, the editor of this catalogue feels it necessary to acknowledge the names of all those who have put in their sincere efforts in the completion of this work: Mr. Latif Talibi, who has prepared this catalogue and Mr. Yousuf Zai, who has ably assisted him deserve our thanks and admiration. Assistance in the form corrections and providing titles has also been provided by research scholars of the Persian departments of Jawaharlai Nehru University and Delhi University, namely, by Seyyed Ghulam Nabi Ahmed, Wasif Ahmed and Mohammad Saeed Dehlavi, and their contribution is duly acknowledged. We would also like to thank Mr Abdur Rehman Qureshi and Mr. Mohammad Asif Ali for their careful typing and pagination of the text, and our thanks also go out to Mr. Mohammad Hasan Haddadi who has very ably fulfilled the responsibility of getting this volume printed.

We would also like to profusely thank Dr. Ravinder Gargesh from the Department of Linguistics, University of Delhi, and Mr. Yunus Jafri, ex-reader of Persian at the Zakir Husain College, for having translated all the Forewords (Issues No. 1 to 5).

Finally, we wish to express our heartfelt thanks to Dr. Khaliq Anjum, who has provided all facilities of his library cheerfully to the Persian Research Centre. We fondly remember and thank the late Mr. Habib Khan, the Incharge of the library of *Anjuman-e-Tarraqqi-e-Urdu-e-Hind*, who had assisted the personnel of the Persian Research Centre in a number of ways. It is hoped that his services will be accepted by God and his soul will rest in peace in its heavenly abode.

It is an admitted fact that without the help and co-operation of all the persons mentioned above this work could not have been completed.

Thanks be to God in the beginning and the end.

Seyyed Bagher Abtahi
Director
Persian Research Centre
Iran Culture House
New Delhi

Archives, which was prepared by Professor Monzavi, has served as a model for catalogue preparation.

It may also be mentioned that the editor of the present catalogue and of the other catalogues which are under preparation has tried to follow the procedure adopted in the common catalogue and is grateful to the compiler of that volume. However, in spite of the efforts of experts in introducing the Persian manuscripts along with their detailed description in the present volume some errors or mistakes may have crept in. The learned users of this volume are requested to bring to our notice shortcomings if any so that an error-free volume may be published.

In this catalogue a total of 350 manuscripts find mention. The methodology employed in 'The Commom Catalogue of Persian Manuscripts in Pakistan' has been used so that the manuscripts may be presented accurately. The present manuscripts catalogued belong to the library of the Anjuman-e Tarraqqi-e Urdu-e Hind.

Anjuman-e Tarraqqi-e Urdu-e-Hind (Urdu Ghar)

The Anjuman-e Tarraqqi-e Urdu-e-Hind (The Society for the Promotion of Urdu) was founded in 1903 in India. Mr Shibli Nomani, the learned scholar and the famous literary figure of India, was its first secretary Following him other renowned personalities of India like Mr. Aziz Mirza, Maulavi Abdul Haq, Qazi Abdul Ghaffar and Al-e-Surur were respectively elected as Secretaries At present Dr. Khaliq Anjum, who himself is a great writer of Urdu and whose literary works are well known to all in the field of Urdu literature, is the secretary

The main aim of forming this society was to promote researches in the field of Urdu language and literature. This society has published many books, organised various seminars, literary meetings etc. At present the society publishes two journals, one a weekly titled *Hamari Zaban* and the other a quarterly journal titled *Urdu Adab*.

The library of the Anjuman-e Tarraqqi-e Urdu-e-Hind has many valuable manuscripts in Persian, Arabic and Urdu. Their number as mentioned earlier is 350 The present catalogue prepared by the Persian Research Centre contains a detailed description of these manuscripts.

By the way it may also be mentioned that the society also has a well-equipped archives in which about one hundred fifty thousand rare letters in Urdu language have been preserved. A list of these has also been prepared.

Methodology

The methodology employed here and in other volumes under preparation as mentioned earlier, is the one employed in "The Common Catalogue of Persian Manuscripts in Pakistan", and its features are mentioned as below:

i) Introducing a manuscript: This contains an alphabetical list of all the titles of the manuscripts, the names of authors, compilers, translators along with their respective titles and pen names. Next their date of demise, and if available their dates of birth and the year of compilation have also been mentioned. The chapter divisions along with their sub-parts have also been indicated.

ii) In the preparation of this volume references to other source materials have also been made. Of particular mention are the catalogue of Persian Manuscripts of the National Museum at Karachi, Pakistan, the catalogue of Persian manuscripts compiled by Professor Ahmad Monzavi, the catalogue of manuscripts at Ganjbaksh and the ones at the Salarjung Museum, Khudabaksh Library, Ivanove, Habibganj, Banaras, Maulana Azad Aligarh, and Feroze etc All these sources have been utilised in order to create a wide field of reference in the form of a common catalogue of manuscripts preserved in the Indian sub-continent In addition catalogues like that of Kashf-ul-Zunoon and Al-Zaria have also been viewed and their descriptions have also been included in the present catalogue

iii) The description of a manuscript throughout the volume has been provided serial numberwise for the users. Another serial number in Latin forms has been assigned to additional copies of a manuscript The catalogue also contains information about the form of the script used, the number of folios and lines, and the physical measurements of the manuscript. If available the name of the scribe and the year of scribing have also been mentioned

iv) In the case of manuscripts not having a title, a title has been provided to them after a very careful study. However, manuscripts of unknown authorship have been mentioned under the heading 'Anonymous'

v) It is also worth mentioning here that the title of the present catalogue bears the number 2. This numbering has been done to point out the number of the catalogues prepared by the Persian Research Centre, for example, serial number

- A Descriptive Catalogue of Persian Manuscripts in the Library of Anjuman-e-Taraqqi-e-Urdu
- Compiled by, Persian Research Centre Iran Culture House, New Delhi 110 001
- Cover Designed by, Majid Ahmady
- First Print, 1999
- Printed at Press Works, 30, Parking Centre Mall Road, Delhi 110054
- Price Rs. 500/-

***

FOREWORD

A distinctive feature of the vast land India has been its continuous, dynamic interaction for about a thousand years with the rich cultural heritage of the Persian language. This blessed interaction has brought into existence many valuable works in the fields of poetry, mysticism, history, biography, lexicography, theology and in the areas of human sciences.

At present thousands of manuscripts in Persian exist in many public libraries and private collections in different parts of the country. The fact that many such manuscripts have been retained as inherited legacy from one generation to another in many homes is ample documentary evidence about the vast influence of the Persian language and literature in the past centuries in this region, and, this is proof in itself that speaks volumes about the love and attachment of the people of this region to the Persian language.

The Persian Research Centre – keeping in view the importance of these valuable manuscripts in the Persian language – considers it its duty, given its capacity and limitations, to prepare a catalogue of these manuscripts as per modern practice. It is also worth mentioning here that a few years ago some volumes had been published by this centre which, in editing, in introducing the works, in describing the manuscripts and in preparing the lists, had adopted such a system which was different and better than the previous ones.

Here it may also be mentioned briefly that in preparing the present catalogues and others that would be prepared for the use of the professors and researchers of Persian language, necessary efforts have been made and much attention has been paid to the method utilised in the preparation of the manuscript of "*Fehrist Mushtarak Nusxehai Xati Farsi Pakistan*" (The Common Catalogue of the Persian Manuscripts in Pakistan), for the path charted out by Prof. Monzavi in preparing the general catalogue is an admirable and a desirable one. A similar method has been adopted here so that the present catalogues along with the others that may be eventually prepared can be collected under the title of "A general catalogue in the Indian subcontinent".

Fortunately, the preparation and publications by the Persian Research Centre of the catalogue of Persian manuscripts of the Public Library at Patiala and the Patiala

Series: 2

A Descriptive Catalogue of Persian Manuscripts in the Library of Anjuman-e-Taraqqi-e-Urdu - India

Persian Research Centre

Iran Culture House, New Delhi